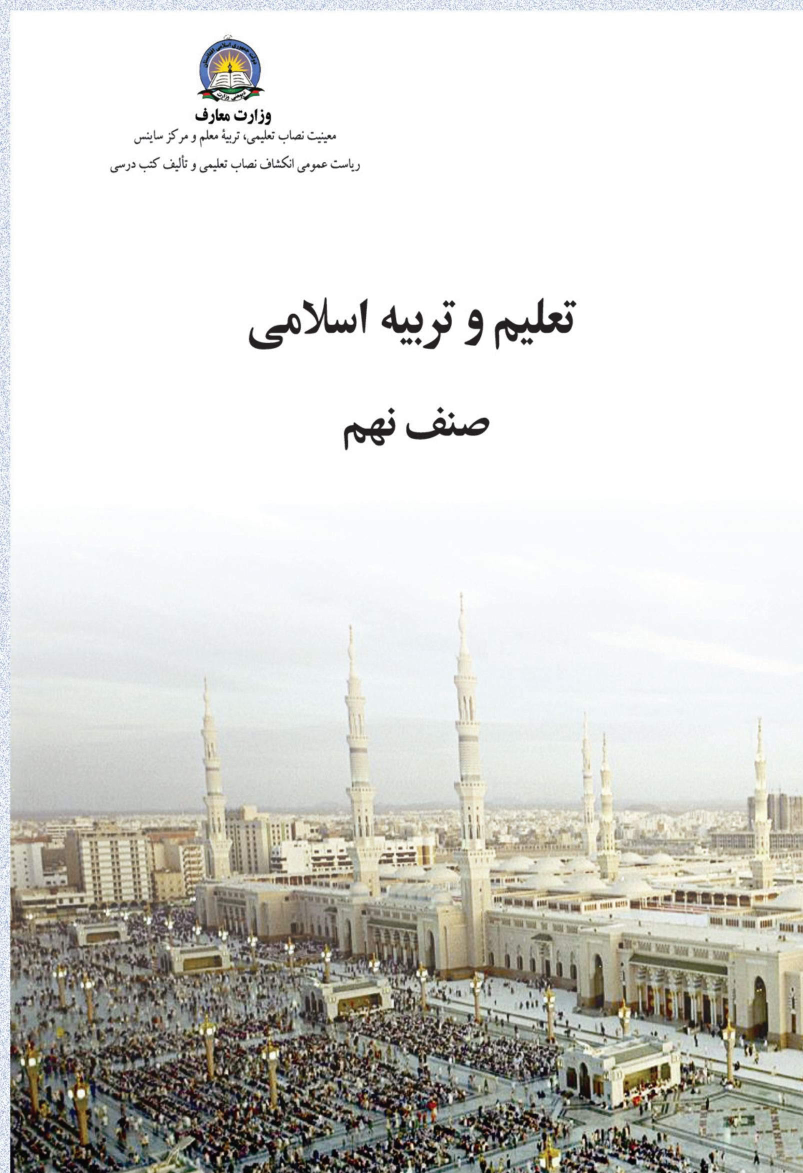

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ
معلم و مرکز ساینس
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس
تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف ۹

سال چاپ: ۱۳۹۰ هـ ش.

رهنمای تدریس تعلیم و تربیهٔ اسلامی
صنف ۹

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ
معلم و مرکز ساینس
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف نهم

سال چاپ: ۱۳۹۰هـ . ش.

مؤلفان :

- مؤلف قاری مایل آقا متقی
- مولوی عبدالصبور عربی
- دکتور عنایت الله خلیل هدف
- فاضل شاه

ایدیت علمی و مسلکی :

- مولوی قیام الدین کشاف
- دکتور عبدالصبور فخری
- رقیب الله ابراهیمی

ایدیت زبانی:

- عبدالرزاق کوهستانی
- پوهندوی عبدالرازق اسمر

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- محمد آصف کوچی
- خلیل الله فیروزی

کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین انکشاف نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

دیزاین : عنایت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف،

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می‌دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می‌باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می‌آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می‌نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیار های جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشور های دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری های شان را آرزو می‌نمایم.

و من الله التوفیق

فاروق «وردک»

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست

شماره **صفحه**

مقدمه

رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامه درسی در صنف رهنمایی میکند و ایشانرا با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، روشهای تدریس، شیوه های ارزیابی وبرنامهٔ تدریس آشنا می‌سازد.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول در مورد اهداف تعلیم وتربیه، روشهای تدریس وشیوه های ارزیابی می‌باشد که معلمان عزیز را با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی آشنا میسازد، آنها یاد میگیرند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی و اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال میکند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقیق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنندکه از طریق ارائهٔ محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینه تحقق این اهداف را فراهم کنند.

معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامهٔ (مضامین آموزشی)، نحوهٔ ارتباط طولی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوهٔ ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان و لوازم اجرایی برنامه درسی بیشتر آشنا میشوند. روشهای تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درسی است، برای مثال روشهای تدریس توصیه شده در درس سیرت یا فقه با آموزش زبان مادری فرق میکند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسیر، نحوهٔ تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه بدلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیهٔ پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط های خاصی از اهداف درس داشته باشند، در نتیجه روش تدریس آنها با یکدیگر فرق میکند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان های تدریس به گونه ای نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکر است که شیوهٔ تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان محترم نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثرات یادگیری آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان محترم احساس رضایت را در چهره شاگردان ببینید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ های متن درسها، و سؤالات پایانی درس و یا فصل اختصاص داده شده است. به منظور توسعه دانش معلمان در هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظرات خود به مرکز نصاب تعلیمی میتوانند به بهتر شدن این رهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همه معلمان عزیز را در تربیت افراد صالح و با ایمان و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان از خداوند متعال خواهانیم.

فصل اول

اهداف و روشهای تعلیم وتربیه

اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمی:

برتری انسان بر حیوانات و حتی برهمهٔ مخلوقات به سبب علم و تربیهٔ نیک وی است، قرآن کریم در مورد فضیلت علم می فرماید: (**قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ**) (الزمر: ۹). بگو آیا دانایان و نادانان برابر اند؟ یعنی هر گز برابر نیستند تنها خردمندانند که پندپذیرند.

تعلیم عبارت از انتقال معلومات و تجارب بشری به شاگردان و تربیه ایجاد ذهنیت و روش خاص در آنها به واسطه اقناع و پند مکرر است.

فایدهٔ تعلیم زمانی آشکار می گردد که در عمل پیاده شود، ذهنیت مطابق حقایق را ایجاد کند و بر روش مصلحت آمیز و مفید بانجامد.

انسان از محیط متأثر می شود و قابلیت پذیرش تربیهٔ خوب و بد هر دورا دارا است، در حدیث شریف روایت است: «هر نو پیدا به فطرت سلیم تولد می شود، پدر و مادر (محیط) وی را یهودي، نصراني و مجوسی می سازند.»

در قرآن کریم به اهمیت و فواید تربیت صراحتهای آمده، خداوند متعال می فرماید: (فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى) (الأعلى: ۹). (بار بار) یاد آوری کن، یقیناً که یاد آوری فایده می رساند. پس تعلیم و تربیه متناسب، مفید و هدف مند استعداد های بشر را در عرصه های مختلف علوم دینی، طبیعی و اجتماعی، رشد و توسعه می دهد، و ملت را قادر می سازد تا یک مشت، متراحم و متعاطف بر مشکلات سیاسي، اقتصادی و اجتماعی غالب آید و با عزت و وقار زیر پرچم استقلال با ملت های جهان زنده گی کند و قومی که اهمیت تعلیم و تربیه را نادیده بگیرد ناتوان می گردد و شعارهای مغایر با واقعیت های عینی جز عار و تمسخر دیگران، هیچ سودی برایش نمی رساند.

چون معلم مجری بخش اعظم پروسهٔ تعلیم و تربیه است پس رسالت گران و بس مقدسی دارد، زیرا یگانه راه دگر گونی مثبت تعلیم و تربیه است، رسولان الهی که بهترین ابنای بشر اند، وظیفهٔ ایشان فقط تعلیم و تربیهٔ انسانها و رهنمایی به صراط المستقیم خدا بود.

از همین جهت معلم والای بشریت حضرت محمد صلى الله عليه وسلم وظیفهٔ خود را در معلمی حصر نموده می فرماید. (إنما بعثت معلماً) من فقط معلم مبعوث شده ام.

چون علوم بخش های متعددی دارد، فراگیري همهٔ آنها که نیازهای جامعه بشری را مرفوع می سازد طبق اهمیت و مبرمیت از واجبات کفایی به حساب می روند، بناءً معلم و متعلم خیّر، از نگاه اسلام در کار دین مشغول اند، زیرا وجیبه دینی خود، در رفع نیازمندی های جامعه و قیام بر مصالح آنها را انجام می دهند، پس عمل ایشان صواب است و اگر اخلاص و طلب اجر خداوندی با آن یکجا شود هر دو شرط عمل صالح (صواب بودن و اخلاص) را دارا می شود، واز موفقیت دنیا وآخرت بهره مند می گردند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان:
اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان با در نظر داشت جامعۀ افغانی و انکشاف همۀ جانبه علم و دانش در جهت آموزش و پرورش قرار ذیل اند:

الف: اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویۀ ایمان و باور به همه چیزهای مؤمن به.
- توسعۀ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط در پرتو قرآن و سنت.
- ایجاد روحیۀ خود شناسی به منظور خدا شناسی.
- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
- ایجاد روحیۀ نظم و دسپلین و رعایت ارزشهای قانونی.
- تقویۀ روحیۀ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی، و اجتماعی.

ب: اهداف علمی وآموزشی:
در نتیجۀ پروسه های آموزشی نصاب تعلیمی شاگردان اهداف علمی و آموزشی زیر را کسب می‌نمایند.

- کسب و تقویۀ مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان های رسمی و خارجی.
- آموختن مهارتهای آموزشی: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در مراحل آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویۀ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی، فرهنگی و فنی.
- آموزش علوم، فنون تکنالوژی معاصر مهارتهای فردی واجتماعی مورد نیاز.
- کسب مهارتها جهت حل معضلات و پرابلم های فردی واجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری:
- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی و هنر های سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمای ذوق و استعداد های هنری و زیبایی شناسی.
آگاهی از تاریخ، فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.

- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعه افغانستان.
- انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی واجتماعی:

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای فامیل یک محل یا منطقه، جامعه ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

- تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از نوامیس دینی و ملی، تحکیم روابط خانواده بر اساس تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
- تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیر خواهی و ارتقای فضایل اخلاقی ضدیت با جنگ های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال اینها.
- ایجاد روحیهٔ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- ایجاد روحیهٔ حل مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها بطور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیهٔ فرهنگ شکیبایی و تفاهم.
- تقویهٔ روحیهٔاستفاده از تجارب و دستاورد های علمی و تخنیکی جامعهٔ بین المللی.
- تقویهٔ روحیهٔ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر.
- رشد انکشاف روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان در چوکات شریعت.
- تقویهٔ روحیهٔ رعایت بزرگان همسایه گان شهروندان یا موازین جامعهٔ مدنی.

اهداف اقتصادی:

- درک ضرورت انکشافی و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیهٔ صرفه جویی و قناعت، و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از بیت المال.

اهداف عمومی دورهٔ متوسطه از صنف (۷ – ۹):

شاگردانیکه دورهٔ ابتدائیه را موفقانه سپری نمایند طبق خواهش شامل این دوره میشوند.
هدف کلی این دوره مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقهٔ شاگردان و با در نظر داشت ضرورت ها و امکانات کشور می باشد، اهداف این دوره را قرار ذیل میتوان در نظرداشت:
۱ – تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره های گذشته و آماده گی برای دورهٔ بعدی.

۲ – توسعهٔ معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی.

۳ – انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند جل جلاله.

٤ – تشخیص استعدادهای شاگردان دررشته های مختلف درسی.

٥ – گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت،علوم و تجارب پیشرفتهٔ بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.

٦ – انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویهٔ زبانها مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویهٔ علمی شاگردان در افادهٔ مرامها به صورت تحریری و شفاهی.

۷ – انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبستگی ملی، ضدیت با جنگ های نا مشروع، قتل، خشونت، شکنجه، هراس افگنی و مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت های سالم در کار های شایسته.

۸ – رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها.

۹ – پرورش روحیهٔ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیتهای دینی، فرهنگی و اجتماعی.

۱۰ – پرورش علاقهٔ شاگردان به کار وسعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن.

۱۱ – انکشاف مهارتهای سنجش خودی در مراحل آموزشی.

۱۲ – مواظبت از صحت جسمی خویش.

معرفی برنامۀ درسی صنف

ارزش آموزش علوم دینی در دورۀ متوسطه

وزارت معارف وظیفه دارد که فرزندان کشور را انسانهای متدین، آگاه و متمدن بار آورد، و این کار مستلزم آن است که متعلمان عزیز ما در دورۀ تحصیلی بر علاوۀ علوم دینی با علوم اجتماعی، ریاضیات و ساینس نیز به طور دقیق آشنا شوند.

مطالعۀ علوم دینی متعلمین را با مفاخر دینی، علمی، ادبی و سیاسی آشنا می‌سازد و به آنها هویت دینی می‌بخشد، و ذهن شاگردان متجسس را به تجزیه و تحلیل در ارزشهای اسلامی وا می‌دارد و آنها را قادر می‌سازد تا خیر، سعادت و رفاه هر دو جهان را از ذلت و بد بختی تفکیک نمایند.

در جهان امروز که برخی آن را به دهکدۀ جهانی یاد می‌کنند هر انسان نه تنها باید با نظریات، معتقدات ومذاهب کشور خود آشنا باشد، بلکه باید نظریات، معتقدات و مشخصات دینی و سیاسی مناطق و کشور های مختلف جهان را نیز بداند، تا بتواند در فضای صلح و همزیستی در پرتو اصول و اساسات اسلامی زنده گی بسر برد، پس دانشیکه این همه ضروریات را بر آورده می‌سازد به واسطۀ علوم دینی حاصل می‌گردد.

آموزش علوم دینی شاگردان را با قرآن، حدیث، احکام دین، اخلاق،سیرت پیامبر صلی الله علیه وسلم و ارزشهای دینی و انسانی که در دین مقدس اسلام نهفته است آشنا می‌سازد.

انسان که فطرتاً غریزۀ قدرت طلبی را دارد آموزش این علوم اورا رهنمایی می‌کند تا از قوانین و ارزشهای اسلامی پیروی نماید و در اشباع غرایز خویش مطلق العنان نباشد. فرزندان ما باید با اصول و ارزشهای فردی واجتماعی اسلامی آشنا باشند، تا بتوانند زنده گی آزاد داشته و از عزت و کرامت اسلامی برخوردار باشند.

آموزش علوم دینی روابط انسان را با خداوند جل جلاله و پیامبرش حضرت محمد صلی الله علیه وسلم که نمونه از اتباع و پیروی برای مسلمانان است استحکام می‌بخشد، که این علوم عبارتند از تفسیر، حدیث، فقه، عقاید، اخلاق، سیرت النبی صلی الله علیه وسلم و غیره علوم.

اهداف آموزش علوم دینی

آموزش علوم دینی در پهلوی ترسیخ عقیدۀ اسلامی، معرفت احکام شریعت، اخلاق، طریقه و روش اصلاح فرد، جامعه و بشریت و مصالح زنده گی را به ما می‌آموزاند تا در پرتو آن فرزندان میهن ما بحیث اعضای سالم و مفید جامعه بار آیند و از اقوام مختلف یک امت قوی و عزتمند که با هم برادر و در چوکات شریعت اسلامی دارای حقوق متساوی باشد ایجاد گردد ودرباز سازی مادی ومعنوی جامعه، رشد وترقی ملت مسلمان خود نقش سالم وفعال را ایفا نمایند.

روشهای تدریس در آموزش علوم دینی

روشهای تدریس نصاب تعلیمی دروس علوم دینی، مانند سایر رشته ها متنوع بوده ولی مضامین علوم دینی استراتیژی های بخصوصی را دارد که به محتوای موضوعات آن مناسب است.

در اینجا لازم است به استراتیژیهایی بپردازیم که با محتوای مضامین علوم دینی،شرایط افغانستان،سطح علمی و سن شاگردان سازگار باشد.

این استراتیژی ها بر این اصل استوار است که تعلیم بر محور شاگرد می‌چرخد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل می‌کند. تعلیم صحیح نیازمند استراتیژی های گوناگونی است که باید با محتوای مضمون متناسب باشد. مهمترین این استراتیژی ها عبارتند از:

۱- جستجو و حل مساله

حل مساله یک ستراتیژی است که سؤالات اساسی ای را مطرح می‌کند و شاگردان باید جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق تفحص معلومات و حقایق در مراحل زیر انجام دهند.

تعیین مسألهٔ انتخاب نمونه، فرضیه سازی، گرداوری بیان، راه حل های ذهنی یا طرح حل مساله، جمع آوری بیانات و تحلیل نتیجه گیری از بیانات، اظهار نظر با دقت بیشتر.

معلم می‌تواند از این استراتیژی در خلال ارائهٔ مسایل (دینی، اجتماعی ، اقتصادی و محیطی) استفاده کند و شاگردان را به چند گروپ تقسیم نماید تا در بارهٔ راه حل های ممکن بحث کنند، معلم باید شاگردان را کمک کند و منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، عملیات تعلیم و تربیه را تنظیم نماید، آنها را تشویق نماید تا از مهارتهای خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲ – تحلیل متن

از این استراتیژی در تدریس مضمون تفسیر، حدیث، فقه، سیرت میراث و اخلاق استفاده می شود، در این استراتیژی از متونی که از مراجع مختلف انتخاب می گردد استفاده می شود، این استرایتژی شامل مراحل زیر است.

بعد از آنکه متن اصلی برای شاگردان توزیع شد، معلم آنرا می‌خواند.

به شاگردان یک فرصت کوتاه می‌دهد تا متن را بخوانند و روی سؤالاتی که مطرح می‌شود فکر کنند.

معلم و شاگردان در مباحثهٔ گروپی روی جوابها بحث می‌کنند.

معلم بین متن اصلی و سایر مواد ارتباط بر قرار می‌کند.

۳ – فراگیری فعالیت

در این نوع آموزش معلم شرایط آموزشی مناسبی را فراهم می‌سازد که شاگردان فعالیت های مناسبی را به دقت انجام دهند.

معلم هنگام فعالیت شاگردان باید موارد ذیل را مراعات نماید. تفاوتهای فردی میان شاگردان، فعالیت های مناسب و هدفمند، و تمرکز به مهارتهای عالی فکری.

به مثال ذیل توجه فرمایید:

- حج رکن پنجم اسلام است. چند فرایض دارد ؟ اماکنی را که در آن این فرایض انجام می‌یابد نام بگیرید.

٤ – استراتیژی تدریس مستقیم

زمانی از این روش استفاده می‌شود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بیان و گفتگو ارائهٔ کند. در این روش نقش اساسی را معلم ایفا می‌کند.

این روش برای تدریس موضوعات سیرت النبیﷺ (مانند غزوهٔ بدر) مناسب است.

معلم می‌تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند.

۵ – استراتیژی کار گروهی

در این روش شاگردان به چند گروه چهار تا شش نفری تقسیم می‌شوند، این روش شاگردان را به آموزش فعال از طریق گوش دادن صحیح و مهارتهای بحث و گفتگو تشویق می کند، در این روش شاگردان هر گروه برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار می کنند. معلم می‌تواند از برخی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. از روش کار گروهی میتوان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم تقشه اجرای یک نمایشنامه و غیره استفاده کرد.

٦ – روش بازی نقش

این روش از روشهای مهم آموزش فعال به شمار می‌رود در این روش از شاگردان خواسته می‌شود که نقش های معینی را که در زنده گی واقعی وجود دارد بازی کنند معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را ایفا کرد.

معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص می کند وافراد را برای ایفای نقش های معینی انتخاب می کند.

مثلاً معلم می‌خواهد که بیع نجش (فریب کاری) را به واسطه شاگردان تمثیل کند. در این صورت یکی از شاگردان را برای نقش بایع، دیگری را برای نقش مشتری و سومی را برای نقش بیع مزایده (بازار تیزی) تعیین می کند و تمثیل را انجام می‌دهد.

۷ – روش تمرین

تمرین یکی از فنونی است که از قدیم در امر آموختن به کار رفته است. امروز که هدف های تربیتی در حیطه های دانشی ذهنی و مهارتی تنظیم می‌شود، مسؤولیت معلم در دادن تمرین های مناسب به متعلم بیشتر می‌شود. تمرین انواع مختلفی دارد؛ مانند: تمرین تکراری، تمرین استنباطی، تمرین های چند جوابه، خانه خالی معلوماتی از تمرینهای عملی می‌توان برای کسب مهارت در خواندن نقشه های تاریخی و جغرافیایی، و شجره نامۀ اصحاب کرام و رجال دین استفاده کرد.

۸ – روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمین با استفاده از مطالب چاپی، تشریح درس و سایر رسانه ها، در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه می‌کند، از جمله محاسن روش توضیحی این است که میتوان مجموعۀ کامل از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوۀ منسجم به متعلمین آموخت، از محدودیت های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضروآماده را دریافت می‌کند ودرکشف حقایق فعال نمی‌باشد. این روش در صورتی که با سایر روشها بکار برده شود موثر خواهد بود. در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی می‌توان از روش توضیحی استفاده کرد.

۹ – روش مباحثۀ گروپی

روش مباحثه یکی از کهن ترین روشهایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیه به کار رفته است. در روش مباحثۀ گروپی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروپ تقسیم می‌کند برای هر گروپ موضوع را مشخص می‌کند و از شاگردان می‌خواهد تا در بارۀ آن بحث کنند در پایان یک نفر از اعضای گروپ نتیجه را به اطلاع سایر شاگردان می‌رساند.

بحث گروپی روشی است که به افراد فرصت می‌دهد تا نظریات، عقاید و تجارب خود را با دیگران در میان بگذارند اگر معلم در بحث گروپی نظارت نکند ممکن است که وقت گروپ ها صرف صحبت های بی فایده شود. از این روش

می‌توان در آموزش موضوعات اجتماعی، قضاوت در مورد عملکرد قهرمانان تاریخی و یا مسایل مربوط راویان مشهور حدیث استفاده کرد.

۱۰ - روش واحد کار (پروژه یی)

روش واحد کار مستلزم بر رسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کار عملی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت می‌گیرد در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایق شاگردان انتخاب میکند و از آنها می‌خواهد که در مورد آن به جمع آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند؛ بطور مثال جمع آوری سنگ ها برای عملیهٔ رجم جمرات درتدریس فقه، تهیهٔ عکس از مناظر به کمک دوربین، مطالعه بنای تاریخی، تهیئه نقشه غزوهٔ از غزوات رسول الله علیه الصلاة و السلام و مطالعه در بارهٔ یک موضوع دینی، اجتماعی وغیره.

۱۱ – سیر علمی

سیر علمی یک فعالیت تجربی خارج از مکتب است و بیرون از صنف صورت می‌گیرد. مثلاً باز دید از مساجد و اماکن تاریخی و اسلامی مانند مکه مکرمه، مدینه منوره و بیت المقدس و یا کتابخانه و موزیم آثاراسلامی و غیره .

۱۲ – روش پرسش و پاسخ

روش سؤال و جواب فنی است که میتوان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد.

به خصوص در زمانی که معلم می‌خواهد توجه شاگردان را به تفکر در بارهٔ یک مفهوم جدید جلب کند از این روش استفاده می‌کند.

این فن ممکن است که برای مرور مطالبی که قبلاً تدریس شده است برای ارزیابی از میزان آموخته های شاگردان مورد استفاده قرار گیرد.

انواع سؤالهایی که معلم می‌تواند آنرا مطرح کرد، میتوان آنها را قرار شرح زیر خلاصه کرد:

۱ – سؤالات یاد آوری.

مثال: برای اولین بار وحی بر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم در کجا نازل شد؟

۲ – سؤالات مقایسه ای:

مثال: حالت زنده گی مسلمانان در مدینه منوره از حالت زنده گی آنها در مکه مکرمه چه تفاوت داشت؟

۳ – علت و معلول:

مثال: علت به شهادت رسیدن تعداد زیاد مسلمانان در غزوه احد چه بود ؟

٤ – سؤالات توضیحی:

مثال: زکات را تعریف نمایید و مستحقین زکات کی ها اند ؟

۵- سؤال برای خلاصه کردن.

مثال: درس دوم حدیث را که در بارهٔ آداب خرید و فروش است بخوانید و خلاصه نمایید.

٦ – سؤال برای ذکر مثال:

مثال: حج به سه قسم است نام یکی از آنها را بگیرید ؟

۷ – تجزیه و تحلیل:

غزوهٔ بدر بالای مشرکین چه اثر گذاشت ؟

۸- سؤال برای طبقه بندی:
مثال: طهارت مکان از جملهٔ کدام فرایض نماز به شمار می‌رود ؟
۹- سؤال برای نتیجه گیری:
مثال: اگر ما، در محیط زیست خویش از نهال شانی غفلت ورزیم چه مصایب را به بار می‌آورد ؟

روشهای ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیلهٔ تشخیص میزان رسیدن به اهداف آموزشی است. ارزیابی تصویر روشنی از موفقیت روشها وفعالیتهای آموزشی به معلم میدهد. برای ارزیابی علوم دینی از روشهای مشابه با مضامین دیگر استفاده می‌شود.
از آنجاییکه ارزیابی یکی از مهمترین برنامه های تربیتی است، آموزش یک درس مستلزم آن است که از جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به فراگیری زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل شود. برخی از مهمترین استراتیژیهای ارزیابی به شرح زیراست:

روش استفاده از قلم و کاغذ

این روش که ازآن درقلم وکاغذ استفاده میشود یکی ازمهمترین استراتیژی هایی است که قدرت شاگردان را در کار های مشخصی اندازه گیری می‌کند در این روش شاگردان به سؤالهای که به آنها داده می‌شود به صورت کتبی جواب می‌دهند. از این روش معمولاً در امتحانات چهارونیم ماهه و یا سالانه استفاده می‌شود. تا میزان فراگیری شاگردان برای دوره مشخصی ارزیابی گردد باید یاد آوری کرد که این نوع امتحان به حوزهٔ شناختی و دانشی منحصر میماند.

روش ملاحظه (مشاهده):

در این روش معلم یا ملاحظه کننده تمامی حواس خود را متوجه شاگرد می‌کند تا او را در جای معین مراقبت نماید. هدف از این مراقبت این است که معلوماتی در بارهٔ شاگرد به دست آورده شود تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده شود، هنگام ملاحظه از وسایل مختلفی استفاده می‌شود؛ بطور مثال اندازه گیری گاهی عددی است و گاهی غیر عددی، بعد از انیکه معلم این اطلاعات را جمع آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل کرد تا نقاط قوت و ضعف شاگردان کشف شود در روش مشاهده از انواع چوکات ها استفاده می‌شود.
چوکات ها انواع مختلف دارد. برای مثال چوکات سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چوکات سنجش عملکرد شاگردان چوکات سنجش مهارتهای ارتباطی. معلم به حیث مربی می‌تواند خود شخصاً در تهیه چوکات توجه کرده و بصفت مشاهد رفتار و عملکرد شاگردان اقدام کند.
به نمونه ای از چوکات ها که برای اندازه گیری مهارت شاگردان در حل مسایل به کار میرود، توجه نمایید:

چوکات ارزیابی مبتنی بر عملکرد

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (٤)
۱	روش				
۲	مشخص کردن مسأله و تحلیل آن				
۳	ارائهٔ				
٤	جمع بندی مطالب و تحلیل آنها				
۵	تصمیم گیری				

در این روش شاگرد باید آنچه را که در جریان زنده گی واقعی آموخته است، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارتهایش را نشان دهد. در این روش به معیارهایی مانند توضیحات شاگرد، انجام نقش یا رول، همکاری در گروپ، انجام کار فردی و سایر فعالیت ها توجه میشود.

نمونهٔ چوکات اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در دروس علوم دینی

شماره	معیارها	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح و صحیح ارتباط برقرار میکند			
۲	از اصطلاحات و مفاهیم و محتوای مضامین علوم دینی استفاده می‌کند			
۳	به طرف همه شاگردان نگاه میکند			
٤	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است			
۵	به سؤالات شاگردان با جرأت و اطمینان جواب میدهد			
٦	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف میکند			
۷	عناصر مهم محتوا را تعیین میکند			
۸	ازکتب علوم دینی مربوط به درس استفاده میکند			
۹	از مواد آموزشی متنوع به روش درست استفاده میکند			
۱۰	مطلب خود را در وقت معین انجام میدهد			

۳- چک لست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای اندازه گیری کسب مهارتهای ارتباط با دیگران به کار گرفته میشود. نصاب مضامین دینی بر انکشاف مهارتهای ارتباطی استوار است. در این استراتژی معلومات از جریان فعالیت های ارتباطی شاگرد، نحوۀ تفکر و روش او در حل مسایل، جمع آوری میشود.

به مثال ذیل توجه کنید:

نمونه چوکات اندازه گیری مهارتهای ارتباطی

شماره	مهارتهای ارتباط	بلی	نخیر
۱	افکار ابتکاری را برای دیگران طرح میکند		
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را میپذیرد و از نظر خود دست بر میدارد		
۳	به اندیشه های دیگران ارج می‌گذارد		
٤	کاری که به او سپرده شده، احساس مسؤولیت میکند		
٥	با دیگران همکاری میکند		

توجه: بخشی از نمرۀ صنفی شاگردان از طریق ملاحظه معلم از عملکرد شاگردان در صنف مشخص میشود. و بقیۀ آن به تصمیم ادارۀ ارزیابی در وزارت معارف بستگی دارد.

لوازم اجرایی برنامۀ درسی علوم دینی

۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز

تختۀ، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، کتاب های مربوط به علوم دینی، کامپیوتر و انترنت در صورت دسترسی، تصاویر و فلم های مستند ومتعلق به مضامین سیرت النبی صلی الله علیه وسلم.

۲- انتظار از معلمین علوم دینی

الف: توانایی های عمومی

داشتن لیسانس درعلوم شرعی یا اقلاً فوق بکلوریا، آشنایی با مضمونیکه درس می‌دهد، آشنایی با مشخصات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش های تدریس و شیوه های ارزیابی از دانسته های شاگردان علاقمند به شغل معلمی، داشتن صلاحیت اخلاقی

ب: توانایی های اختصاصی

آشنایی با برنامه درسی و شیوه های تدریس دروس مختلف علوم دینی
- توانایی در طراحی پلان یادگیری برای دروس مختلف
- توانایی اداره صنف های درسی
- توانایی استفاده از وسایل کمک آموزشی

۳- انتظار از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای برنامه (تهیه کتب، رهنمای معلم و لوازم آموزشی)
- برقراری ارتباط منظم با والدین
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامۀ زمانی
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان
- ایجاد کتابخانه در مکاتب
- تهیه کتاب های مورد نیاز معلمان با همکاری خانواده ها

٤- انتظار از خانواده

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شان
- با خبر بودن از پیشرفت درسی اطفال شان
- همکاری با ادارۀ مکتب

فصل دوم
راهنمای تدریس

در فصل اول این راهنما شما معلمان ارجمند با کلیات برنامهٔ درسی، روش های تدریس و شیوهٔ ارزیابی از این برنامه آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانهٔ تدریس: نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق می‌کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود و دو هفته ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده ودر هفتهٔ آخر شاگردان به رخصتی می‌روند. در پایان ماه بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحان اختصاص داده شده و شاگرد به رخصتی می‌روند.

در ولایات سرد سیر سال تعلیمی از (پانزدهٔ حوت) آغاز می‌شود. امتحانات پایان نیم سال تعلیمی در دو هفتهٔ آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دوهفته اول ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی می‌روند. امتحانات پایان سال در دوهفته اول ماه قوس شروع می‌شود. و پس از آن شاگردان به رخصتی آخر سال می‌روند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۸ هفتهٔ است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می‌کنیم. عدد بدست آمده نشان می‌دهد که شما معلم عزیز در هر هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان سالانهٔ مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانه مخصوص ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفتهٔ اول	هفتهٔ دوم	هفتهٔ سوم	هفتهٔ چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

صفات معلم خوب

۱_ معلم باید تقوٰی، دیانت و اخلاق حمیده داشته باشد.

۲_ معلم باید خلوص نیت داشته باشد.

۳_ معلم باید فروتنی، تواضع و خاکساری داشته باشد.

٤_ معلم باید خوش خلق باشد.

۵_ معلم باید عزت نفس داشته باشد.

٦_ معلم باید صاحب عزم و ارادهٔ قوی باشد.

۷_ معلم باید اعتماد به نفس داشته باشد.

۸_ معلم باید دارای توانایی های علمی باشد.

۹_ معلم باید فضای صمیمیت را ایجاد نماید.

۱۰_ معلم باید شکیبایی داشته باشد و مشکلات را تحمل نماید.

۱۱_ معلم باید بر شاگردان دلسوز و مهربان باشد.

۱۲_ معلم باید از مشخصات شاگردان اطلاع داشته باشد.

۱۳_ معلم باید در فهماندن مطالب به شاگردان کوشا باشد.

۱٤_ معلم باید به مسایلی که نمی داند اعتراف نماید.

۱۵_ معلم باید نظافت و پاکیزه گی را رعایت نماید.

۱٦_ معلم باید وجایب و مسؤولیت های دینی و ملی خود را بجا آورد.

۱۷_ معلم باید نظریات و آراء شاگردان را بشنود.

۱۸_ معلم باید باشاگردان روابط نیک و حسنه داشته باشد.

۱۹_ معلم باید بالای مضمونی که تدریس می کند حاکمیت کامل داشته باشد.

۲۰_ معلم باید بلاغت و فصاحت زبانی داشته باشد.

۲۱_ معلم باید شروع و ختم درس را با دعا نماید.

۲۲_ معلم باید برای شاگردان در همه زمینه ها نمونه و سرمشق با شد.

بخش حدیث شریف

درس اول

عنوان :   لوازم ایمان

صفحه:

وقت: یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱- نص حدیث را درست خوانده بتوانند.

۲- مفهوم اجمالی حدیث را بدانند.

۳- معنای کلمات مشکل حدیث را بدانند.

۴- حقوق همسایه ومهمان را رعایت کرده بتوانند .

۵ـ آداب سخن گفتن را بدانند وآن را رعایت نمایند.

معلومات اضافی:

در حدیث شریف بر چهار چیز مهم اشاره وتاکید صورت گرفته است:

اول: سخن نیکو گفتن و یا خاموش بودن.

دوم: گرامی داشتن همسایه.

سوم: گرامی داشتن مهمان یا مهمان نوازی.

چهارم: پیوست بودن عادات سه گانۀ گذشته با ایمان.

در حدیثی آمده است: روزی به خانۀ ابراهیم علیه السلام مهمان آمد . درحالی که ابراهیم علیه السلام مهمان را بسیار دوست وگرامی می‌داشت، چون مهمان به خانه اش داخل شد، ابراهیم علیه السلام به او گفت: اجازۀ ورود به خانه ام را برایت به آن شرط می‌دهم که مسلمان شوی، در غیر آن، درخانۀ من خدمتی نخواهی دید و از تو پذیرایی نخواهم کرد. مهمان در پاسخ به ابراهیم علیه السلام گفت: هرگزمسلمان نخواهم شد واز خانۀ او خارج شد. جز زمان اندکی نگذشته بود که خداوند متعال به ابراهیم علیه السلام وحی نمود و فرمود: ای ابراهیم پروردگارت همۀ این کافران روی زمین را با آنکه کافر هستند رزق میدهد وهیچ گاه این را شرط نگردانیده که در بدل رزق او باید ایمان بیاورند ؛ اما تو به یک شخص در بدل اینکه ایمان نیاورد در خانه ات را بستی!. وقتی که ابراهیم علیه السلام وحی را شنید فوراً از خانۀ خود خارج شد و به عقب مهمان روان شد، تا آنکه مهمان را در نیمۀ راه دریافت و برایش فرمود: بیا هیچ باکی ندارد، تو اگر کافرهم هستی من برایت هیچ کدام شرطی درمقابل مهمانداری ندارم، وقتی که مهمان به خانۀ ابراهیم علیه السلام آمد وطعام را صرف نمود ، هنگام خارج شدن از خانه خارج می‌شد از ابراهیم علیه السلام پرسید: آیا گفته می‌توانی که چرا در دیدگاه شما تغییر صورت گرفت؟ ابراهیم علیه السلام گفت: بلی، حتماً، مهمان پرسید: چیست؟ ابراهیم علیه السلام در پاسخ، وحی الهی را که برایش شده بود مفصلاً حکایت کرد. وگفت: این همه سرزنشها به سبب این بود که من تو را از خانۀ خود راندم.

چون مهمان این سخنان ابراهیم علیه السلام را شنید دچار شگفتی شد وگفت: آیا این امر از طرف پروردگارت شده است!!! ابراهیم علیه السلام گفت: بلی یقیناً. پس مهمان در حال، اسلام آورد.

چندتعلیق پیرامون حدیث

بخش اول: سخن نیکو گفتن

نگاه کنید که در قسمت نخست این حدیث، تاکید به خاموشی شده ، مگر از سخنان نیک وخیر. البته سخن گفتن در جایی که خیر بودن آن ثابت باشد، و سکوت کردن در جای که نیکو بودن آن ثابت باشد، از علامات ایمان به شمار می‌رود. امام نووی رحمه الله می فرماید: معنای حدیث این است که هرگاه انسان بخواهد سخن بگوید وبداند ، آن سخن از نوع واجب می‌باشد در حقیقت او از اجر و پاداش برخوردار می گردد. و اگر برایش معلوم شد که سخن خیر نیست پس فوراً از سخنان خود جلوگیری کرده ساکت شود. واضح است که بایستی از گفتن سخنان مباح خود داری صورت گیرد تا او را در حرام نیفگند. در اثر می آید که (الصمت **حكمة** وقليل فاعله). ترجمه : خاموشی حکمت و دانایی است مگر اینکه فاعلش کم و اندک است.

بخش دوم : اکرام همسایه و برخورد نیکو با او

در قسمت دوم حدیث تأکید شده که باید برخورد مسلمان با همسایه اش به نحو بسیار نیکو باشد و او را عزیز دارد و از وی پذیرایی خوب نماید، در حدیث دیگری رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «والله لا يؤمن والله لا يؤمن والله لا يـؤمن. قالوا: من لا يؤمن يا رسول الله؟ قال: من لا يأمن جاره بوائقه».

ترجمه:[سوگند به خداوند که مؤمن کامل شده نمیتواند ، سوگند به خداوند که مؤمن کامل شده نمی‌تواند ، سوگند به خداوند که مؤمن شده نمی تواند. گفتند: ای رسول خدا، کی مؤمن کامل شده نمی‌تواند؟. فرمود: کسی که همسایه اش از شر او درامان نباشد.]

ازلابه لای این حدیث مبارک دانسته می‌شود که همسایه چقدر حقوق دارد و مسلمان باید در مقابل این همه حقوق چه کاری انجام دهد. در حدیث دیگری می آید که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرموده است: (مازال جبريل يوصيني بالجار حتى ظننت أنه سيورثه). **ترجمه:** [جبریل همواره دربارهٔ همسایه به من توصیه می کرد تا اینکه گمان کردم که شاید جبریل همسایه را وارث همسایه اش می گرداند]. به این معنا که از طرف پروردگار دستور می‌دهد تا همسایه از همسایه اش میراث بگیرد.

بخش سوم: اکرام وپذیرایی نیکو از مهمان

در بخش سوم این حدیث به اکرام و پذیرایی نیکو از مهمان ها تأکید شده است. در فتح الباری شرح بخاری شریف آمده است که مدت مهمانی سه شبانه روز است. هم چنان در کتب دینی آمده است که هرگاه بخواهیم که مهمان را خوب اکرام نماییم بایستی با او غذا بخوریم ونگذاریم که تنها غذا بخورد.

خلاصهٔ مطلب آنکه از حدیث سه مطلب بزرگ دانسته می‌شود:

۱. گفتن سخن نیکو یا خاموشی.

۲. رعایت حقوق مهمان.

۳. رعایت حقوق همسایه.

معنای کلمات:

ملازمت:خدمت گزاری وهمراهی، سکوت: خاموشی، اکرام: گرامی داشتن و عزت کردن، علایم: نشانه ها، جار: همسایه،

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی و تشریحی، مناقشه یی وتحلیلی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم محترم هنگام ورود به صنف، بعد ازسلام ، حمد وثنای الهی ، احوال پرسی با شاگردان، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید احترام مهمان و رعایت حق همسایه ناشی ازچیست ؟	شاگردان جهت تنظیم صنف.
۳۰دقیقه تقدیم درس	- معلم بعد ازدریافت جواب مناسب از طرف شاگردان ، عنوان درس را که (لوازم ایمان) است توسط یک شاگرد روی تخته به خط درشت وخوانا می‌نویسد.	یک شاگرد از جای خود بر خواسته عنوان درس را روی تخته می‌نویسد .
	ـ معلم به شاگردان هدایت می‌دهد که متن حدیث را با ترجمۀ آن خاموشانه بخوانند وخود در آن جریان متن حدیث را روی تخته می‌نویسد.	شاگردان متن حدیث را خاموشانه می‌خوانند.
	ـ معلم متن حدیث را به طور نمونه قرائت نموده و در قرائت نمونه یی بار دوم از شاگردان می‌خواهد که بعد از وی تکرار نمایند وخود به تکرار آنها گوش می‌دهد ودر صورت اشتباه کردن شان قرائت آنها را تصحیح می‌نماید.	شاگردان با معلم قرائت حدیث را تکرار می کنند.
	ـ معلم قرائت حدیث را بالای چند شاگرد تکرار می‌نماید وخود از قرائت شان وارسی نموده تصحیح می کند.	
	ـ معلم پس از اطمینان یافتن از درست خواندن متن حدیث توسط شاگردان واژه های مشکل حدیث و دیگر کلمات مشکل موجود در متن درس را از قبیل: (ملازمت ، سکوت ، اکرام ، جار، علایم)، با معانی آنها روی تختۀ صنف می‌نویسد، و از یک شاگرد می‌خواهد که	یک شاگرد کلمات را با آواز بلند می‌خواند.

	آن کلمات را با آواز بلند بخواند. ـ معلم کلمات مشکلی را که پیش روی صنف نوشته است بـه شـاگردان معنی می کند و سپس یـک شـاگرد را مکلـف مـی‌سـازد تـا پـیش روی صنف آمده آن کلمات را با معانی آنها بخواند ومعلـم اشـتباهات وی را تصحیح می‌نماید. ازیک شاگرد می‌خواهد تـا پـیش روی صـنف آمـده کلمات را با معنای شان بخواند، ودر عین زمان از شاگردان مـی‌خواهـد کـه کلمـات مـشکل درس را کـه شـرح شـده در کتابچـه هـای خـود بنویسند. – معلم یک شاگرد را مکلف می‌سازد تا عناوین جـانبی، درس را روی تخته بنویسد . – معلم با اسـتفاده ازعنـاوین جـانبی درس را توضـیح وتـشریح نمـوده بالای نکات مهم بیشتر ترکیز می‌نماید . ـ معلم بعد ازتوضـیح درس بـرای شـاگردان هـدایت میدهـد تـا کلمـات روی تخته را درکتابچه های شان رونویس نمایند . – معلم شاگردان را به گروپ های مناسب تقسیم مـی کنـد وبـرای آنهـا وظیفه میدهد تا درمورد شخصیت حـضرت ابـوهریره ومفـاهیم حـدیث شریف با هم بحث وگفتگو نمایند . معلم درجریان کارگروپی صنف را کنترول نموده. ودرهنگام ضرورت دربحث گروپ ها شرکت می‌ورزد . ـ معلم از هر گروپ می‌خواهد که برای خود نماینـده انتخـاب نمـوده و نتـایج بحـث را در ورقـی بنویـسند ونماینـدۀ شـان آن را در پـیش روی صنف به شاگردان به خوانش گیرد. ـ معلم نتایج بحث را بررسی نموده شاگردان را به اشتباهات شان متوجـه می‌سازد وتشویق وترغیب می کند. **ارزیابی:** معلم جهت حصول اطمینان از اینکه شاگردان درس را درسـت فهمیـده اند سوالات ذیل را مطرح می کند: ـ نام کامل راوی حدیث چیست؟	شـاگردان کلمـات مـشکل را بـا معانی آنها در کتابچه های خود نقل می‌نمایند. یـک شـاگرد عنـاوین جـانبی را روی تخته می‌نویسد. شاگردان کلمات روی تختـه را در کتابچـــه هـــای خـــود می‌نویسند. شاگردان بـه شـکل گروپـی در باره شخصیت ابـوهریره وفوایـد حدیث بحث وگفتگومی کنند. نماینـدۀ هـر گـروپ در بـاره حدیث وفواید آن از روی ورق صحبت می کند.	

	ـ انسان مؤمن در گفتار خود چگونه باید رفتار نماید؟ ـ اکرام وعزت همسایه و مهمان نشانهٔ چیست؟	شاگردان به سوالات معلم به طور مختصر پاسخ می‌دهند.
۱۰دقیقه	**خلاصهٔ درس:** از حدیث فوق چهار مسئله را می‌آموزیم: ۱ـ در هنگام صحبت با دیگران باید سخن نیکو بگوییم ویا سکوت اختیار کنیم. ۲ـ با همسایگان خود باید رفتار نیکو داشته وحقوق همسایه گی آنها را رعایت نماییم. ۳ـ لازم وضروری است که از مهمانان خود پذیرایی نیک نماییم. ۴ـ سخن نیکو، نیکی با همسایگان، و پذیرایی خوب از مهمان از لوازم کمال ایمان است.	شاگردان بعد از گوش دادن به خلاصهٔ درس، آن را در کتابچه های خود می‌نویسند.
	کارخانه گی: معلم به شاگردان هدایت می‌دهد که حدیث را در خانه حفظ کنند و در مورد یکی از موضوعات داده شده در ذیل درس یک مقاله بنویسند ومی توانند که در آن مورد از بزرگان خانواده ویا امام مسجد کمک بگیرند به شرط آنکه جملات وعبارات از خود شاگردان باشد.	شاگردان کارخانه گی خویش را اخذ می‌نمایند

درس دوم

عنوان – اتحاد وهمبستگی

صفحه – ......

وقت – یک ساعت درسی (۴۵)

اهداف : شاگردان باید :

۱- نص حدیث مبارک را درست خوانده بتوانند .

۲- مفهوم درس را بیاموزند.

۳- معنای حدیث را درست بدانند.

۴- اتحاد وهمبستگی را در زنده گی خود رعایت کرده بتوانند .

۵ـ شاگردان باید همدیگر خود را به سوی همکاری ومحبت فراخوانده بتوانند.

معلومات اضافی:

محبت به خاطر خداوند و برادری بر اساس دین ، از بهترین دوستی، به شمار می‌رود. از این رو رسول اکرم صلی الله علیه وسلم امت خود را بر اساس وحدت وهمبستگی ومحبت بایکدیگر تعلیم داده، وبه کارهای پسندیده تشویق وترغیب نموده است. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم درحدیث دیگری می‌فرماید: «**إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ أَصَابِعَهُ**»

ترجمه:(رابطۀ مومن با مومن دیگر، مانند دیوار است، که برخی از آن برخی دیگر را نگه میدارد، وانگشتان خویش را با همدیگر بافت داد).

این حدیث وحدیث سابق اندازۀ محبت وهمدلی و صمیمیت میان مؤمنان را به روشنی بیان می‌دارند. همدردی ومحبت میان مسلمانان از فضایل زیادی برخوردار است؛ ولی امروزه همدردی ومحبت در میان مردم به شعار مبدل شده است وحقیقت آن به چشم نمی‌خورد، و از میان مسلمانان این صفت خارج گردیده است. به همین علت است که مسلمانان با مشکلات زیادی دست وگریبان اند. این امر سبب گردیده که دشمنان اسلام مسلمانان را در اماکن مختلف وبه انواع مختلف به قتل می‌رسانند بی آنکه از عاقبت کار خویش باکی داشته باشند، اگر مسلمانان در میان خود شان وحدت وهمدلی ومحبت داشته باشند وبا همدیگر خود در حالت های خورسندی واندوه همکاری داشته باشند، و از تفرقه واختلاف دست بردارند هیچ دشمنی قادر به سرکوبی و اذیت رساندن به آنها نخواهد بود. خدای متعال هم در این مورد می‌فرماید: (**وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ**) ترجمه: (از خدا و پیامبرش اطاعت کنید و با هم نزاع مکنید که بزدل می‌شوید، ومهابت تان از بین می رود، و صبر کنید که خدا با صابران است).

پس دیده می شود که این همه ضعف وناتوانی وعجزی که نصیب مسلمانان عصر کنونی گردیده به سبب اختلاف ونا هماهنگی بوده ودر عین زمان به علت نافرمانی از اوامر خداوند متعال می باشد.

معنای کلمات:

مثل: داستان، حالت. توادهم: دوستی شان با همدیگر. تراحمهم: رحمت ومهربانی شان با همدیگر. تعاطفهم: همکاری شان با همدیگر. اشتکی: دردی رسد. تداعی: با او شریک خواهد شد. السهر: بی خوابی. الحمی: تب وحرارت بدن.

روش تدریس:

قرائت نمونه یی، انفرادی وگروپی ، سوال وجواب ، توضیحی وتشریحی، تحلیلی ومناقشویی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تباشیر ،تخته، کاغذ کاک.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم به هنگام وارد شدن به صنف، بعد ازسلام ، وگفتن حمد وثنای الهی و درود به پیغمبر صلی الله علیه وسلم، احوال پرسی ، نظم صنف ، گرفتن حاضری ،درس گذشته را باطرح چند سوال ارزیابی می کند: ـ کی میتواند این جزء حدیث مبارک: (وَمَن كانَ يؤمنُ باللهِ واليوم الآخرفليُكرم جارهُ) را از بر بخواند ومعنی کند؟	شاگردان برای درس جدید خود را آماده می‌سازند. یک شاگرد از جای برخواسته جزء حدیث را از بر می‌خواند و معنی می کند.
۳۰ دقیقه تقـــدیم درس	– معلم جهت تولید انگیزه ودریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: چه چیز سبب می گردد که مسلمانان بر دشمنان خود غالب شده وپیروزی را از آن خود نمایند؟ ـ معلم بعد ازدریافت جواب درست، عنوان درس (اتحاد وهمبستگی) را توسط یک شاگرد روی تخته به خط درشت وخوانا می‌نویسد. – معلم به شاگردان وظیفه میدهد تا درس را خاموشانه مطالعه نمایند وخود کلمات مشکل متن حدیث را با معانی شان روی تخته می‌نویسد . – معلم توسط یک شاگرد کم علاقه وکم جرأت متن حدیث را که در کاغذ کاک نوشته شده در یک گوشهٔ تخته نصب می‌نماید. ـ معلم متن درس را به طور نمونه وبا آواز بلند می‌خواند و از شاگردان می‌خواهد که در کتابهای خود نگاه کرده به خواندن وی به دقت گوش دهند. – معلم متن حدیث را بالای چند شاگرد لایق می‌خواند و سپس از متباقی شاگردان می‌خواهد که آن را بخوانند تا آنکه از درست خواندن آن توسط تمام شاگردان مطمین گردد. ـ معلم نخست کلمات مشکل درس را به شاگردان روی تخته نشان داده	یک شاگرد به سوال، جواب معقول میدهد یک شاگرد عنوان را می‌نویسد . شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند. شاگردان به خواندن نمونه یی معلم گوش می‌دهند.

	ومعنـای درسـت ودقیـق آن را بـه ایـشان مـی گویـد و در ضـمن از آنهـا می خواهد کـه آن کلمـات را بـا معـانی آنهـا در کتابچـه هـای خـود نقـل نمایند. - معلـم بعـد از حـصول اطمینـان از درسـت خوانـدن مـتن حـدیث، آن را ترجمه می‌نماید و این کار را سه بار تکرار می کند تا آنکه همه شـاگردان معنای حدیث را بدانند. ـ معلم از شاگردان می‌خواهد که متن تمـام درس را خاموشـانه بخواننـد و زیر نکات مهم ومشکل خط بکشند. معلم در این جریـان عنـاوین بغلـی را روی تخته می‌نویسد. - معلم راوی حدیث را طورشـفاهی معرفـی نمـوده بـا اسـتفاده از عنـاوین جانبی، درس را شرح وتوضیح می‌دهد . - معلم شاگردان را به سه یا چهار گروپ تقسیم وتنظیم نموده برای شـان هدایت میدهد تا درمورد ثمرهٔ اتحاد وهمبستگی مسلمانان بـین هـم بحـث کنند و در عین حال پیرامون ضرر های تفرقه و اختلاف گفتگو نموده آن را نکته وار ومختصر در یک ورق یاداشت نمایند، و معلم از جریان بحـث وگفتگوی آنها سرپرستی می‌نماید . ـ معلم درجریان بحث شاگردان، در صورت ضرورت دربعضی ازگروپهـا شرکت ورزیده شاگردان دیر آموز را بیشتر مورد تشویق قرار میدهد . ـ معلم بعد ازختم کارگروپی از نماینده های هر گـروپ مـی‌خواهـد کـه پیش روی صنف آمده نتـایج بحـث خـود را بـه تمـام شـاگردان بخواننـد وخـود نتـایج کارشـان را بررسـی نمـوده اشـتباهات شـان را بـدون تـوبیخ وتوهین اصلاح می کند . **ارزیابی:** معلم جهت اطمینـان خـود، سـوالات پایـان درس را از کتـاب درسـی ، بـا شاگردان مطرح می‌سازد.	شاگردان کلمات مـشکل درس را با معانی آنها در کتابچه هـای خود می‌نویسند. شـــاگردان مـــتن درس را مـی‌خواننـد و زیـر نکـات مهـم علامه می گذارند. شـاگردان بـه توضـیح درس گوش فرا می‌دهند شـاگردان در گـروپ هـای مناسب تنظیم شده با هـم بحـث می کنند. شـاگردان بـه سـوالات جـواب ارایهٔ می کنند.

۱۰دقیقه	**خلاصۀ درس:** معلم درس را چنین خلاصه می‌نماید: ۱ـ همۀ مسلمانان مانند جسم واحد اند؛ پس نباید یک مسلمان غنی و توانگر از محنت فقراء بی غم باشد . ۲ـ اگر مسلمانان باهم همکاری نمایند می‌توانند که در مدتی اندک ترقی و پیشرفتهای بزرگ داشته باشند وکامیابی های بزرگی را نصیب گردند. ۳ـ وحدت و همکاری مسلمانان سبب می گردد تا دشمن به سرزمین های آنها تجاوز نکند. ۴ـ وحدت و یک پارچه گی مسلمانان ایجاب می کند که در حقوق و واجبات باهم برابر باشند و عدالت اجتماعی میان آنها رعایت گردد. **کارخانه گی:** معلم از شاگردان می‌خواهد که متن حدیث را با ترجمۀ آن در خانه حفظ نمایند وهم چنان آنها را مکلف می‌سازد که در خانه، هرکدام شان یک مقاله در بارۀ فواید وحدت و همکاری و ضررهای اختلاف، در حدود یک صفحه بنویسند.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش فرا میدهند شاگردان کارخانه گی خویش را اخذ می‌نمایند

درس سوم

عنوان – دین نصیحت است

صفحه – ...

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱– نص حدیث ومتن درس را درست خوانده بتوانند.

۲– مفهوم درس را درست بیاموزند .

۳– معنای کلمات حدیث را بدانند .

۴– یک دیگر را نصیحت کرده بتوانند.

۵ـ حس نصیحتگری ونصیحت پذیری در وجودشان تقویت شود.

معلوات اضافی:

کلمه (النصیحه) درحدیث شریف وارد شده است و این کلمه از جمله کلماتی است که دارای معانی متعدد ومفاهیم هنگفت می‌باشد. گاه گاهی این عبارت « الدین **النصیحة**» از زبان پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم به طور تکراری بیرون شده که دال بر اهمیت زیاد آن در زنده گی می‌نماید؛ مثلا: در حدیث آمده است: (الدین **النصیحة** ، الدین **النصیحة** ، الدین **النصیحة**). این تکرار وتاکید دلیل آن است که واژهٔ دین تمام ارکان اسلام، ارکان ایمان ، احسان ، مسایل عقیده ودیگر مسایل دین را به جملگی احتواء کرده است. این بدان سبب که قول رسول اکرم ـ صلی الله علیه وسلم ـ در حدیث جبریل ـ علیه السلام ـ پس از اینکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به هریک از سوالات او جواب قناعت بخش فرمود گفت: (هذا جبریل أتاکم یعلمکم أمر دینکم). وآشکار است که جبریل علیه السلام از اسلام ایمان واحسان و روزقیامت پرسیده بود. پس این همه را رسول اکرم صلی الله علیه وسلم زیر عنوان: (الدین) جمع کرد .

این حدیث از جملهٔ فصیح ترین و بلیغ ترین احادیث به شمار می‌رود. چون که معانی بزرگ و محتویات بسیاری را در الفاظ کوتاه گرد آورده است. این سوال مطرح است که:

نصیحت چیست؟ نصیحت اخلاص واصلاح را گویند. پس وقتی که نصح یا نصیحت معنای اخلاص را می‌رساند، پس اخلاص برای کی؟ جواب: (**لله، ولکتابه، ولرسوله، ولأئمة المسلمین وعامتهم**) ترجمه: (برای خدا، برای کتابش (قرآنکریم)، برای رسولش (محمد صلی الله علیه وسلم)، وبرای پیشوایان مسلمانان، وبرای عامهٔ مسلمانان). پس از این چه باقی مانده است؟ هیچ چیزی نه.

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه وسلم اخلاص ونیکی را در هر چیز لازم گردانیده است. چنانچه می‌فرماید: «إن الله کتب الإحسان علی کل شیء ...». (الله تعالی در هر چیزی احسان(نیکی و اخلاص) را واجب ولازم گردانیده است).

معنای کلمات:

متنفذین: تطبیق کننده گان. فلاح: کامیاب. مصایب: جمع مصیبت به معنای رنج ها. مترادف: دارای معنای متساوی وهم مانند. نواهی: جمع ناهی، آنچه از کردنش منع شده باشد.

روش تدریس: قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی و گروپی ، توضیحی وتشریحی ومباحثوی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم محترم هنگام ورود به صنف، بعد ازسلام ، ثنا وستایش وگفتن درود، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری،درس گذشته را با پرسیدن از کار خانه گی از جمله حفظ حدیث ارزیابی می کند.	شاگردان حدیث مربوط به درس گذشته را از بر می‌خوانند.
۳۰ دقیقه تقدیم درس	- معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند اوصاف انسان خوب را بگوید؟ - معلم بعد از حصول اطمینان از حفظ حدیث و نوشتن مقالات در باره عنوان داده شده، عنوان درس جدید را که (دین نصیحت است) است، روی تخته می‌نویسد وسپس به شاگردان هدایت می‌دهد که متن درس را خاموشانه بخوانند، وخود متن حدیث را روی تخته می‌نویسد. - در جریانی که شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند معلم کلمات مشکل درس و معانی آنها را همراه با عناوین جانبی درس روی تخته می‌نویسد. - معلم شاگردان را متوجه کتابهای شان ساخته نخست متن درس را دو بار با آواز بلند و دقیق می‌خواند. ـ معلم چند تن از شاگردان را مکلف می‌سازد تا متن حدیث را بخوانند وخود از جریان خواندن آنها نظارت کرده اشتباهات شان را تصحیح می‌نماید و در عین حال واژه های مشکل حدیث را هم روی تخته می‌نویسد. ـ معلم بعد از حصول اطمینان از درست خواندن متن حدیث به ترجمه وشرح آن می‌پردازد.	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند . شاگردان به کتاب های خویش دقت می کنند.

	ـ معلم بعد از بیان ترجمۀ حدیث و بیان معانی کلمات مشکل حدیث به استخراج فواید حدیث با شاگردان مباحثه می‌نماید. – معلم در جریان مباحثه فواید مختصر حدیث را روی تخته می‌نویسد و از شاگردان می‌خواهد که آن را در کتابچه های خود بنویسند. **ارزیابی:** معلم از لابه لای سوالات آخر درس، شاگردان را ارزیابی می کند . **خلاصۀ درس:** معلم درس را به گونۀ ذیل خلاصه می‌نماید: ۱ـ پیامبر صلی الله علیه وسلم نصیحت را مرادف دین می‌داند. ۲ـ عمل به تمام امور خیر و دوری از شر در دین شامل می گردد. ۳ـ بر همۀ مؤمنان لازم است که در حق همدیگر خود خیر خواه و نصیحتگر باشند. ۴ـ بر هرمسلمانی لازم است، ولو در هر مقام ومنزلتی قرار داشته باشد ، از دیگران نصیحت را بپذیرد. **کارخانه گی:** معلم شاگردان را مکلف می‌سازد که متن حدیث را حفظ نمایند و در عین حال هر کدام در بارۀ فواید نصیحت گری یک مقاله بنویسند.	شاگردان کلمات مشکل متن حدیث را در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان فواید حدیث را در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان به سوالات مطرح شده پاسخ می‌دهند. شاگردان به خلاصۀ درس گوش داده و آن را در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان کارخانه گی خویش را اخذ می‌نمایند.
۱۰دقیقه		

درس چهارم
عنوان – قطع رابطه
صفحه – .....
وقت – یک ساعت درسی (٤٥)
اهداف : شاگردان باید :
۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند.
۲– مفهوم درس را درک کرده بتوانند.
۳– معنای کلمات حدیث را بیاموزند.
۴– ارزش محبت و صله رحمی را رعایت کرده بتوانند.
۵ـ از قطع رابطه با دوستان خود متنفر شوند.

معلومات اضافی:
در حدیث شریف تاکید بر این شده که هرگاه میان دو مسلمان مشکلی رخ می‌دهد بایستی از قطع رابطهٔ خود داری ورزند. و اختلاف نظر میان آنها به حدی نرسد که میان هم دست به مشاجره وکشمکش بزنند. در حدیث قدسی، خداوند متعال از قطع رحم منع شدید فرموده است. چون مسلمانان با هم برادر هستند، شایسته نیست که در بین خود اختلاف داشته باشند که به سبب آن از هم جدا شوند و یا سبب بد بینی و نفرت شود ؛ باید گفته شود که سبب اختلاف و تفرقه وجدایی عدم فهم دقیق از مفاهیم و اساسات دین مبین اسلام است که اکثر مسلمانان از آن بی خبر هستند؛ اگر آنان بدانند که برادری، اخوت اسلامی و یا عفو و مغفرت دیگران به کدام اندازه اجر و ثواب دارد حتما مردم را به سوی اعمال نیک فرا می‌خوانند و به ارشادات و تعالیم اسلام عمل می‌نمایند.
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: (**الا اخیرکم بأفضل من درجة الصیام و الصلاة و الصدقة؟ قالوا بلی قال صلاح ذات البین فان فساد ذات البین هی الحالقة) سنن الترمذی و قال الترمذی هذا حدیث صحیح.**
ترجمه: (آیا به شما اطلاع ندهم از چیزی که ثواب آن از نماز های زیاد وصدقه های زیاد بیشتر باشد؟ گفتند: آری خبردهید. فرمود: ایجاد آشتی در میان مردم، از بد بینی کناره گیری کنید، که بدبینی تراشنده خوبی ها ونیکی ها است).
هرگز خداوند متعال روا نمی‌دارد که یک مسلمان از مسلمان دیگر رو گردان شود یا سخن گفتن و سلام دادن با او را ترک نماید.
پس دانسته می‌شود که قطع رابطه، بدبینی و نفرت در مقابل هیچ مسلمانی روا نیست و هرگز دین مبین اسلام اجازه نمی‌دهد که مسلمان با مسلمان دیگر رابطهٔ خود را قطع کند.

معنای کلمات:

بیعت: عهد و پیمان. تقصیر: کوتاهی. مکدر: تاریک.

روش تدریس: قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی وتشریحی ، تکرار.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر ، قلم ، کاغذ کاک.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم محترم با گفتن سلام ، حمد وثنا، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را چنین ارزیابی می کند: ـ کی میتواند متن حدیث را از یاد بخواند؟ ـ حضرت تمیم بن اوس الداری درکدام سال به اسلام مشرف شد ؟ – معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید که با دوستان و اقارب خود چگونه رفتار داشته باشیم ؟ معلم بعد از دریافت جواب، عنوان درس (قطع رابطه) را روی تخته می‌نویسد .	شاگردان نظم صنف را مراعت می کنند. شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
۳۰دقیقه تقدیم درس	– معلم محترم به شاگردان وظیفه می‌دهد تا درس را خاموشانه مطالعه نمایند و نکات مشکل آن را یاد داشت کنند و خود درعین حال کلمات: (بیعت ، تقصیر ، مکدر) را با معنای شان روی تخته می‌نویسد . – معلم در کنار نوشتن کلمات مشکل درس متن حدیث را که در کاغذکاک نوشته است روی تخته آویزان می‌نماید. ـ معلم از دو شاگرد می‌خواهدکه عناوین جانبی را روی تخته بنویسندآن هم به گونه یی که یکی از آنها عنوان را می گوید ودومی می‌نویسد. – معلم نص حدیث را دو بار با آواز بلند و مناسب و با دقت تمام می‌خواند و سپس چند شاگرد را مکلف به خواندن آن می‌سازد تا آنکه از درست خواندن آن توسط شاگردان کاملاً اطمینان حاصل نماید. – معلم بعد از حصول اطمینان از درست خواندن متن حدیث توسط شاگردان نخست کلمات مشکل آن را معنی کرده سپس متن آن را ترجمه می‌نماید و این عملیه را دو بار تکرار می کند تا آنکه مطمین شود که شاگردان معنای حدیث را درست درک کرده اند یا خیر. ـ معلم با استفاده از عناوین جانبی مطالب و مفاهیم درس را با شاگردان به شکل مباحثه در میان می گذارد و دیدگاه آنها را در رابطه به فواید حدیث وتأثیرات آن در زنده گی مسلمان معاصر بیرون آورده آن را نکته وار روی	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند. دو شاگرد عناوین را میخوانند ومی نویسند . شاگردان متن حدیث را می‌خوانند. شاگردان به ترجمهٔ درس گوش فرا می‌دهند. شاگردان فواید حدیث را در کتابچه های خود می‌نویسند.

	تخته می‌نویسد و از شاگردان هم می‌خواهد که آن نکات را در کتابچه های خود بنویسند. – معلم از دو شاگرد می‌خواهد تا یکی زنده گی نامه راوی حدیث را از روی کتاب بخواند و شاگرد دیگر آن را به طور شفاهی خلاصه نماید. – معلم شاگردان را به چند گروپ تقسیم می کند و از آنها می‌خواهد که فواید نگهداری صله رحم و ضرر های قطع صله رحم را به طور مختصر و ماده وار ثبت نمایند و بعد از آن نماینده های آنها نتایج کار خود را در پیش روی تخته بخوانند. ـ معلم بعد ازختم کارگروپی وخواندن نتایج توسط نماینده گان گروپها، آن را بررسی و دسته بندی می‌نماید . **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خویش شاگردان را از لابه لای سوالات کتاب ارزیابی می کند . **خلاصهٔ درس:** درس فوق را در نکات ذیل خلاصه می‌توان نمود: ۱ـ دین مقدس اسلام برای هیچ کسی اجازه نمی‌دهد که برادرش را بیشتر ازسه روز ترک نماید و با او قطع رابطه کند. ۲ـ پیام دین اسلام برای پیروانش این است که باهم ارتباط همیشه گی داشته باشند. ۳ـ اگر میان دو مسلمان اختلافی رخ می‌دهد، بر مسلمانان دیگر لازم است که میان آن دو مصالحه نمایند. ۴ـ هرگاه دو مسلمانی که از همدیگر خود نا راضی می‌باشند، لازم است که به همدیگر خود سلام بگویند وهرکدام آنها که به این کار پیشتر اقدام می‌نماید متقی تر ونیکوتر می‌باشد. **کارخانه گی:** معلم به شاگردان هدایت می‌دهد که حدیث را حفظ کنند و سپس برای آنها کلید های یک مقاله را پیرامون اضرار اختلاف و قطع رابطه می‌دهد و از آنها می‌خواهد که در مورد آن یک مقاله بنویسند که از یک صفحه کمتر نباشد.	دو شاگرد راوی حدیث را معرفی می کنند . شاگردان در گروپ های مناسب تقسیم شده در بارهٔ موضوع باهم بحث می‌نمایند. شاگردان به سوالات جواب می‌دهند. شاگردان به خلاصهٔ درس گوش فرا داده سپس آن را در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان نکات قابل یاد داشت کارخانه گی را می‌نویسند.
۱۰دقیقه		

درس پنجم

عنوان – دو رویی

صفحه – .....

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند.

۲– معنی و مفهوم حدیث را بدانند.

۳– مبادی اخلاق نیکو را درک کرده بتوانند.

۴– ازصفات بد و دو رویی خودداری کرده و از آن متنفر شوند.

معلومات اضافی:

طوریکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در این حدیث می‌فرماید : (**تجدون شر الناس یوم القیامة ذا الوجهین**) یعنی شریر ترین انسان شخص دو رو است که نزد بعضی در چهرهٔ دوست مهربان و خوشبین ظاهر می گردد و نزد بعض دیگر به چهره‌یی دیگر تبارز می‌کند. به این معنی که با طایفه یی یک چیز می گوید و با طایفهٔ دومی چیزی دیگر؛ تا روابط حسنه و دوستانهٔ دو طرف را برهم زند. و خداوند متعال در بارهٔ آنان می فرماید:

(**مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا**).

ترجمه: میان آن [دو گروه] دو دل اند نه با اینانند و نه با آنان. و هر که را خدا گمراه کند هرگز راهی برای [نجات] او نخواهی یافت).

این همه از عادات و خواص و صفات منافقین است که در هیچ حال مستقر نمی شوند. گاه در صف مسلمانان قرار می گیرند وگاهی دیگر درصف کافران. در هر حال خاصیت وصفت جداگانه اختیار می کنند و به این آرزو می باشند که شاید این کارها برایشان مفید خواهد بود، و به اهداف و مرام های خود خواهند رسید؛ ولی این کار به آنان فایده یی نداشته و برآن نتیجه یی مرتب نخواهد شد و همه به زوال خواهد رسید و شرمندگی دنیا وآخرت نصیب آنان خواهد شد، و کسی که قلبش را خداوند از ایمان وهدایت خود بگرداند پس هرگز راه توفیق و هدایت را نخواهد یافت. به هر حال انسان دو رو هرگز در جامعه قابل اعتماد نخواهد بود و هیچ کسی از او در هیچ وقت وهیچ جا مطمین نخواهد شد.

معنای کلمات : نفرت «بد بینی» رفق «نرم دلی»

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی وتشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه ۳۰ دقیقه تقــدیم درس	معلم محترم با ادای سلام ، حمـد وثنـا و درود ، احـوال پرسـی ، مـنظم کردن صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشـته را بـا طـرح چنـد سـوال ارزیابی می کند: ـ حدیث درس گذشته را کی می‌تواند از یاد بخواند؟ ـ دو فایده از فواید حدیث درس گذشته را بیان نمایید. ـ برای یک مسلمان بیشتر از چند روز روا نیـست کـه بـرادرش را تـرک کند ؟ – معلم جهت تولید انگیـزه و دریافـت عنـوان درس جدیـد ازشـاگردان می‌پرسد: شخصی را که در میان دو مسلمان خبر کشی می کند چه می گویند؟ ـ معلم بعد از دریافت جواب ، عنـوان درس (دو رویـی) را توسـط یـک شاگرد با خط درشت و خوانا روی تخته می‌نویسد . – معلم برای شاگران وظیفـه میدهـد تـا مـتن درس را خاموشـانه مطالعـه نموده مشکلات شان را یاد داشـت کننـد. وخـود درعـین حـال کلمـات نفرت و رفق را با معنای شان روی تخته می‌نویسد . – معلم عناوین جانبی درس را توسط یک شاگرد خـط درشـت و زیبـا روی تخته می‌نویسد . ـ معلم عناوین را از روی تخته توسط یک شاگرد می‌خواند . – معلم توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشـته درس را بـا آواز بلنـد ومناسـب مـی‌خوانـد درجریـان خوانـدن بعـضی ازکلمـات را تکرار نموده بیرون نویس می کند . – معلم نص حدیث را توسط یک شـاگرد و بقیـه درس را توسـط چنـد شاگرد دیگر به خوانش می گیرد . معلم شاگردان را درجریان خواندن کمک، همکاری وتشویق می کند. – معلم از یک شاگرد می‌خواهد تا راوی حدیث را با اسـتفاده ازکتـاب	شـاگردان بـه سـوالات جـواب می‌دهند . یـک شـاگرد بـه سـوال جـواب میدهد. یـک شـاگردان درس را خاموشـانه مطالعه می کنند. شاگرد عناوین را می‌نویسد . شـاگردان بـه کتـاب هـای خـویش

	معرفی نماید .	دقت می کنند.
	ـ معلم با استفاده ازعناوین جانبی درس را برای شاگردان توضیح وتشریح می کند و درجریان تشریح بر نکات مهم ترکیزمی نماید .	شاگردان درس را می‌خوانند.
	– معلم برای شاگردان وظیفه میدهد تا کلمات را از روی تخته درکتابچه های خود بیرون نویس نمایند.	
	معلم درجریان رونویسی همهٔ شاگردان را کنترول ونظارت می کند.	یک شاگرد راوی حدیث را معرفی می کند.
	– معلم شاگردان را به گروپ های مناسب تنظیم نموده برای شان وظیفه میدهد تا هرگروپ درمورد شخص دو روی بحث نمایند .	شاگردان به تشریح درس گوش فرا میدهند.
	معلم درجریان کارگروپی صنف را به صورت منظم کنترول می کند ودرهنگام ضرورت در بعضی ازگروپها شرکت می کند . معلم بعد ازختم کارگروپی شاگردان را تشویق نموده نتایج بحث شان را بررسی می کند.	
	ارزیابی: معلم شاگردان را از لابه لای سوالاتی که در پایان درس کتاب معلم درج شده ارزیابی می کند .	شاگردان کلمات را از روی تخته رونویس می کنند.
	خلاصهٔ درس: درس کنونی را در نکات ذیل می‌توان خلاصهٔ کرد:	شاگردان به گروپ های مناسب تنظیم شده بین هم بحث می کنند.
	۱ـ یکی از اعمال بد وسوء که از نظر اسلام ازجمله منکرات به حساب می‌رود همانا دو رویی است.	مسلمان باید ازاین صفت بد و زشت اجتناب کند .
	۲ـ دو رویی نوعی از نفاق به شمار می‌رود .	
	۳ـ دو رویی باعث اختلاف ، نفاق، دشمنی وخصومت بین مسلمانان میشود .	
۱۰ دقیقه	۴ـ انسان دو روی باید بداند که در روز قیامت ازجملهٔ بد ترین مردم حشرخواهد شد .	
	۵ـ علاوه ازعذاب آخرت انسان دو روی در دنیا نیز بی عزت وبی وقارمی باشد .	شاگردان به سوالات جواب ارایهٔ می کنند
	کارخانه گی: معلم برای شاگردان درمورد کارخانه گی که در کتاب شاگرد توضیح داده شده، معلومات لازم داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش فرا داده آن را در کتابچه های خود می‌نویسند.

درس ششم

عنوان – تقوا و پرهیزگاری

صفحه – ....

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند.

۲– مفهوم و فواید درس را بیاموزند.

۳– معنای حدیث را بدانند .

۴– در زنده گی روزمرهٔ شان ازخود تقوا نشان داده بتوانند.

۵ـ به تقوی علاقمند شوند وبا متقیان محبت داشته باشند.

معلومات اضافی:

در این حدیث رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: ((اتَّق الله حیثما کُنت)) مراد این است که ازخداوند متعال در هرجا که باشید بترسید؛ چه در خفا وچه آشکارا، چه در حال قوت و چه در حال ضعف. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در حدیث دیگری به ابوذر رضی الله عنه می فرماید: ((أُوصیک بتقوی الله فی سرِّ أمرک وعلانیته)) ای ابوذر! ترا به تقوی خداوند و پرهیز گاری، در خفیه وآشکارا توصیه می نمایم، و رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در دعای خود می فرمود: ((**أسألك خشيتَك في الغَيبِ والشَّهادة**)) (ای پرودگارا! ازتو در حال پنهانی و آشکارا ترس و خشیت می طلبم).

عده یی از مردم وجود دارند که در ظاهر از آنها صلاح ، تقوی و پرهیزگاری دیده می شود؛ ولی حال آنها با خداوند بالعکس می باشد. وقتی که تنها می شوند حدود خداوند را پامال می‌کنند. پیغمبر صلی الله علیه وسلم می فرماید:

«لأَعْلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامةَ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامةَ بِيضًا فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنْثُورًا ». قَالَ ثَوْبَانُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا جَلِّهِمْ لَنَا أَنْ لاَ نَكُونَ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لاَ نَعْلَمُ. قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ وَمِنْ جِلْدَتِكُمْ وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا»

ترجمه: یقینا که من مردمی از امت خود را می‌شناسم که در روز قیامت در حالی میایند که نیکی های شان به بزرگی کوه های تهامه می‌باشد. خداوند آن را هیچ و پوچ و بی ارزش می‌گرداند. ثوبان گفت: ای رسول الله، آنها را برای ما توصیف کن تا در حال نادانی از جمله آنها قرار نگیریم. فرمود: « آنها برادران شما و از جنس خود تان اند، و در شب همان قدر عمل می‌کنند که شما می‌کنید؛ ولی آنها مردمی اند که هرگاه با محارم خداوند تنها شوند آن را می‌درند».

معنای کلمات : مجتهدین: کوشش کننده گان.

غزوات: جمع غزوه یعنی جنگها. ودراصطلاح به جنگ های مقدس اطلاق میشود که حضرت رسول الله ﷺ شخصاً درآنها شرکت کرده باشد.

مأیوس: نا امید. اعاده: بازگردانیدن.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی وتشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام ورود به صنف، بعد ازسلام ، حمدو ثنا ، گفتن درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند: حدیث « ذو الوجهین» را کی از حفظ خوانده می تواند؟ از حدیث درس گذشته چه فوایدی برایمان حاصل می‌شود؟	شاگردان به سوالات جواب معقول ارایهٔ می کنند.
۳۰ دقیقه تقـدیم درس	- معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید، ازشاگردان می‌پرسد: کدام صفت بعد از ایمان به خداوند کریم در نزد او تعالی محبوب و ارزشمند تراست؟ - معلم بعد از دریافت جواب، عنوان درس(تقوا وپرهیزگاری) را باخط درشت روی تخته می‌نویسد . - معلم به شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه مطالعه نمایند و اگر به کدام مشکلی مواجه میشوند آنرا یاد داشت کنند. و خود درعین حال کلمات: (مجتهدین ، غزوات ، مأیوس ، اعاده) را با معانی آنها روی تخته می‌نویسد وسپس کلمات را بالای یک شاگرد می‌خواند . - معلم عناوین جانبی درس را توسط یک شاگرد خوانده و توسط دیگری به خط درشت و زیبا روی تخته می‌نویسد . ـ معلم شاگردان را درنوشتن وخواندن عناوین همکاری و تشویق می کند. - معلم نص حدیث را به طور نمونه دو بار می‌خواند و سپس آن را توسط چند شاگرد تکرار می‌نماید، تا آنکه از درست خواندن درس مطمین گردد. - معلم معانی کلمات مشکل درس را به شاگردان شرح می‌نماید و سپس حدیث را به آنها ترجمه می‌نماید. ـ معلم بعد از ترجمه شاگردان را به دو و یا سه گروپ تقسیم می‌نماید و	یک شاگرد به سوال جواب درست میدهد شاگردان درس را خاموشانه می‌خوانند. یک شاگرد عناوین را می‌خواند و دیگری آنهارا می‌نویسد .

	بـه آنهـا وظیفـه مـی‌دهـد تـا در بـاره راوی حـدیث، حکمـت ، مفـاهیم وتطبیقات آن در زندگی امروزین بحث و گفتگو نمـوده و در عـین حـال فوایدی را که از آن استخراج کرده می‌توانند به طور مختـصر در ورق هـا بنویسند. معلم جریان گفتگو را تحت کنترول داشته شاگردان گوشـه گیـر را وادار به مشارکت می‌نماید وگاه در صورت ضرورت خود در یکـی از گروپهـا شرکت می‌نماید. ـ معلم بعد از تمام شدن مدت مناقشه ومباحثه نماینده هـای هـر گـروپ را پیش روی تخته خواسته به آنها هدایت می‌دهـد کـه نتـایج بحـث خـود را بیان نمایند وخود تشویق و تصحیح می‌نماید. ـ معلم به شاگردان وظیفه می‌دهد تا همـه کلمـات روی تختـه را همـراه بـا نتایج کار گروپی، درکتابچه های خود بنویسند. **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خویش شـاگردان را ضـمن سـوالات کتـاب ارزیـابی می‌کند . **خلاصۀ درس:** درس حاضر را در نکات ذیل خلاصۀ می‌توان نمود: ۱ـ خود داری از ارتکاب گناه سبب تقوی و پرهیزگاری می‌شود. ۲ـ بنده بایـد همیـشه خداونـد تعـالی را بـه یـاد داشـته باشـد و آن ذات را درهمه جا حاضر و شاهد بداند. ۳ـ اگر از بنده گناهی سر زد فوراً باید عمل نیک انجام دهد؛ چـون نیکـی ها بدی ها را نابود می‌سازد. **کارخانه گی:** معلم درمورد کارخانه گی کتاب شاگرد معلومات داده ایشان را بـه انجـام آن مکلف می‌سازد .	شاگردان درس را می‌خوانند شـاگردان بـه تـشریح درس گوش فرا میدهند. شـاگردان بـین هـم بحـث می‌کنند و فواید آن را مختـصر در ورق هـای جداگانـه می‌نویسند. نماینـده هـای شـاگردان نتـایج کار خود را اعلان می‌نمایند. شاگردان بـه سـوالات ارزیـابی پاسخ می‌دهند. شـاگردان خلاصـۀ درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۱۰دقیقه		

درس هفتم
عنوان – تواضع
صفحه – ...
وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید :

۱– نص حدیث مبارک را خوانده بتوانند.

۲– مفهوم درس را بیاموزند.

۳– معنای کلمات حدیث را بدانند .

۴– در زنده گی روزمره ازخود تواضع نشان داده بتوانند .

۵ـ دیگران را به تواضع و فروتنی تشویق نمایند.

معلومات اضافی :

واژه یی که ضد تواضع واقع می‌گردد کبر و غرور است. کبر و غرور سبب می گردد که انسان خود را از دیگران برتر بداند. هرگاه انسانی خود را از دیگران برتر بداند، از آنها نه سخنی را می‌پذیرد و نه به آنها ارج می‌نهد؛ هرچند که آنها بر حق بوده باشند. از همینرو است که پیامبر صلی الله علیه وسلم در حق متکبران گفته است:« **لا یدخل الجنة من کان فی قلبه مثقال ذرة من کبر**» (وارد بهشت نمی‌شود کسی که در قلبش به اندازۀ یک مثقال از کبر وجود داشته باشد). در مجتمعات کنونی چه بسیار اند آنانی که به خاطر همین خود بزرگ بینی شان حاضر به قبول حق از هیچ کسی نمی‌شوند وبا مردم خود بزرگ بینانه رفتار می‌نمایند و بساط تواضع و فروتنی از میان شان رخت بسته است. برای آنکه بتوانیم در جوامع خود خیر و صلاح را باز گردانیم لازم است که رهبران اجتماعی ما از قبیل امامان مساجد، آموزگاران مکاتب، استادان دانشگاهها ودارالمعلمین ها مردم را به سوی تواضع و فروتنی فرا خوانند و راههای گوناگونی را بجویند تا این خوی واخلاق نیکو در جامعه انتشار پیدا کند و در مقابل راهها و روشهای مختلفی را بجویند تا بدان وسیله بساط کبر از روی گیتی برداشته شود و انسانهای روی زمین در فضایی از محبت وهمدلی به زنده گی خویش ادامه بخشند.

در روایات آمده است که صحابۀ پیامبر صلی الله علیه وسلم به خاطر آنکه تکبر را در وجود خود کشته باشند اقدام به اعمالی می کردند تا بدان وسیله کبر وغرور ازمیان برود وتواضع در وجود شان زنده گردد؛ مثلا: روزی حضرت عمر را دیدند که مشکی از آب را روی دوش خود گرفته بود و با خود می‌برد، شخصی از وی پرسید: چرا این مشک آب را حمل می کنی؟ گفت: کمی در ذهنم این مفکوره پیدا شد که من امیر المؤمنین هستم وهمه مسلمانان از من اطاعت می کنند، این در وجودم نوعی از مباهات را ایجاد نمود، از اینرو خواستم که آتش وسوسۀ شیطان را خاموش سازم.

معنای کلمات:

فاروق: فرق کننده. جوار: پهلو. صدیق: راستگو- راستکار.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، انفرادی و گروپی ، سوال وجواب ، توضیحی وتشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تباشیر ، تخته و کاغذ کاک .

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام ورود به صنف بعد ازسلام ، ثنا وستایش ، گفتن درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند: ۱ـ کی میتواند حضرت معاذ «رض» را معرفی کند؟ ۲ـ متن حدیث تواضع را کی از حفظ خوانده می تواند؟ ۳ـ مقصد از « من تواضع لله» چیست؟	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
۳۰دقیقه تقـــــدیم درس	معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید چه چیزی باعث بلندی مقام و عزت بنده می‌شود ؟ معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید را که (تواضع) است روی تخته می‌نویسد . - معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه بخوانند و کلمه های که معنای آنرا نمی‌دانند نشانی نمایند . وخود درعین حال کلمات: «فاروق، جوار، وصدیق» را با معانی آنها همراه با عناوین جانبی درس، روی تخته می‌نویسد. معلم متن حدیث را دو بار به شکل نمونه یی می‌خواند و از چند شاگرد می‌خواهد که متن حدیث را بعد از استاد بخوانند و این کار را تا زمانی ادامه می‌دهد که از درست خواندن شاگردان کاملاً مطمین گردد. معلم بعد از تکرار قرائت حدیث بالای شاگردان آن را ترجمه می‌نماید و چند بار تکرار می کند تا آنکه از فهم آن کاملا اطمینان حاصل نماید. معلم پس از آنکه در بارۀ راوی حدیث و حکمت آن نکاتی را به شاگردان بیان می کند سپس شاگردان را به دو گروپ تقسیم می‌نماید و به آنها هدایت می‌دهد تا در بارۀ فواید حدیث وتطبیقات آن در	چند شاگرد درس را می‌خواند. یک شاگرد روای حدیث را معرفی می کند.

۱۰دقیقه	زنده گی بحث وگفتگو نمایند ونتایج آن را در ورق های جداگانه نوشته و در اخیر از نماینده های هر گروپ می‌خواهد که نتایج وفوایدی را که نوشته اند پیش روی تخته آمده آن را به تمام شاگردان بخوانند. ومعلم تشویق وتصحیح می‌نماید. ـ معلم از شاگردان میخواهد که فواید حدیث را که توسط خود آنها درج شده در کتابچه های خود بنویسند. ـ معلم با استفاده از عناوین جانبی در بارۀ درس وفواید حدیث وحکمت آن در کلماتی شمرده شده بحث می‌نماید. **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خویش شاگردان را ضمن سوالات کتاب ارزیابی می کند . **خلاصۀ درس:** درس را در نکات ذیل میتوان خلاصه کرد: ۱ـ تواضع یکی ازخصلت های نیک بندۀ مؤمن به شمار می‌رود. ۲ـ تواضع و فروتنی درجات انسان را نزد خداوند کریم بلند برده و باعث عزت انسان می‌شود. ۳ـ کبر و غرورانسان را منفور و ذلیل می‌سازد مثلی که شیطان را کبرش به زنجیرهای لعنت ابدی گرفتارکرد. ۴ـ تواضع از مردم قدرتمند و ثروتمند خوشایند تر می‌باشد و سبب بلند شدن درجات بیشتر آنها می گردد و در این باره شاعری گوید: تواضع زگردن فرازان نیکوست گدا گر تواضع کنـد خوی اوست **کارخانه گی:** معلم درمورد کارخانه گی برای شاگردان معلومات داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	شاگردان به گروپ های مناسب خود را تنظیم نموده با هم بحث می کنند شاگردان فواید حدیث را در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان به سوالات ارزیابی پاسخ قناعت بخش می‌دهند. شاگردان به خلاصۀ درس گوش فرا میدهند شاگردان نکات عمدۀ کار خانه گی را طبق هدایت معلم در کتابچه های خود یاداشت می‌نمایند.

درس هشتم
عنوان – فضیلت سلام
صفحه – ....
وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف: شاگردان باید:

۱– نص حدیث و متن درس را درست خوانده بتوانند.

۲– معنای کلمات حدیث را بدانند .

۳– مفهوم درس را درست بدانند .

۴– اداء سلام را درعمل رعایت کرده بتوانند .

۵ـ مطلب حدیث را به فامیل و دوستان خود برسانند و آنها را به رعایت سلام گفتن فراخوانند.

معلومات اضافی:

سلام گفتن یکی از روشهایی است که بدان وسیله می‌توان در جامعه محبت وهمدلی را تقویت نمود، و باید تمام وسایل و روشهایی را که می‌شود بدان محبت و همدلی را در میان جامعه گسترش بخشید، به کار بست.

یکی از عمده ترین وسایل محبت و همدلی درمیان جامعه همانا سلام گفتن است. چونکه نخستین گام در راه تقویت روابط اجتماعی ، محبت و تکافل همانا تعارف و شناخت می‌باشد که این کار با سلام گفتن شروع می‌شود و بالآخره به محبت ، همکاری و ایجاد خویشاوندی می‌انجامد.

نگاه کنید که در حدیث، سلام گفتن را پیامبر ﷺ با ایمان به خداوند ربط داده است. پس از نتایج ایمان راستین آن است که انسان های مؤمن در میان خود شان رابطۀ نیکو داشته باشند و با هم محبت ورزند و با همدیگر خود شفقت و همکاری داشته باشند. و به همدیگر خود بفهمانند که از طرف من هیچ نوع بدی و آسیبی برایت نخواهد رسید و در امان می‌باشی.

بناًء معلم محترم می‌تواند از خلال درس هایی که به شاگردان می‌دهد این معانی را به شاگردان بفهماند و آنها را به رعایت سلام گفتن تشویق نماید و فلسفه سلام را نیز به آنها بازگو نماید.

معنای کلمات:

الفت: محبت. آوان: زمان، آغاز السلام علیکم: سلامتی باد برشما.

روش تدریس :قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی وتشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی ، تباشیر، تخته و کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام وارد شدن به صنف، بعد ازسلام ، حمد وثنا و درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ،درس گذشته را ارزیابی می کند: حضرت عمر(رضی الله عنه) درسال چندم هجری به خلافت رسید ؟ کی می‌تواند متن حدیث درس گذشته را از یاد بخواند؟	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
	-معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید وقتیکه دو مسلمان با هم روبرو می‌شوند کدام سنت را اداء می کنند؟	یک شاگرد سعی می کند که به سوال مطرح شده جواب معقول بدهد.
۳۰ دقیقه تقدیم درس	- معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس را روی تخته می‌نویسد . - معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه مطالعه نموده نکات مهم و مشکل را یاد داشت نمایند و خود درعین حال کلمات: (الفت ، آوان ، السلام علیکم) را با معانی شان روی تخته می‌نویسد .	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه نموده مشکلات شان را یاد داشت می کنند.
	- معلم محترم دو شاگرد را پیش روی تخته خواسته بالای یکی از آنها عناوین جانبی درس را خوانده و بالای دیگرش آنها را به خط درشت و زیبا روی تخته می‌نویسد . - معلم توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشته خود متن درس را به طور نمونه یی دو بار می‌خواند و بعد از چند شاگرد می‌خواهد که آن را بخوانند وخود روش خواندن آنها را تصحیح می‌نماید.	شاگردان متن حدیث را تکرار می‌نمایند.
	- معلم با استفاده ازعناوین جانبی، درس را برای شاگردان توضیح وتشریح نموده بالای بعضی ازنکات درس ترکیز بیشترمی کند . بعد معلم دوتن ازشاگردان را نزد تخته می‌خواهد وبرای شان هدایت می‌دهد تا در مورد فضیلت و حکم سلام از هم دیگرسوال نمایند البته سوال و جواب شان با آواز مناسب میباشد تا همهٔ شاگردان ازجوابات مستفید شوند .	یک شاگرد عناوین را می‌خواند و دیگری آنهارا مینویسد .
	معلم برای شاگردان وظیفه می‌دهد تا همهٔ کلمات را از روی تخته درکتابچه های شان رو نویس کنند.	شاگردان کلمات را از روی تخته

	معلم درجریان نوشتن شاگردان را کنترول می کند . ـ معلم متن درس را به طور مختصر و واضح به شاگردان شرح می‌نماید. – معلم شاگردان را به چند گروپ تقسیم نموده برای شان هدایت می‌دهد تا هرگروپ درمورد فضایل سلام و تأثیرات اجتماعی آن بین هم بحث نمایند و نتایج بحث خود را مختصراً در یک ورق بنویسند . – معلم به شاگردان هدایت می‌دهد که در جریان کار گروپی به کتابهای خود مراجعه نموده و برای نتیجه گیری بهتر از کتابهای خود نیز استفاده نمایند، ولی نتایج را به اسلوب خود شان بنویسند. معلم درجریان فعالیت گروپی صنف را کنترول نموده نظم را برقرار می‌دارد . معلم بعد از ختم کارگروپی نتایج بحث را بررسی نموده شاگردان را مورد تشویق قرار می‌دهد .	در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان به شرح معلم گوش می‌دهند. دوشاگرد ازیک دیگرسوال می کنند شاگردان برای نتیجه گیری بهتر با هم کار گروپی می‌نمایند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خویش شاگردان را از لابه لای سوالات کتاب ارزیابی می کند . **خلاصهٔ درس:** درس را در نکات ذیل میتوان خلاصه کرد: ۱ـ دین مقدس اسلام دین امن و سلامتی است و همواره پیروانش را به امن وسلامتی دعوت و تشویق می کند . ۲ـ سلام گفتن سنت آنحضرت ﷺ بوده که دراین لفظ مبارک امن و دعا نهفته است. ۳ـ اولین چیزی که باعث ایجاد محبت دربین مسلمانان میشود همانا کلمهٔ مبارک (سلام) است. ۴ـ کلمهٔ سلام روابط نیک و برادری را در بین جامعهٔ اسلامی تأمین می کند . ۵ـ سلام دادن یکی از اسباب دخول بهشت بوده و باید در زنده داشتن و ادای این سنت کوشا باشیم. **کارخانه گی:** معلم درمورد کارخانه گی برای شاگردان معلومات داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند. شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند

درس نهم

عنوان – اهمیت وقت وصحت

صفحه – .....

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید :

۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند .

۲– مفهوم درس را درک کرده بتوانند.

۳– شاگردان باید ترجمهٔ حدیث مبارک را بیاموزند.

۴– ارزش وقت و صحت را بدانند.

۵ـ در استفاده ارزنده و خوب از وقت و نگهداری صحت خود توجه نمایند.

معلومات اضافی :

در حدیث شریف به دو نعمت بسیار زنده گی ساز و مهم اشاره شده است. یکی نعمت صحتمندی است و دوم نعمت فراغت خاطر. واقعاً اکثر مطلق مردم در باره این دو نعمت بزرگ کمتر توجه می کنند وکمتر از آنها به نفع خود و آیندهٔ شان استفاده می‌نمایند. یکی از بلاهایی که دنیای اسلام و مسلمانان بدان مبتلا اند همانا عدم استفاده بهینه و درست از وقت است. ما مسلمان ها بیشتر وقت خود را در خوش گذرانی بسر می‌بریم و یا عقل و خرد، و توانایی ها و استعداد های خویش را در راه کارهای منفی به کار می گیریم. از همینرو است که دنیای اسلام همواره در حالت عقب مانده گی و دنباله روی غرب به سر می‌برد. اگر جوانان ما در دوران کودکی از وقت خود استفادهٔ درست نمایند و عمر خود را در راستای تعلیم و آموزش به سر رسانند هم می‌توانند که در آتیه زنده گی خود خوشبخت باشند و هم می‌توانند که برای جامعهٔ خویش مفید تمام شوند. اگر در کشور ما با دقت سنجیده شود چه اندازه از وقت مردم ما صرف کارهای مفید وچه اندازه از آن صرف کار های منفی و یا بیهوده می گردد شاید از حیرت انگشت را به دندان گزید. بر اساس آمارهایی که صورت گرفته در افغانستان به طور عموم کمتر از یک ساعت در روز کار صورت می گیرد و بیشتر از بیست وسه ساعت افراد جامعه در کارهای مضر و یا بیهوده صرف می گردد.

معلم ما باید روزانه برای زنده گی خود و شاگردان خود برنامه های دقیق وضع نماید تا نه وقت خودش بیهوده صرف شود و نه وقت شاگردانش. به اثر همین بی برنامه گی ها نبود جدول زمان بندی شده و برنامهٔ دقیق در جامعه ما مشکلات زیادی وجود دارد و از همین لحاظ است که شاگردان ما از صنف دوازدهم فارغ التحصیل می گردند بی آنکه از سواد کافی بر خوردار باشند. حتی می‌توان گفت شماری از جوانان ما از دانشگاه فارغ التحصیل می گردند؛ ولی قادر به نوشتن یک مکتوب به زبان های ملی یا بین المللی نمی‌باشند. همهٔ این بدبختی ها به سبب نبود برنامهٔ درست واستفادهٔ درست از وقت است. به یقین باید گفت که وقت و عمر نزد هر یک از ما یک مسؤولیت است که ما در روز آخر از آن در پیشگاه پروردگار خویش پاسخگو می‌باشیم. همان طور که در قرآن کریم آمده است:« وما يلفظ من قول إلا لديه رقيب عتيد» (هر سخنی که از زبان آدمی بیرون می‌شود در نزدش مراقبت کننده یی سخت گیر وجود دارد) که آن را می نویسد.

معلم گرامی! امید واریم که شما در مورد استفادهٔ درست از وقت شاگردان خود را رهنمایی نمایید و به آنها بفهمانید که وقت گرانبهای خود را بیهوده صرف نکنند. و در عین حال به شاگردان خود بفهمانید که به صحت و سلامتی خود توجه خاص نشان دهند. البته صحت و سلامتی انسان در گرو نظام وقایوی اسلام است که باید آن را رعایت نمود.

اسلام برای حفظ صحت وسلامتی راههای مختلفی را در نظر گرفته است:

۱ـ نظام وقایوی در خوراکه ها و نوشیدنی ها: باید از خوراکه های حلال استفاده کرد و از خوراکه های حرام خود داری نمود. و در عین زمان اسلام ما را دستور می‌دهد که در خوراکه ها و نوشیدنی ها باید نظافت را کاملاً رعایت نمود به گونه یی که خورد نی های ما باید از چیزهای پاکیزه باشد نه از چیز های نا پاک و نادرست.

۲ـ وقایه از طریق نظیف نگهداشتن محیط زیست؛ از قبیل: خانه، سرک، کوچه، جاهای نشستن وغیره. بر ما لازم است که پس ماندهٔ خوراکی ها را در جاهای به دور از مناطق مسکونی بیفگنیم تا باعث اذیت و آزار خود و دیگران نشویم.

۳ـ به شاگردان باید بفهمانیم که بقیه خوردنی های خود را روی سرک ها،کوچه ها ودهلیزها نیندازند، و در عین زمان باید آنها به نظافت لباس های خود سخت کوشا باشند.

۴ـ به شاگردان باید فهماند که دوستان خود را نیز از انداختن کثافات در میان راه ها منع نمایند.

معنای کلمات : طایف: یکی از شهرهای بزرگ عربستان سعودی.

وقایه: نگهداری. پیشگیری

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی و تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه ۳۰ دقیقه تقـــدیم درس	معلم هنگام وارد شدن به صنف بعد ازسلام ، حمد وثنا و گفتن درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند: کی میتواند این جزء حدیث مبارک (**لاتَدخُلوُا الجَنةَ حَتی توُمِنوُا**) را معنی کند؟ - معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید، ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید: بهترین کاری که از بیماری جلوگیری نماید چیست؟ - معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید (اهمیت وقت وصحت) را روی تخته می‌نویسد . - معلم برای شاگردان وظیفه میدهد تا درس را مطالعه خاموشانه نموده و مشکلات شان را یاد داشت کنند ، و خود کلمات(طایف و وقایه) را با	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند. یک شاگرد عناوین را می خواند ودومی آنهارا می نویسد . شاگردان به کتاب های شان

	معنای آنها روی تخته می‌نویسد . – معلم از دوشاگرد می‌خواهد تا پیش روی صنف آمده یکی عناوین جانبی درس را بخواند ودیگرش بنویسد . – معلم توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشته درس را از روی کتاب می‌خواند درجریان خواندن کلمات مشکل را تکرار نموده روی تخته بیرون نویس می کند .	دقت می کنند. معلم متن حدیث را می خواند و شاگردان تکرار می‌نمایند.
	ـ معلم متن حدیث را دو بار می‌خواند و بعد از آن از چند شاگرد می‌خواهد که آن را بخوانند تا آنکه از درست خواندن آن مطمین گردد. ـ معلم متن حدیث را به شاگردان معنی می کند و این کار را دوبار تکرار می‌نماید تا معنای آن ها برای شاگردان ذهن نشین شود. بعد معلم با استفاده ازعناوین جانبی، درس را برای شاگردان توضیح و تشریح می کند و درجریان تشریح بالای بعضی نکات ترکیز بیشترمی کند. ـ معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا همهٔ کلمات را از روی تخته درکتابچه های شان رونویس کنند وخود صنف را کنترول می‌نماید. – معلم شاگردان را به گروپ های مناسب تقسیم نموده برای شان وظیفه میدهد تا درمورد اهمیت وقت و صحت بین هم بحث کنند. – معلم درجریان فعالیت گروپی صنف را کنترول می‌نماید . – معلم بعد از ختم کارگروپی نتایج بحث را بررسی نموده همه گروپها را تشویق وتمجید می‌نماید	شاگردان به تشریح درس گوش فرا می‌دهند. شاگردان به گروپ های مناسب تقسیم می‌گردند و در بارهٔ این موضوع بحث می‌نمایند.
	ارزیابی: معلم جهت اطمینان خویش شاگردان را ضمن پرسیدن سوالات کتاب ارزیابی می کند.	شاگردان به سوالات بخش ارزیابی جواب می‌دهند.
۱۰ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** درس را در نکات آتی می‌توان خلاصه کرد: ۱ـ وقت و صحت دو نعمت بزرگ الهی است که اکثر مردم قدرشان را نمیدانند. ۲ـ انسان میتواند با استفاده از این دو نعمت رضای خداوند تعالی را کسب نموده اعمال نیک و شایسته را انجام دهد. ۳ـ شخص مسلمان باید از این دو نعمت بزرگ الهی مستفید گردیده عبادات و وظایف روزمرهٔ خود را به طوردرست انجام دهند. ۴ـ مسلمان باید از تنبلی و غفلت دوری جوید. **کارخانه گی:** معلم درمورد کارخانه گی برای شاگردان معلومات لازم داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش فرا میدهند.

درس دهم

عنوان – تحریم رشوت

صفحه – ....

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند.

۲– معنای نص حدیث را بدانند.

۳– مفهوم درس را بیاموزند.

۴– درخانه و صنف ازخود پاک نفسی نشان دهند.

۵ـ در پاک شدن جامعه از بیماری رشوت تلاش ورزند.

معلومات اضافی :

اخلاق اجتماعی به دو نوع تقسیم می گردد: یکی اخلاق پسندیده وحمیده است ودومی اخلاق نکوهیده ونا پسند. هر مسلمانی مکلف است که خود را به اخلاق حمیده و پسندیده آراسته گرداند و در انتشار وگسترش آن در جامعه تلاش ورزد، بالمقابل، لازم است که اخلاق رذیله را از وجود خود دور نماید و در قلع و قمع نمودن آن تلاش فراوان به خرج دهد. از جمله رشوت ستانی، یکی از مسایل اخلاقی است که در جملۀ اخلاق رذیله و یا نکوهیده به شمار می‌رود. رشوت ستانی در زنده گی ما تأثیرات خیلی زشت به جای گذاشته است. و امروزه در خیلی از نظام های شرقی یکی از عمده ترین نشانه های فساد اداری محسوب می گردد.

رشوت ستانی سبب می گردد که حق را باطل جلوه دهند و باطل را حق.

معنای کلمات : قاری: قرائت کننده. جهنم: دوزخ. انحراف: بی راهی.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی وتشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام وارد شدن به صنف، بعد ازسلام ، حمد و ثنا و درود، احوال پرسی ، تنظیم صنف، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند؟ کی میتواند این عبارت حدیث را(نِعمَتانِ مَغبُونٌ فیهما...................) تکمیل نماید ؟ - معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: - چه باعث فساد اداری و زوال قانون دریک کشورمیشود ؟	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
۳۰دقیقه تقدیم درس	معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید را توسط یک شاگرد با خط درشت و خوانا روی تخته می‌نویسد .	یک شاگرد عناوین را می‌خواند و مینویسد .
	- معلم از یک شاگرد اخیرصنف می‌خواهد تا پیش روی تخته آید و عناوین جانبی درس را بخواند و بنویسد .	
	- معلم برای شاگردان هدایت میدهد تا درس را از روی کتاب های شان مطالعه خاموشانه نموده مشکلات شان را یاد داشت نمایند . و خود درعین حال کلمات: (قاری ، جهنم ، و انحراف) را با معانی شان روی تخته می‌نویسد.	شاگردان به کتابهای خود نگاه کرده به مطالعه درس جدید مشغول می‌شوند.
	معلم نص حدیث را توسط دو شاگرد و بقیه درس را توسط چند شاگرد مورد نظر می‌خواند و از روش خواندن آنها سرپرستی نموده اشتباهات قرائتی شان را تصحیح می‌نماید.	دو شاگرد نص حدیث را و چند تن دیگر بقیه درس را فقره به فقره، می‌خوانند.
	- معلم توجه شاگردان را به خود جلب نموده با استفاده از عناوین جانبی، درس را توضیح و تشریح می کند.	شاگردان به تشریح درس گوش می‌دهند.
	معلم بالای بعضی نکات ترکیز بیشتر می‌نماید. توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشته درس را با آواز بلند می‌خواند درجریان خواندن کلمات مشکل را تکرارنموده روی تخته بیرون نویس می کند .	شاگردان در هنگام خواندن معلم، به کتاب های شان متوجه میباشند.

	ـ معلم به شاگردان هدایت می‌دهد تا همهٔ کلمات را از روی تخته درکتابچه های خود بنویسند .	شاگردان کلمات را از تخته در کتابچه های خود می‌نویسند.
	– معلم شاگردان را به گروپ های مختلف تنظیم می کند و برای شان وظیفه می‌دهد تا در رابطه به اضرار رشوت بین هم بحث وگفتگو نمایند . و خود درجریان کارگروپی صنف را کنترول نموده درهنگام ضرورت در بعضی ازگروپ ها شرکت می‌ورزد . معلم نظم را برقرار داشته بعد از ختم کارگروپی نتایج بحث را بررسی نموده همهٔ شاگردان را تشویق و ترغیب می کند .	شاگردان به شکل گروپی در مورد فواید حدیث بحث می‌نمایند.
	ارزیابی: معلم جهت اطمینان خود شاگردان را با طرح سوالات کتاب ارزیابی می کند .	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
۱۰دقیقه	**خلاصهٔ درس:** درس حاضر را در نکات ذیل می‌توان خلاصه کرد: ۱ـ از نظر اسلام گرفتن و دادن رشوت هر دو حرام و ناجایزاست ۲ـ هرکه به رشوت ستانی و رشوت دهی دست زند مورد لعنت و قهرخداوند تعالی قرار می گیرد . ۳ـ رشوت باعث بدبختی و فروپاشی جامعه اسلامی شده عدالت را برهم میزند . ۴ـ برای یک مسلمان اصلاً زیبنده نیست که نفس و اعضای فامیلش را از غذا و پول حرام تغذیه کند.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
	کارخانه گی: معلم برای شاگردان درمورد کارخانه گی توضیح داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	

درس *یازدهم*

عنوان – کسب حلال

صفحه – ......

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید:

۱- نص حدیث و متن درس را درست خوانده بتوانند.

۲- مفهوم درس را بیاموزند.

۳- ترجمه نص حدیث را بدانند.

۴- فرق بین کسب حلال وحرام را بفهمند.

۵ـ به کسب حلال تشویق شوند و نسبت به آن علاقمند باشند.

معلومات اضافی:

کسب وکار و تلاش برای تقویت بنیۀ مالی خانواده یکی از با ارزش ترین عادات و اخلاقی است که اسلام همواره بدان تشویق نموده است. اسلام انسان های طفیلی و بیکاره را دوست ندارد. و بیکاره گی را زشت می‌انگارد. پیامبر صلی الله علیه وسلم همواره صحابه کرام را به کار و فعالیت تشویق و دستور می‌داد. گفته شده شخصی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و از روزگار بدش شکایت کرد، پیامبر صلی الله علیه وسلم از وی پرسید که در خانه چه داری؟ وی از بعضی ظروف خانه یاد نمود. پیامبر صلی الله علیه وسلم آن سامان را به مزایده قرار داد که یکی از صحابه آن را در برابر سه درهم خریداری نمود. پیامبر صلی الله علیه وسلم به آن شخص دستور داد که با یک درهم آن غذا به خانه اش بخرد و با یک درهم آن تیشه و با یک درهم آن ریسمان، و برود به کوه و از آنجا هیزم آورده و آن را در بازار عرضه دارد. وی دستور پیامبر صلی الله علیه وسلم را عملی نمود و بعد از مدتی نزد آن حضرت آمده از گشایش در زنده گی اش خبرداد.

در حدیث دیگری آمده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم بهترین رزق و روزی همان روزی ای را خوانده که از کسب حلال خود انسان به دست آمده باشد. وضمنا فرموده است: داود علیه السلام همواره از دست خودش روزی می‌خورده است.

همین طور اگر جوانان ما وقت خود را ضایع نکنند ودر به دست آوردن رزق و روزی خود تلاش ورزند می‌توانند که بر بسیاری از مشکلات موجود در جامعۀ ما فایق آیند. اگر جوانان ما تلاش نمایند و در پی کار و تلاش باشند تا رزق و روزی خود را خود به دست آورند تا محتاج دیگران قرار نگیرند می‌توانند که در پیشرفت جامعه سهم بارزی بگیرند. اگر به زنده گی پیامبر صلی الله علیه وسلم نگاه کنیم آن حضرت هنگامی که هنوز به جوانی نرسیده بود در یک سفر تجارتی از مکه به شام رفت. حتی پیشتر از آن در مکه مکرمه رمه های مردم را در مقابل چند پول سیاه می‌چراند تا در میان جامعه به عنوان انسان طفیلی و بیکاره شناخته نشود. از اینرو آن حضرتﷺ در میان جامعه خود به عنوان انسانی الگو ، صادق، امین و درست کار شناخته شد و بدان شهرت یافت.

معنای کلمات : کوفه: نام شهری است درعراق. صنعت: تولید ساختن. مصافحه: دست دادن قول دادن .

روش تدریس : قرائت نمونه یی، گروپی و انفرادی ، سوال و جواب ، توضیحی و تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام وارد شدن به صنف بعد ازسلام ، حمد وثنا و درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند: راشی به کدام شخص گفته میشود ؟ مرتشی کیست؟ رشوت در جامعه چه تأثیر دارد؟	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند .
۳۰دقیقه تقـــــدیم درس	- معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید طلب کدام کسب فرض است ؟ معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید را روی تخته می‌نویسد . - معلم برای شاگردان هدایت میدهد تا درس را خاموشانه مطالعه کنند و اگر به کدام مشکلی برمی خورند آنرا نشانی نمایند . ـ معلم درعین حال کلمات (کوفه ، صنعت ، و مصافحه) را با معانی شان روی تخته می‌نویسد. - معلم دوشاگرد را از میان کسانی که کم جرأت اند ، پیش روی صنف می‌خواهد و برای شان هدایت میدهد که یکی نص حدیث شریف را بخواند و دیگرش راوی حدیث را با استفاده ازکتاب برای شاگردان معرفی کند . معلم آنها را کمک و تشویق نموده بقیه درس را توسط چند شاگرد دیگرمی خواند . - معلم توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشته درس را با آواز بلند می‌خواند و درجریان خواندن کلمات مشکل را با معانی آنها روی تخته می‌نویسد. - معلم با استفاده ازعناوین جانبی، درس را برای شاگردان توضیح و	شـــاگردان درس را مطالعـــه خاموشانه می کنند. یک شاگرد نص حدیث را مـی‌خواند و دیگرش راوی حدیث را معرفی می کند. شاگردان به کتاب های شان متوجه میباشند و به خواندن معلم گوش می‌دهند. شـاگردان بـه تـشریح درس گوش فرا می‌دهند. شـاگردان همـۀ کلمـات را از روی تخته رونویس می کنند . شـاگردان در گـــروپ هـــای

	تشریح می کند . معلم بالای بعضی نکات ترکیز بیشترنموده موضوع را ساده می‌سازد. - معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا همۀ کلمات را از روی تخته در کتابچه های شان بنویسند. - معلم شاگردان را در گروپ های مناسب تنظیم نموده برای شان وظیفه میدهد تا هرگروپ درمورد کسب وکار حلال و مشروع بین هم بحث نمایند و نتایج آن را در اوراق جداگانه بنویسند. معلم درجریان کارگروپی صنف را کنترول مینماید. - معلم بعد ازختم کارگروپی نتایج بحث را بررسی نموده شاگردان را تشویق می کند . **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خویش شاگردان را ضمن چند سوال ارزیابی می کند. **خلاصۀ درس:** درس را در نکات آتی می‌توان خلاصه کرد: ۱ـ دین مقدس اسلام دین تنبلی و بیکاری نیست . بلکه دینی است که همواره پیروانش را به دریافت رزق حلال ، کار وکسب مشروع امر مینماید. ۲ـ پولی که ازطریق حلال و مشروع به دست می‌آید با فیض و برکت می‌باشد. ۳ـ به دست آوردن مال حلال پس ازفرایض (نماز، روزه ، زکات ، حج ...) ثواب بیشتر دارد. ۴ـ همۀ مسلمانان مکلف اند تا به خاطر کسب حلال بکوشند تا باشد که زنده گی خود را به عزت و شرف سپری نموده برای جوامع غیر، الگو و سرمشق قرار گیرند . **کارخانه گی :** معلم برای شاگردان درمورد کارخانه گی معلومات داده ایشان را به انجام آن مکلف می‌سازد .	مناسب تنظیم شده بین هم بحث می‌کنند. شاگردان به سوالات کتاب جواب می‌دهند. شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند
۱۰دقیقه		

درس دوازدهم

عنوان – نعمت های خداوند تعالی

صفحه – ...

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید :

۱- نص حدیث را بامتن درس درست خوانده بتوانند.

۲- محتوا و مطلب درس را بیاموزند.

۳- معنای حدیث را بدانند.

۴- نعمات خداوند را معرفی کرده بتوانند.

۵ـ به نعمات الهی اعتراف نمایند.

معلومات اضافی:

مسلمان باید فرصت شناس باشد، و از فرصتهای خوب به نفع دین خود و به نفع آخرت خویش استفادهٔ لازم نماید. زیرا هیچگاه فرصتها جاویدان نمی‌مانند. بلکه فرصتها مؤقت می‌باشند؛ مثلا: دورهٔ جوانی یک فرصت است که همیشه تکرار نمی‌شود. بلکه جوانی در زنده گی بنده یک بار میاید و زمانی که مدتش تمام شد باز نمی گردد. اگر انسان به امور با دقت نگاه کند، در میابد که بایستی از فرصتهای زنده گی استفادهٔ بهینه نمود، از همه بهتر آن است که جوانی را در اموری بگذرانیم که برایمان پاداش اخروی باشد. مخصوصاً اینکه می‌دانیم خداوند متعال از لحظه لحظه زنده گی ما را مورد باز پرس قرار می‌دهد ازآن جمله ایام جوانی است که در مورد آن مسؤول قرار می گیریم و در پیشگاه خداوند از آن پاسخ می گوییم.

فرصت دیگری که باید به آن نگاه کرد آن است که ما گاه فرصت فراغت می‌داشته باشیم و باید از آن فرصت استفاده نماییم و نگذاریم که یک لحظه از وقت مان بیهوده مصرف شود و ما از آن برای امور خیر کاری نکرده باشیم.

چه بسیار اند آنانی که فراغت زنده گی خود را در خوش گذرانی ها وگناه سپری می‌نمایند و به این فکر می‌باشند که در فرصتهای دیگری به کار صواب روی خواهند آورد؛ ولی زمانی می‌رسد که فرصت و فراغت خاطر را از دست می‌دهند و نمی‌توانند که برای امور خیر کاری انجام دهند.

فرصت دیگر مسألهٔ صحتمندی است. خیلی از مسلمانان اند که از دوره صحت مندی خود استفاده نمی کنند و امروز و فردا می‌نمایند؛ ولی زمانی می‌رسد که بیمار می گردند و نمی‌توانند که برای کارهای خیر رسیده گی نمایند وتوانایی های جسمی شان کمتر از آن می‌باشد که بتوانند به کارهای خیر اقدام کنند.

شمار زیادی اند که از ثروت و دارایی خوبی برخوردارند؛ ولی این دارایی خود را در راه بد کاری ها واخلاق نکوهیده به مصرف می‌رسانند وحاضر نمی‌شوند که مال و دارایی خود را در راه خیر و نیکویی به مصرف برسانند؛ اما زمانی که خود را

در مقابل ابتلای بیماری می‌بینند آنگاه سعی می‌دارند که مال خود را به خاطر نجات از بیماری به مصرف رسانند؛ ولی دیگر فرصت با آنها یاری نکرده طعمه بیماری باقی می‌مانند و بالآخره در کام مرگ فرو می‌روند.
همچنان در حدیث شریف به فرصت بزرگتری اشاره شده و آن زنده گی قبل از فرا رسیدن مرگ می‌باشد که نباید آن را از دست داد و از وجود آن غافل بود. اگر ما مفهوم و ارزش این فرصتها و نعمتهای پنچگانه را درک نماییم نباید لحظه یی از آن فروگذار نماییم و بی استفاده از کنار آن رد شویم. بلکه لازم است که از این فرصت استفاده نموده آن را در امور خیر به کار گیریم.

معنای کلمات : کاینات: هستی. طاقت فرسا: بیشترازحد توان .

ابد: جاویدان.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی ، وگروپی ، توضیحی و تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام ورود به صنف بعد ازسلام ، حمد وثنا و درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ،درس گذشته را ارزیابی می کند: کی می‌تواند بگوید حضرت عبدالله بن مسعود درسال چند هجری و در زمان خلافت کی فوت کرد ؟ - معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بعضی از نعمت های بزرگی را که خداوند تعالی در دنیا برای ما عطاء کرده است نام ببرد ؟	شاگردان به سوالات مقدماتی جواب می‌دهند.
۳۰دقیقه تقدیم درس	- معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید را که (نعمت های خداوند تعالی) است روی تخته می‌نویسد: - معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه مطالعه کنند و خود درعین حال کلمات(کاینات ، طاقت فرسا ، و ابد) را با معنای شان روی تخته می‌نویسد . - معلم از دو تن شاگردانی که کمتردرفعالیت ها سهم می گیرند می‌خواهد با پیش روی صنف حاضر شوند، و به یکی از آنها هدایت میدهد تا عناوین جانبی درس را بخواند و دیگرش آنها را باخط درشت روی تخته بنویسد . - معلم نص حدیث مبارک را دو بار میخواند و سپس از چند شاگرد دیگر	شاگردان به کتابهای خود نگاه کرده درس را خاموشانه مطالعه می کنند. شاگردانی که مکلف به خواندن متن درس اند آن را می‌خوانند و متباقی شاگردان به خواندن آنها گوش می‌دهند. یک شاگرد کلمات نص

۱۰دقیقه	می‌خواهد که آن را بخوانند وخود خواندن آنها را تصحیح می‌نماید. بعد از آن معلم چند شاگرد را مکلف می‌سازد تا متن درس را فقره به فقره بخوانند و خود برای آنها تصحیح می کند. معلم درجریان خواندن بعضی ازکلمات مشکل را بالای شاگردان تکرارنموده روی تخته صنف می‌نویسد. - معلم کلمات نص حدیث مبارک را توسط یک شاگرد و معنای آنها را توسط دیگری روی تخته می‌نویسد. معلم درنوشتن کلمات به خصوص در نوشتن کلمات نص حدیث، شاگردان را همکاری می کند . - معلم کلمات را از روی تخته توسط یک شاگرد قرائت نموده بعداً به شاگردان وظیفه می‌دهد تا همه کلمات را در کتابچه های شان بنویسند. - معلم با استفاده ازعناوین جانبی درس را توضیح وتشریح نموده روی شماری از نکات عمدهٔ درس ترکیز می کند . معلم شاگردان را به چند گروپ تقسیم کرده و هدایت می‌دهد تا هرگروپ درمورد نعمت های بزرگ و با ارزش الهی بین هم بحث وگفتگو نمایند و نتایج بحث خود را در نکات مختصر در ورق جداگانه بنویسند. معلم از نماینده های هر گروپ می‌خواهد که نتایجی را که در جریان بحث درج کرده اند پیش روی تخته آمده آن را به آواز بلند بخوانند. معلم بعد ازختم کارگروپی همهٔ شاگردان را تشویق نموده نتایج بحث شان را بر رسی میکند. **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خود شاگردان را ضمن پرسیدن سوالات کتاب ارزیابی می کند. **خلاصهٔ درس:** معلم درس امروز را در نکات ذیل خلاصه می‌نماید: ۱ـ صحت سالم ، جوانی ، غنا و توانگری ، فراغت ، حیات یا عمرهمهٔ نعمات بزرگ و با ارزش خداوند کریم است که برای بنده گانش لطف نموده است. ۲ـ شخص مسلمان باید از نعمات خدادادی خود استفادهٔ بهینه نماید. **کارخانه گی:** معلم از شاگردان می‌خواهد که در مورد مفاهیم حدیث شریف و نعمات الهی یک مقاله بنویسند .	حدیث مبارک را می‌نویسد و شاگرد دیگرمعنای آنها را می‌نویسد. شاگردان همهٔ کلمات را از روی تخته در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان به تشریح درس گوش می‌دهند. شاگردان بعد از تنظیم شدن در گروپهای مختلف در مورد حدیث و فواید آن بحث می‌نمایند. شاگردان به سوالات بخش ارزیابی جواب می‌دهند. شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

درس سیزدهم

عنوان – مزد مزدور هرچه زوتر باید داده شود

صفحه – ....

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید :

۱- نص حدیث و متن درس را درست خوانده بتوانند.

۲- مفهوم درس را بفهمند.

۳- معنای کلمات را بیاموزند.

۴- در زنده گی روزانه ازخود شفقت و دلسوزی نشان دهند.

۵ـ یکدیگر خود را به شفقت و محبت با دیگران دعوت نمایند.

معلومات اضافی:

امروزه در بسیاری از کشورها مخصوصا در کشور ما شمار زیادی از مردم، بی سواد اند و این امر سبب می گردد که اگر کاری هم انجام می‌دهند آن کار به شکل روز مزد می‌باشد. در واقع، مردمی که به شکل روز مزد کار می کنند همان روز مزد شان، در آمد اقتصادی شان را تشکیل می‌دهد. اگر به مردمی که نزد ما کار می کنند روزانه، مزد کارشان را نپردازیم ممکن است آن شب فرزندان آنها با شکم های گرسنه بخوابند و یا بیمارانی داشته باشند که نتوانند برای بیماران خود دوا خریداری نمایند. این امر ایجاب می‌نماید که برای کسانی که نزد ما کار می کنند به زودی زود حق شان را اداء نماییم. البته اجیری که در این حدیث از او سخن رفته است، صرف به کسی اطلاق نمی‌شود که روزمزد کار می کند؛ بلکه تمام کسانی که برای شخصی و یا دولتی کار می کنند اجیر گفته می‌شوند. زیرا آنها در مقابل کار مزد می گیرند. چه این مزد به صورت روزانه پرداخته شود و چه به صورت ماهوار. در کل می‌توان گفت: اجیران حق دارند که بعد از تمام شدن کار شان به زودی زود حقوق شان را اداء نماییم. یکی از مشکلاتی که در حکومتها وسازمانها و نهاد ها موجود است آن است که در پرداخت حقوق کارمندان تعلل نشان می‌دهند و با این تعلل نشان دادن اسباب نارضایتی کارمندان را فراهم می آورند.

معنای کلمات : جلیل القدر: دارای قدر و منزلت بزرگ . انرژی: قوت.

جانبین: دوطرف. سوء استفاده: استفاده بد.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال وجواب ، انفرادی وگروپی ، توضیحی و تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام ورود به صنف بعد ازسلام ، حمد وثنا و درود ، احوال پرسی ، تنظیم صنف ، گرفتن حاضری ، درس گذشته را با طرح چند سوال ارزیابی می کند: کی میتواند این جزء حدیث (اغتَنِمٍ خَمساً قبل خَمسٍ) را ترجمه کند؟ مهم ترین نکاتی که از حدیث دانسته می‌شود چیست؟	شاگردان به سوالات ارزیابی پاسخ می‌دهند.
۳۰دقیقه تقـــدیم درس	- معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید، ازشاگردان می‌پرسد: صاحب کار چه وقت باید مزد کارگرخود را بپردازد ؟ معلم بعد از دریافت جواب ، عنوان درس جدید را روی تخته با خط درشت و خوانا می‌نویسد . - معلم به شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را خاموشانه مطالعه کنند و نکات مشکل درس را درکتابچه های خود یاد داشت نموده و خود درعین حال کلمات (جلیل القدر، انرژی ، جانبین ، سوء استفاده) را با معانی شان روی تخته می‌نویسد . - سپس معلم از دو تن شاگردانی که کمتر در فعالیت ها سهم می گیرند می‌خواهد تا پیش روی صنف آمده بالای یکی از آنها عناوین جانبی را می‌خواند و بالای دومی آن را در یک گوشۀ تخته می‌نویسد. - معلم توجه شاگردان را به کتاب های شان معطوف داشته متن درس را با آواز بلند دو بار می‌خواند و سپس از چند شاگرد می‌خواهد که متن حدیث را با متباقی متن کتاب فقره به فقره بخوانند تا از درست خواندن آن مطمین گردد. معلم نخست کلمات مشکل حدیث و متن درس را از زبان شاگردان روی تخته نوشته و آن را شرح می‌نماید وبعداً آن را توسط یک یا دو شاگرد می‌خواند و در آخر به شاگردان هدایت می‌دهد که آن کلمات را با معانی آنها در کتابچه های خود بنویسند.	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند. یک شاگرد عناوین را می‌خواند ودومی آنها را می‌نویسد. بعضی شاگردان متن درس را نظر به هدایت معلم می‌خوانند و متباقی به آن گوش می‌دهند. شاگردان کلمات مشکل را با معانی آنها در کتابچه های خود می‌نویسند. شاگردان به تشریح درس گوش می‌دهند.

	ـ معلم متن حدیث را دو بار ترجمه می کند. بعد از آن با استفاده از عناوین جانبی، درس را برای شاگران توضیح وتشریح می‌نماید . معلم شاگردان را به چند گروپ مناسب تقسیم نموده به آنها هدایت می‌دهد تا در مورد برخورد صاحب کار با مزدورش بین هم بحث وگفتگو نمایند و بیان دارند که برخورد بهتر چیست و در میان ملت ما برخورد میان مزدوران و صاحبان کار چگونه است؟ معلم درجریان کارگروپی صنف را کنترول نموده درصورت لزوم آنها را رهنمایی و تشویق می‌نماید، و سپس بعد ازختم کارگروپی مجموع کار را ارزیابی می‌نماید. **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان خود شاگردان را با پرسیدن از لابه لای سوالات کتاب ارزیابی می کند . **خلاصهٔ درس:** درس را در نکات ذیل می‌توان خلاصه کرد: ۱ـ درکشور ما اشخاص اجیر و کارگر خیلی زیاد اند که به خاطر یک لقمه رزق حلال کار می کنند. ۲ـ پیامبر صلی الله علیه وسلم دستور می‌دهد که باید با اجیران برخورد نیکو نموده مزد شان را فوری اداء کنیم. ۳ـ اجیران وکارگران نیز باید درکاری که برای شان سپرده میشود اخلاص نشان داده کوشش کنند که مزد و معاش خود را حلال سازند. ۴ـ باید میان کارگر وکار فرما احترام متقابل تأمین باشد. **کارخانه گی:** معلم شاگردان را مکلف می‌سازد که هر کدام در مورد شیوه های برخورد نیکو میان کارگر وکار فرما یک مقاله بنویسند که از یک صفحه کمتر نباشد.	شاگردان به چند گروپ تقسیم شده در مورد فواید حدیث میان هم بحث وگفتگو می‌نمایند. شاگردان به سوالات ارزیابی جواب می‌دهند. شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰دقیقه			

درس چهاردهم

عنوان – آموختن علم فرض است

صفحه – ......

وقت – یک ساعت درسی (٤٥)

اهداف : شاگردان باید :

۱– نص حدیث را درست خوانده بتوانند.

۲– مفهوم درس را دانسته و ارزش علم را درک نمایند .

۳– معنای کلمات نص حدیث را بدانند.

۴– درطلب علم تلاش نمایند.

۵ـ یکدیگر و افراد جامعه را به فراگیری علم و دانش تشویق و ترغیب نمایند.

معلومات اضافی:

طلب علم و فراگیری دانش در زنده گی یک مسلمان از اهمیت بزرگی برخوردار است. درحقیقت فراگیری دانش و علم آموزی سبب اصلی پیشرفت جامعه و ثبوت انسانیت انسان می‌باشد. اسلام هم به فراگیری دانش اهمیت زیاد داده است. اولین آیاتی که بر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم نازل گردیده، به علم آموزی دعوت می‌نماید. پنج آیت نخست سورهٔ « علق » بیان کنندهٔ این حقیقت اند. همچنان در آیات دیگری به برتری تعلیم یافته گان بر غیر تعلیم یافته گان اشاره شده که خدای متعال می‌فرماید:« هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون؟». آیا آنانی که می‌دانند و آنانی که نمی‌دانند با هم برابر اند؟. این خود نشان می‌دهد که انسان های تعلیم یافته و غیر تعلیم یافته با هم برابر نمی‌توان شد. در کنار آیات قرآن کریم، احادیث زیادی نیز وجود دارند که مسلمانان را به علم آموزی تشویق می‌نمایند.

حتی در حدیثی آمده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند: فرشته گان بالهای خود را زیر پای جوینده گان علم قرار می‌دهند. و در حدیث دیگری آمده است: هرگاه دانشجویی در حال فراگیری دانش بمیرد در راه خداوند مرده و درجهٔ شهادت را نصیب می گردد.

معنای کلمات : طول: درازی. قرابت: نزدیکی. رحلت: کوچ ، وفات.

شریعت: روش ، طریقه ، دین کامل.

روش تدریس : قرائت نمونه یی، سوال و جواب ، گروپی و انفرادی ، توضیحی و تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب ، تخته ، تباشیر، کاغذ کاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵دقیقه مقدمه	معلم هنگام ورود به صنف بعد ازسلام ، حمد وثنا و درود ، احوال پرسی، تنظیم صنف، گرفتن حاضری، درس گذشته را ارزیابی می کند: حق اجیر را چه وقت باید پرداخت ؟ - معلم جهت تولید انگیزه و دریافت عنوان درس جدید، ازشاگردان می‌پرسد: کی میتواند بگوید طلب کدام علم برمسلمانان فرض است ؟	شاگردان به سوالات جواب می‌دهند.
۳۰دقیقه تقدیم درس	معلم بعد از دریافت جواب، عنوان درس جدید را روی تخته با خط درشت و خوانا می‌نویسد . - معلم به شاگردان هدایت می‌دهد تا درس را از روی کتاب های خود خاموشانه مطالعه نموده نکات مشکل درس را نشانی نمایند. معلم دراثنای مطالعه شاگردان، واژه های مشکل درس را مانند: (طول ، قرابت ، رحلت وشریعت) با معانی آنها روی تخته می‌نویسد .	شاگردان درس را خاموشانه مطالعه می کنند.
	- معلم از یک شاگرد می‌خواهد که با استفاده ازکتاب عناوین جانبی درس را روی تخته به خط درشت بنویسد .	یک شاگرد عناوین را می‌نویسد.
	- معلم نص حدیث را به طور نمونه یی دو بار خوانده سپس چند شاگرد را مکلف می‌سازد تا آن را بخوانند و خود قرائت شان را تصحیح می‌نماید.	چند شاگرد درس را می‌خوانند.
	- معلم حدیث را دو بار ترجمه نموده سپس در بارهٔ کلمات مشکل درس بحث می‌نماید و بعد از آن با استفاده از عناوین جانبی، حدیث را به طور کلی شرح می‌نماید.	شاگردان به شرح درس گوش می‌دهند.
	ـ معلم چند شاگرد را مکلف می‌سازد که متن درس را فقره به فقره بخوانند و خود قرائت شان را تصحیح می کند، و به سوالات عمدهٔ آنها که در اثنای مطالعهٔ خاموشانه نشانی کرده اند پاسخ می‌دهد.	
	ـ معلم شاگردان را به چند گروپ تقسیم نموده از آنها می‌خواهدکه باهم در مورد فضیلت فر اگیری دانش و تأثیرات شگرف آن در	شاگردان متن درس را فقره به

	زنده‌گی فردی و اجتماعی بحث و گفتگو نموده نتایج بحث خود را به شکل نکات مختصری در یک ورق بنویسند. معلم جریان بحث گروپی را زیر نظر داشته در صورت ضرورت با بعضی از گروپها همکاری می‌نماید. معلم در پایان کار گروپی از نماینده گان هر گروپ می‌خواهد که پیش روی تخته آمده نتایج بحث را با آواز بلند بخواند و معلم در جریان خواندن نکات عمدهٔ نتایج را بدون تکرار روی تخته می‌نویسد، و در آخر با یک بحث و ارزیابی کوتاه از عموم شاگردان می‌خواهد که آن نکات را در کتابچه های خود بنویسند. **ارزیابی:** معلم جهت اطمینان از فهم شاگردان سوالات کتاب را با آنها مطرح می‌سازد و آنها را ارزیابی می کند . **خلاصهٔ درس:** معلم درس حاضر را در نکات ذیل خلاصه می‌نماید: ۱ـ طلب علم مخصوصاً علوم ضروری از قبیل: عقاید و احکام برهر مرد و زن مسلمان عاقل و بالغ فرض است . ۲ـ اگرشخصی خود را به تنبلی افگنده ازکسب علم دین خود را بدون عذر محروم سازد، مسلماً در دنیا ذلیل شده و درآخرت به مؤاخذهٔ پروردگار گرفتار می‌شود . ۳ـ جهل و بی سوادی سبب بد بختی و عقب مانده گی جامعه میشود. و عمده ترین وسیلهٔ پیشرفت جامعه همانا کسب علم و دانش است. **کارخانه گی:** معلم به شاگردان هدایت دهد تا هرکدام شان درخانه، یک مقاله در مورد فضیلت علم و دانش و تأثیرات فردی و اجتماعی آن بنویسد؛ به گونه یی که هیچ مقاله یی از پانزده سطر کمتر نباشد .	فقره می‌خوانند. شاگردان به به چند گروپ تقسیم گردیده با هم در مورد حدیث وفواید آن گفتگو می‌نمایند. شاگردان به سوالات ارزیابی گوش می‌دهند. شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند
۱۰دقیقه		

بخش سیرت النبی صلی الله علیه وسلم

درس اول

عنوان: هجرت پیامبر ﷺ به مدینهٔ منوره

صفحه:

وقت: یک ساعت درسی (٤٥ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد اجازه گرفتن حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه از حضرت محمد ﷺ به خاطر هجرت نمودن به مدینهٔ منوره معلومات حاصل نمایند.

۲- در مورد دسیسهٔ مشرکان و آگاهی پیامبر ﷺ از آن به صورت درست معلومات حاصل نمایند.

۳- از بر آمدن حضرت محمد ﷺ از خانه اش و جابجایی حضرت علی رضی الله عنه به عوض آن آگاهی حاصل نمایند.

۴- در مورد پناه بردن حضرت محمد ﷺ به غار ثور معلومات کامل حاصل نمایند.

۵- در مورد تشویق نمودن مردم به دستگیری حضرت محمد ﷺ و حضرت ابوبکر رضی الله عنه و تعیین انعام آگاهی حاصل نمایند.

۶- مفهوم هجرت را بدانند و کوشش کنند تا ازمنافعی که درهجرت نهفته است استفاده نمایند .

۷- به فواید درس متوجه شده وآنرا درزنده گی خویش عملی نمایند.

معلومات اضافی:

ابوبکر: اسم ابوبکر عبدالله اسم پدرش عثمان که به ابوقحافه شهرت دارد، اسم پدر کلانش عامر است که در نسب با پیامبر ﷺ در (مره) یکجا می‌شود، دو سال و شش ماه بعد از حادثهٔ (عام الفیل) به دنیا آمد.

اسم مادرش سلما دختر (صخر) است او نیز ایمان آورد و هجرت نمود.

ابوبکر رضی الله عنه با وجود اینکه تاجر بود یک شخصیت شناخته شده در قبیلهٔ قریش هم بود، پیامبر ﷺ به او لقب صدیق را داد. در حدیث صحیحین آمده است که روزی پیامبر ﷺ، ابوبکر، عمر و عثمان رضی الله عنهم بالای کوه احد ایستاده بودند کوه به حرکت آمد پیامبر ﷺ برای کوه گفت: احد! حرکت نکن، آیا نمی‌دانی که صدیق (ابوبکر) و دو شهید بالای تو ایستاده اند.

دارالندوه: خانهٔ قصی بن کلاب بود که قریش به خاطر مشوره نمودن در آن جمع می‌شدند.

ابوجهل: اسم او عمرو پسر هشام و نام پدر کلانش المغیره از قبیلهٔ بنی مخزوم است از دشمنان سرسخت پیامبر ﷺ بود، کفار او را به نام ابوالحکم یاد می‌نمودند و در میان مسلمانان به ابوجهل شهرت داشت.

سراقه: نام پدرش مالك و نام پدرکلانش (جعشم) از قبیلهٔ قریش (بنی کنانه) است و از جملهٔ صحابهٔ مشهور به شمار می‌رود، در اوایل خلافت حضرت عثمان رضی الله عنه وفات شد.

وقتی سراقه اسلام آورد، حضرت محمدﷺ برایش گفت: خداوندﷻ شهر فارس را توسط تو فتح می‌کند، دارایی های کسری را به غنیمت میگیرید، سراقه این کار را بعید دانست اما پیامبرﷺ گفت: زود است که سراقه دست بند کسری را به دست خود بیاندازد، همین بود که در زمان خلافت حضرت عمرﷺ این کار صورت گرفت.

روش تدریس: تشریحی ، مباحثوی ، پرسش وپاسخ.

مواد ممد درسی: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی صلی الله وعلیه وسلم ،کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیتهای معلم	فعالیهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم گرامی بعد از اینکه به صنف داخل شد به شاگردان سلام میدهد ، حمد و ثنای خداوند را گفته خود را به شاگردان معرفی میکند، پیروزی و کامیابی آنها را به صنف نهم تبریک گفته و قدوم آنها را به صنف جدید خوش آمدید می‌گوید، با اخذ حاضری از آنها می‌خواهد تا خود را معرفی نمایند و بعد از ارایه معلومات عمومی دربارۀ سیرت النبی واینکه شاگردان در صنف هشتم از عنوان دعوت علنی - گرفته الی درس- بیعت عقبۀ دوم مستفید شدند ودراین صنف ان شاء الله ازدرس هجرت پیامبر صلی الله علیه وسلم به مدینۀ منوره الی موضوع - غزوۀ احد - مستفید میشوند. با این گفتارعنوان درس ، تاریخ و روز را بالای تخته نوشته و درس را آغاز می‌کند.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند ، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام ، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند، خود را به استاد معرفی مینمایند و از او تشکر می‌کنند و به سخنان او گوش می‌دهند .
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس** ۱- معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱. تلاش حضرت ابوبکر الصدیقﷺ غرض دریافت اجازه هجرت به مدینۀ منوره. ۲. دسیسه مشرکان و آگاهی پیامبرﷺ از آن. ۳. خروج پیامبر صلی الله علیه وسلم از منزلش و به	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - به معلم گوش می‌دهند و درمباحثۀ موضوع هجرت نبی صلی الله علیه وسلم به مدینۀ منوره با معلم شرکت می‌ورزند. - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سوالات معلم و فعالیت کتاب

	خاطر تأدیهٔ امانات حضرت علی (رض) را به عوض اش گذاشتن. ۴. پناه بردن به غار ثور. ۵. اعلان جوایز مشرکین به قصد دستگیر نمودن حضرت پیامبر صلی الله علیه وسلم و یار بزرگوارش حضرت ابوبکر صدیق (رض). ۶. توضیح فواید درس. معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، با طرح بعضی پرسشها ازشاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصهٔ آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	به شکل انفرادی به گونهٔ کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نرسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	- **خلاصهٔ درس:** زمانی که مشرکین مکه به شمول ابوجهل دسیسه قتل پیامبرﷺ را روی دست گرفتند خداوندﷻ پیامبرﷺ را از دسیسه آنها آگاه ساخت، در حالی که مشرکین خانهٔ پیامبرﷺ را محاصره نمودند، پیامبرﷺ سورهٔ یٰس را می‌خواند و از صف مشرکین از خانه بیرون شد و به جای خود حضرت علی رضی الله عنه را جابجا نمود و همراه حضرت ابوبکر رضی الله عنه که پیش از این قصد هجرت را نموده بودند به غار ثور رفتند. سه شبانه روز در آنجا بودند، وقتی که مشرکین به ناکامی دسیسهٔ خود پی بردند به جستجو شروع نمودند همین بود که پیامبرﷺ همراه دوست خویش حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه از غار ثور به طرف مدینهٔ منوره روان شدند، در راه سراقه بن مالک که هنوز اسلام نیاورده بود به خاطر به دست آوردن جایزهٔ که	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

	مـشر کین بـرای گرفتـاری پیـامبرﷺ اعـلان نمـوده بودنـد پیامبرﷺ را تعقیـب نمـود ولـی هنگامیکـه بـه پیامبرصـلی الله علیـه وسـلم نزدیـک شـد اسـپش تـا بـه زانـو درزمـین گورشد،سراقه ازپیامبر(صـلی الله وعلیـه وسـلم)بااخـذ امـان نامـه بـا نـا امیـدی دوبـاره برگـشت پیـامبرﷺ بـا دوسـت خـویش بـه فـضل خداونـدﷻ بـه منـزل مقـصودش(مدینـهٔ منوره) رسیدند.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان خود را ارزیابی نموده در مـورد درس از شـاگردان بـه شـکل کتبـی و یـا شـفاهی سـوال میکنـد تـا خـود را از دسترسـی شـاگردان بـه درس مطمین سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کار خانه گی برای شاگردان هدایت لازم میدهد.	شـاگردان کـار خانـه گـی را در خانـه انجـام میدهند .

درس دوم

عنوان درس: رسیدن پیامبر ﷺ به مدینهٔ منوره

صفحه:

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد رسیدن پیامبرﷺ به قبا و استقبال گرم مسلمانان انصار از او، معلومات حاصل نمایند.

۲- با همراهی بنی نجار در رفتن پیامبرﷺ از قبا به مدینهٔ منوره آگاهی حاصل نمایند.

۳- اولین کارنامهٔ پیامبرﷺ در مدینهٔ منوره را بدانند.

۴- بدانند که مسجد جای تمرکزقوت و نیروی مسلمانان میباشد .

۵- فواید درس را بفهمند.

معلومات اضافی:

مسجد قبا: سنگ تهداب این مسجد را نخست پیامبرﷺ گذاشت، سپس حضرت ابوبکر رضی الله عنه و حضرت عمر رضی الله عنه سنگ را گذاشتند.

نماز جمعه: نماز جمعهٔ مبارک، اولین نماز و خطبه یی بود که رسول اللهﷺ آنرا درمحلهٔ بنوسلیم با ۱۰۰ نفرازصحابهٔ کرام بجا آوردند حالا در آنجا مسجدی به نام مسجد الجمعه بنا گردیده است .

بنو نجار: بنو نجار در حقیقت ماما های عبدالمطلب پدرکلان پیامبرﷺ بودند زیرا مادر عبدالمطلب سلمی بنت زید از قبیلهٔ بنی نجار بود.

ابوایوب انصاری: نام اصلی او خالد نام پدرش زید بن ثعلبه است، به ابو ایوب شهرت داشت، در عقد و پیمان مواخات (برادری) پیامبرﷺ ابو ایوب انصاری و مصعب بن عمیر رضی الله عنهما را برادر خوانده بود.

گذاشتن سنگ تهداب مسجد نبوی : زمین مسجد نبوی ملکیت دو نفر بود که سهل و سهیل نام داشتند، پسران رافع بن عمرو بودند، پیامبر ﷺ این زمین راکه قیمتش را ابوبکر رضی الله عنه پرداخت از آنها خرید و مسجد را بنا نمود. مسجد به همان حالت باقی بود تا اینکه حضرت عمر رضی الله عنه در زمان خلافتش خواست که او را وسعت دهد، خانهٔ حضرت عباس رضی الله عنه در پهلوی مسجد بود، از او خواست تا خانهٔ خویش را به خاطر رضای خداوند (ج) به مسلمانان ببخشد. اوخانه را به مسلمانان بخشید ، حضرت عمر رضی الله عنه مسجد را از سنگ بنا نمود. بعد از آن مروان بن حکم، ولید بن عبدالملک بن مروان و سپس اشخاص مختلف دیگر مسجد را توسعه و اعمار نمودند .

روش تدریس: تشریحی ، مباحثوی، پرسش وپاسخ.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی (صلی الله وعلیه وسلم)، کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد ، از احوال شاگردان آگاهی حاصل مینماید، اگر مشکلی وجود داشت با مشورهٔ اداره مکتب به حل آن اقدام میورزد و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه و دریافت عنوان درس جدید از شاگردان میپرسد: کی میتواند درس دیروز را در نکات مختصر بیان دارد؟ و فواید آن را ذکر نماید. با شنیدن پاسخ درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	ـ شاگردان به شکل منظم قبل ازمعلم به صنف داخل میشوند ، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام ، احوالپرسی و حاضری را میدهند. ـ یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ میدهد.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس** معلم از شاگردان میخواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته مینویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- رسیدن پیامبر صلی الله علیه وسلم به قبا. ۲- داخل شدن پیامبر صلی الله علیه وسلم به مدینهٔ منوره با معیت جوانان بنی نجار. ۳- اولتر از همه بنای مسجد . ۴- متوجه کردن شاگردان به فواید درس . معلم صاحب در مورد درس توضیحات مفصل ارایه نموده و هر فعالیت را در جای خود مطرح مینماید و شاگردان را به اهمیت و فایدهٔ درس متوجه میسازد تا فواید درس را در زنده گی خویش عملی نمایند. در اخیر نکات مهم درس را خلاصه و بیان میکند.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به دقت تام گوش فرا میدهند. - شاگردان به سوالات معلم صاحب پاسخ میدهند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان از فواید درس استفاده میکنند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود مینویسند.

۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** پیامبر ﷺ در اولین جای توقف یعنی قبا چهار روز را گذراند و سنگ تهداب مسجد قبا را گذاشت؛ زیرا مسجد در اسلام علاوه بر اینکه جای عبادت است حیثیت مرکز سیاسی و اجتماعی را دارد. مسجد برای مسلمانان به مثابهٔ پوهنتون است و مهمترین مرکز و جای فراگیری علوم برای مسلمانان در همهٔ ابعاد زنده گی به شمار می‌رود. پیامبر ﷺ طبق رهنمایی خداوند(ج) به طرف مدینهٔ منوره حرکت نمود با فرا رسیدن نماز جمعه درمحلهٔ بنوسلیم خطبهٔ جمعه را ایراد کرد ونمازجمعه را ادا نمود سپس به مدینهٔ منوره داخل شد و سنگ تهداب مسجد نبوی را گذاشت. پیامبر ﷺ برای مسجد سنگ می‌آورد و کار می‌کرد.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** در پایان معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی و یا کتبی ارزیابی می‌کند.وازدسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمین می‌سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کار خانه گی برای شاگردان هدایت لازم میدهد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

درس سوم

عنوان: ایجاد اخوت و برادری میان مسلمانان

صفحه:

زمان تدریس:یک ساعت درسی (۴۵دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد ایجاد اخوت و برادری میان مهاجرین و انصار معلومات حاصل نمایند.

۲- در مورد پیمان وحدت و برادری میان اقوام مختلف ساکن در مدینه آگاهی حاصل نمایند.

۳- بدانند که ایجاد اخوت میان مسلمانان از جملهٔ واجبات است .

۴- به فواید درس آگاهی حاصل نمایند.

معلومات اضافی:

مواخات(برادری): مواخات و برادری دو مرتبه صورت گرفته است: یک مرتبه قبل از هجرت میان صحابهٔ کرام؛ مانند: برادری میان حضرت ابوبکر الصدیق و عمر رضی الله عنهما، میان حمزه و زید بن حارثه، میان عثمان و عبدالرحمن بن عوف،میان زبیرابن عوام و ابن مسعود،میان عبیده بن حارث و بلال،میان مصعب بن عمیر و سعد بن وقاص،میان ابی عبیده و سالم،میان سعید بن زید و طلحه بن عبدالله، و میان علی و پیامبر ﷺ سعد بن ربیعه رضوان الله علیهم اجمعین.

مرتبهٔ دوم برادری بعد از هجرت در مدینهٔ منوره میان انصار و مهاجرین مانند:

برادری میان ابوبکر و خارجه،ومیان عبدالرحمن و سعد بن ربیع، هنگامیکه این آیت نازل شد: "و اولو الأرحام" میراث گرفتن که به اساس پیمان قرارداد برادری بود منسوخ شد.

اوس و خزرج: دو قبیلهٔ یی عربی در مدینهٔ منوره بودند که قبل از اسلام همه افراد آن مشرک بودند.

روشهای تدریس: تشریحی، مباحثوی، پرسش وپاسخ.

مواد ممد درسی: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی ﷺ ،کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد، در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه و دریافت عنوان درس جدید از شاگردان می‌پرسد: پیامبر ﷺ با رسیدن به مدینهٔ منوره به هدف تشکیل دولت اسلامی قبل از هر چیز کدام کار را انجام داد؟ باشنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را آغاز میکند.	ـ شاگردان جواب سلام و حاضری را می‌دهند. ـ شاگردان به پرسش معلم صاحب پاسخ می‌دهند.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس :** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و خودش مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- مواخات بین مهاجرین و بین مهاجرین وانصار. ۲- انعقاد پیمان اخوت بین قبایل مختلف در مدینهٔ منوره . ۳- متوجه نمودن شاگردان به فواید درس . معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، با طرح بعضی پرسشها ازشاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصهٔ آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	- شاگردان متن درس را خاموشانه میخوانند. - شاگردان از فواید درس استفاده میکنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** اخوت و برادری میان مسلمانان دو مرتبه صورت گرفته است، یکی قبل از هجرت و دیگری بعد از هجرت میان انصار و مهاجرین به خصوص میان قبیلهٔ اوس و خزرج و برای تأمین منطقه و نیرومند ساختن مسلمانان پیمان همبستگی با یهودیان و مشرکین ساکن در مدینه به امضاء رسید.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی و یا شفاهی ارزیابی نموده. و اطمینان حاصل میکند که اهداف درس به دست آمده است و یا خیر؟	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی هدایات لازم برای شاگردان میدهد. تا شاگردان بتوانند از آن استفاده عملی نمایند.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

درس چهارم

عنوان: معاهده پیامبر ﷺ با قبایل مختلف

صفحه:

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد معاهده پیامبر ﷺ با قبایل یهود آگاهی حاصل نمایند.

۲- بدانند که عهد شکنی گناه عظیم است و مرتکب آن در دنیا وآخرت مجازات میشود .

۳- به فواید درس آگاهی حاصل نمایند.

معلومات اضافی:

با امضای این معاهده یک دولت مرکزی متحد در اطراف مدینهٔ منوره شکل گرفت که در رأس آن پیامبر ﷺ قرار داشت و مسلمانان در آن نقش مرکزی را ایفا می‌نمودند، در مدینهٔ منوره سه قبیلهٔ بزرگ یهودی زنده گی می کردند: بنی قینقاع، بنی النضیر، و **بنی قریظة** پیامبر ﷺ بعضی از آنها را به خاطر شکستاندن عهد و پیمان شان به مرگ محکوم نمود وبعضی آنها از مدینهٔ اخراج شدند.

روش تدریس: تشریحی ، مباحثوی ، پرسش وپاسخ.

مواد ممد درسی: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی صلی الله وعلیه وسلم ،کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیتهای معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد ، در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه در مورد درس گذشته از شاگردان میپرسد، با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را آغاز میکند.	ـ شاگردان جواب سلام و حاضری را می‌دهند. ـ شاگردان کارهای خانه گی خویش را به معلم نشان میدهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و خودش مطلب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند.	شاگردان عبارت درس را خاموشانه میخوانند. – شاگردان ازفواید درس استفاده میکنند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن

	۱- عقد پیمان با قبایل یهود. معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، بند های معاهده را به طور جداگانه برای شاگردان بازگو می‌نماید و هر کدام را با شاگردان مورد مباحثه قرار میدهد، فواید درس را برای شاگردان بیان میکند و شاگردان را تشویق میکند تا فواید مذکور را در زنده گی خویش عملی نمایند، هر فعالیت را در جای خود مطرح نموده ، در پایان نکات مهم درس را به شکل مختصر و به گونۀ ذیل بیان میکند.	کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع می‌نمایند شاگردان بند های معاهده را درکتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** برای اینکه مسلمانان در مدینۀ منوره قوی باشند و جبهه دیگری در مقابل شان باز نشود، پیامبر ﷺ برای اینکه نشان بدهد اسلام دین صلح و دوستی است با قبیلۀ یهودیان که اکثر شان در داخل و اطراف مدینۀ منوره ساکن بودند معاهده یی را امضاء نمودند، تا آنکه این معاهده از طرف یهود شکستانده شد، و پیامبر ﷺ به آن وفا دار ماند.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی و یا کتبی ارزیابی نموده، و اطمینان حاصل مینماید که شاگردان مطالب درس را فهمیده اند ویا خیر؟	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی به شاگردان هدایت لازم میدهد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

درس پنجم

عنوان: دسیسهٔ قریش بر ضد مسلمانان

صفحه:

زمان: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- در مورد نامهٔ مشرکین که به نام عبدالله بن اُبی بن سلول فرستادند معلومات حاصل نمایند.

۲- در مورد آماده گی جنگ عبدالله بر ضد پیامبر ﷺ آگاهی حاصل نمایند.

۳- از دشمنی مشرکین آگاه شوند و از دوستی با آنها خود داری نمایند.

معلومات اضافی:

عبدالله بن اُبی ابن سلول یک تن از سران قبیلهٔ خزرج بود، در همان شب و روز اگر پیامبر ﷺ به مدینهٔ منوره تشریف نمی‌آورد، قبیلهٔ خزرج عبدالله بن اُبی بن سلول را به حیث رئیس خویش بر می‌گزیدند؛ اما وقتی که پیامبر ﷺ به مدینهٔ منوره آمد، تصمیم قبیلهٔ خزرج به جای خود باقی ماند، به همین اساس عبدالله بن اُبی بن سلول کینه گرفت و راه نفاق را اختیار کرد که منافقت آن در سه مورد آشکار شد:

۱- در غزوه احد، ۲ - در موضوع اِفک ۳- در غزوه مر یسع و مصطلق ونیزاین سخن اوبیانگرنفاق اوست که می‌گفت :اگرما ازبنی مصطلق به مدینهٔ بازگشت نماییم صاحب عزت (که عبدالله بن اُبی خودرامی پنداشت)صاحب ذلت (که رسول الله صلی الله وعلیه وسلم رامی پنداشت) را اخراج می‌کند.زید بن ارقم این خبررا به پیامبرصلی الله وعلیه وسلم رسانید ولی عبدالله بن ابی بن سلول منکرشد همان بود که وحی نازل شد وسخن زیدبن ارقم را تأیید کرد.

روش تدریس : تشریحی ، مباحثوی ،پرسش وپاسخ.

موادولوازم ممدتدریس: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی صلی الله علیه وسلم ،کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد ، در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه در مورد درس گذشته از شاگردان میپرسد، باشنیدن جواب درست عنوان درس جدید را روی تخته مینویسد و درس را آغاز میکند.	ـ شاگردان جواب سلام و حاضری را می‌دهند. شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس** ۱- معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را به نوبت با آواز رسا بخوانند وخودش مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱. ارسال نامۀ مشرکین به عبدالله بن ابی بن سلول . ۲. آماده گی عبدالله بن ابی بن سلول به جنگ با پیامبر ﷺ. معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، با طرح بعضی پرسشها از شاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصۀ آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به دقت تام گوش فرا می‌دهند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نرسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** مشرکین مکه تحمل موجودیت دایمی حضرت محمد ﷺ و پیروان فداکارش را نه تنها در مکه بلکه در هیچ جای دیگری نداشتند. همین بود که به منافق بزرگ مدینۀ منوره عبدالله بن اُبی بن سلول نامه فرستادند تا مسلمانان را از مدینه بیرون کند و برای همیش صدای دعوت اسلامی را خاموش سازند؛ اما پیامبر ﷺ به هدایت و رهنمایی خداوند (ج) و به ابتکار خرد مندانه خود توانست نه تنها مدینۀ منوره را مرکز اسلام سازد؛ بلکه اسلام را در تمام سرزمین عرب گسترش دهد و دشمنان اسلام را که در رأس آنها مشرکین قرار داشت ناامید سازد.	شاگردان به خلاصۀ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی ویا شفاهی ارزیابی نموده، تا از دسترسی آنها به درس خود را مطمین سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی به شاگردان هدایت لازم میدهد و از جمله مقالات شاگردان مقالۀ یی را که بسیار مهم و جالب باشد به مشوره اداره مکتب در مجله دیواری مکتب نصب میکند.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

درس ششم

عنوان: غزوه بدر

صفحه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- درمورد سبب این غزوۀ تاریخی، و مشورۀ پیامبر ﷺ با مجاهدین آگاهی حاصل نمایند.

۲- دربارۀ مرگ ابوجهل و شکست قطعی کفارمعلومات حاصل نمایند.

۳- بدانند که خداوند (ج) پیروان حق را در مقابل دشمنان آنها یاری میکند.

معلومات اضافی:

ابوسفیان(صخر) نام پدرش حرب و نام پدر کلانش امیه عبدالشمس از قبیلۀ قریش بود، در ایام شرک بعد از ابوجهل رهبری مشرکین را به دوش داشت و پدر ام المؤمنین ام حبیبه رضی الله عنها بود.

اخنس بن شریق: وقتیکه به مدینۀ آمد اسلام آورد ، رسول الله ﷺ به اسلام آوردن او بسیار خوش شد؛ اما وقتی که از مدینه بیرون شد کشتزارهای مسلمانان را به آتش کشید و شترهای آنان را از بین برد،پس خداوندج دربارۀ او این آیت مبارک رانازل کرد:

(**و مِنَ الناس میعجبک قوله فی الحیوة الدنیا....**)

اخنس و ابوجهل که هردو از دشمنان سرسخت پیامبر ﷺ بودند، روزی اخنس به ابوجهل گفت: حال من و تو تنها هستیم از تو می‌پرسم : آیا محمد ﷺ دروغگو است یا راستگو؟ ابوجهل برایش گفت: محمد ﷺ راستگو است هیچ وقت دروغ نگفته است.

همچنان هرقل در مورد پیامبر ﷺ از ابوسفیان پرسید: آیا شما قبل از اینکه محمد ﷺ به پیامبری مبعوث شود او را متهم به دروغ نموده اید؟ ابوسفیان در جوابش گفت: نخیر او هیچگاه دروغ نگفته است.

مقداد بن عمرو: اسود بن عبد یغوث اورا سرپرستی نمود و به ابومعبد شهرت داشت، در روز غزوۀ بدر تنها دو تن از مجاهدین اسپ سوار بودند یکی آنها مقداد بن عمرو بود.

سعد بن معاذ: رییس قبیلۀ بنی اشهل بود، با اسلام آوردنش تمام قبیلۀ وی اسلام آورد، او نسبت به انصار شخصیت مورد اعتماد نزد پیامبر ﷺ بود، در غزوه بدر مسؤولیت حفظ و امنیت پیامبر ﷺ را داشت، یهود بنی قریظه او را برای خود حکم تعیین نمودند، به اساس حکم او مردان بنی قریظه کشته و زنان آنها بندی و اموال شان تقسیم گردید.

حباب بن المنذر: بدری بود، مشوره او را پیامبر ﷺ در روز بدر پذیرفت او در دوران جاهلیت نظریات مشهور داشت.

عبیدۀ بن الحارث: بچه کاکای پیامبر ﷺ بود، در غزوۀ بدر زخمی شد و به اثرآن زخم وفات شد.

دو جوان که ابوجهل را کشتند: یکی آنها معاذ بن عمرو بود که یک پای ابوجهل را قطع کرد و دیگری معوذ بن عفراء بود که اورا از مقاومت ومقابله بازماند، عبدالله بن مسعود ﷺ پای خود را برگردن او گذاشت و بعد از گفتگو ومباحثه او را از بین برد.

روش تدریس: : تشریحی ، مباحثه،توضیحی ،پرسش وپاسخ.

موادولوازم ممدتدریس: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی صلی الله وعلیه وسلم ،کتابچه، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد ، در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه معلم محترم از شاگردان سوال میکند: کی می‌تواند اسباب غزوهٔ بدررا بیان کند؟ با جواب دادن درست به این پرسش عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد.	ـ شاگردان جواب سلام و حاضری را می‌دهند. ـ شاگردان به پرسش معلم صاحب پاسخ می‌دهند.
۲۵ دقیقه	**تقدیم درس :** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند تن شاگرد میخواهد تا متن درس را به نوبت با آواز رسا بخوانند وخودش مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- مشورهٔ پیامبر صلی الله علیه وسلم با مجاهدین در باره غزوهٔ بدر. ۲- به قتل رسیدن ابوجهل و شکست مشرکین . معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، با طرح بعضی پرسشها ازشاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصهٔ آنرا برای شاگردان ارایه میدارد.	شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان با دقت تام گوش فرا می‌دهند. - شاگردان به چندگروپ تقسیم شده و درمورد غزوهٔ بدرمباحثه مینمایند. اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نرسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** پیامبر ﷺ اصلاً در فکر غزوهٔ بدر نبود چنین گمان می کرد که اگر راه قافله را بگیریم شاید در میان قافله کسانی باشند که از آنها اموال مسلمانان را که مشرکین در مکه گرفته بودند دوباره بگیرند؛ اما اراده و خواست خداوند (ج) به این بود که ۳۱۳ تن از مسلمانان با دستهای خالی در مقابل هزار تن مشرکین که با هر نوع سلاح مجهز بودند در گیر شوند و غرور مشرکین برای همیش شکست بخورد وپیروان حق را مطمین سازد، همین بود که در این غزوه ابوجهل به شمول هفتاد تن از مشرکین کشته شدند و اموال شان را مسلمانان به غنیمت بردند، این غزوه باعث شکست و رسوایی مشرکین گردید.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی و یا شفاهی ارزیابی نموده، و از اینکه آیا شاگردان درس را فهمیده اند اطمینان حاصل نماید.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایت لازم میدهد، از جمله مقالات نوشته شدهٔ شاگردان، یکی از مقاله هایی را که جالب باشد با مشورهٔ اداره مکتب در جریده دیواری مکتب نصب میکند.		شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

درس هفتم

عنوان: غزوه احد

صفحه:

وقت: یک ساعت درسی(۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- راجع به غزوه احد معلومات همه جانبه دریافت نمایند.

۲-بدانند که غزوات مسلمانان تماماً دفاعی و اصلاحی بود.

۳-به فواید درس آگاهی حاصل نمایند.

معلومات اضافی:

عبدالله بن جبیر: نام پدرکلانش نعمان، کنیه اش ابا المنذر از قبیلهٔ اوس بود.

طلحه بن ابی طلحه: کسی بود که در غزوهٔ بدر بیرق مشرکین را بر افراشت و توسط حضرت زبیر بن العوام ﷺ کشته شد.

زبیر بن عوام: از جمله عشرهٔ مبشره بود، توسط حضرت ابوبکر صدیق ﷺ به اسلام دعوت شد و اسلام آورد، از جملهٔ اولین مسلمانانی است که اسلام آورد، پسر عمه حضرت محمد ﷺ و دوست و همکاراو بود.

روش تدریس: تشریحی ، مباحثوی ،پرسش وپاسخ.

موادولوازم ممدتدریس: کتاب درسی،کتاب رهنمای معلم، کتابهای سیرت النبی صلی الله وعلیه وسلم ،کتابچه، تخته و تباشیر.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسی مینماید ،نظافت را دیده و حاضری میگیرد ، در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه در مورد نتیجهٔ غزوهٔ بدر از یکی ازشاگردان سوال میکند با دریافت جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را شروع میکند.	- شاگردان جواب سلام وحاضری رامیدهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.

۲۵ دقیقه	**تقدیم درس** معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند وخودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد سپس از چند شاگرد میخواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و خودش مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- سبب غزوهٔ احد . ۲ - تشکیل شورا در مدینهٔ منوره . ۳-اشتباه بعضی از تیر اندازان . معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگهمیدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، با طرح بعضی پرسشها ازشاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیتهای درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصهٔ آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به معلم گوش می‌دهند و درموضوع غزوهٔ احد وکامیابی مسلمانان و پیروی مسلمانان ازپیامبرصلی الله وعلیه وسلم دربین خود مباحثه نموده وفواید درس رادرزنده گی روزمرهٔ خویش عملی نمایند . اگرشاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگربه کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** دومین غزوه یی که میان پیامبر ﷺ و مشرکین به وقوع پیوست، غزوهٔ احد است. در این غزوه می‌بینم که زمانی صحابهٔ کرام از حکم خداوند (ج) و رسول الله ﷺ پیروی نمودند کامیاب شدند و مشرکین را شکست دادند، صحابهٔ بزرگوار می‌گویند: زنان مشرکین به شمول (هند) پاچه های خود را بلند کرده به فرار مجبور شدند؛ اما بدبختانه مجاهدین تیرانداز که در کوه (**رماة**) گماشته شده بودند در اجتهاد شان اشتباه نموده و مصروف جمع آوری غنیمت شدند، مشرکین سوار بر اسپ ها وقتی دیدند که مسلمانها مشغول جمع آوری غنیمت اند، دوباره حمله ور شدند و دوازده تن صحابهٔ کرام را که بالای کوه **رماة** بودند به شهادت رساندند و مجاهدین را که مشغول جمع آوری غنیمت بودند از عقب محاصره نمودند ناگهان صحنه جنگ تغییر خورد، مشرکان فراری دوباره برگشتند هفتاد تن صحابهٔ کرام به شمول سید	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.

	الشهداء حضرت حمزه رضی الله عنه شهید شدند، پیامبر ﷺ زخمی شد و دندانهای مبارکش شهید شد با وجود اینکه مجاهدین گروه گروه تقسیم شده بودند از همدیگر دور ماندند با آن هم پیامبر خداوند(ج) با شماری از صحابهٔ کرام در میدان نبرد باقی و ثابت قدم ماندند، مشرکین نتوانستند بر صحنهٔ جنگ کنترول پیدا کنند میدان جنگ را رها کرده وبدون اینکه به نتیجهٔ جنگ دست یابندعقب نیشنی کردند ومسلمانان آنهاراتعقیب کردند.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی و یا شفاهی ارزیابی نموده و از اینکه آیا شاگردان درس را فهمیده اند اطمینان حاصل مینماید.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم محترم راجع به کار خانه گی برای شاگردان هدایت لازم میدهد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند .

بخش فـــقــه

درس اول

عنوان: **کفالت**

صفحات: ۱۸-۲۱

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- کفالت و مسایل مربوط به کفالت را بفهمند.
- فواید و احکام کفالت را تشخیص دهند.
- به روشهای عملی نمودن کفالت در محیط خود آشنایی حاصل نمایند.

معلومات اضافی:

فقهای کرام کفالت را پس از بیع ذکر می‌نمایند، زیرا که اکثراً به همین ترتیب صورت می‌گیرد. به این معنا که فروشنده بالای خریدار اعتماد نمی‌کند واز او ضمانت طلب می‌نماید. یا اینکه خریدار بالای فروشنده اعتماد ندارد و به ضمانت نیاز پیدا می‌شود؛ مانند: بیع سلم.

الفاظ کفالت: کفالت نفس به آن الفاظ و یا عباراتی صحیح می‌شود که همهٔ وجود انسان را در بر گیرد؛ مانند: سر، گردن، جان و امثال آن، مثلاً بگوید: من ضامن سر، گردن ویا جان فلان شخص هستم، که در این صورت ضمانت کننده از نفس شخص مذکور ضمانت نموده است. کفالت نوع دیگری نیز دارد که ضمانت از جان ومال می‌باشد.

کفالت از مال به دو قسم می‌تواند صورت گیرد:

الف: قرض ویا حقی را کاملاً ضمانت نماید، یعنی بگوید: دیگر از وی نخواهید، من آنرا می‌پردازم.

ب: شخص را از پرداخت حق برائت ندهد، بلکه تنها ضمانت وقت را نماید؛ مثلا بگوید: هرگاه این شخص به وقت تعیین شده حق ترا ادا نکرد، من آنرا خواهم پرداخت.

کفالت نفس نیز به دو قسم صورت می‌گیرد:

الف: کفالت مؤقت: از شخص فقط برای چند روز ضمانت شود.

ب: کفالت مطلق: که از شخص تا ادای حق به صورت مطلق ضمانت شود، وتعیین وقت ذکر نگردد.

روش تدریس: تشریح، سؤال و جواب و تمثیل

مواد ممد تدریس: تخته، تباشیر، کتاب، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از ادای سلام و احوال پرسی، حاضری می‌گیرد و توجه شاگردان را به درس جدید جلب می‌کند - معلم محترم برای درس جدید ایجاد انگیزه می‌نماید؛ مثلا: در زندگی بسا اوقات چنین پیش می‌شود که یک شخص بالای شخص دیگر اعتماد و اطمینان نمی‌کند ومیخواهد شخص دیگری از وی ضمانت نماید که این را کفالت می‌گویند. بیایید ببینیم کفالت چیست؟ وفواید و احکام آن از چه قرار است؟	شاگردان به سلام و پرسشهای معلم خود جواب می‌دهند. شاگردان به سخنان معلم گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (کفالت) را بر تخته می‌نویسد و به شاگردان هدایت می‌دهد تا متن درس کفالت را خاموشانه بخوانند وجاهای مشکل را نشانی نمایند. - همزمان عناوین جانبی موضوع درس را به ترتیب ذیل بر تخته می‌نویسد: - تعریف کفالت: - دلیل مشروعیت کفالت: - شروط کفالت: - الفاظ کفالت: احکام کفالت: - سپس معلم محترم یک یک فقره عبارت متن درس را بالای شاگردان دیرآموز با آواز بلند می‌خواند و برخی پرسشهای ایشان را جواب می‌گوید. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه شرح می‌کند.	شاگردان طبق هدایت عمل نمایند. شاگردان با دقت وتوجه طبق هدایت عمل می‌نمایند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. کفالت را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟	شاگردان جواب می‌دهند.

	۲. رکن کفالت را بیان نمایید ؟ ۳. کفالت به چند قسم است؟ ۴. اصطلاحات مرتبط با کفالت را توضیح بدهید؟	
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • ضمانت از جان و یا مال شخص کفالت گفته می‌شود. • کفالت به قرآن کریم، احادیث واجماع ثابت است. • کفالت شروط خاص دارد که برخی آن به صیغهٔ: مکفول له، کفیل ومانند آن به مدیون تعلق می گیرد. • احکام کفالت به داین و کفیل تعلق می گیرد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی، کار خانه گی برای شاگردان تعیین می‌نماید.	

درس دوم

عنوان: ختم کفالت

صفحات: ۲۲-۲۴

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- حالات ختم کفالت را بفهمند.
- چگونگی پایان یافتن کفالت را نشاندهی کنند و جاهای استعمال آن را تشخیص دهند.
- باور حاصل نمایند که احکام معاملات در فقه اسلامی به صورت معقول تنظیم گردیده.

معلومات اضافی

ابراء: ابراء رها کردن و دور ساختن را گویند، و در اصطلاح فقها حق خود را از ذمهٔ یک شخص ساقط نمودن، ابراء گفته می‌شود؛ مثلاً: قرض دهنده از گرفتن قرض خود از نزد قرض گیرنده ابراء می‌نماید.

موارد ابراء: ابراء در موارد ذیل صورت می‌گیرد:

۱. ابراء در قرضه ها
۲. ابراء در حقوق، مانند ابراء از کفالت ویا حواله، ویا ابراء از نفقهٔ زن.

انواع ابراء: ابراء به دو نوع است:

۱. ابراء عام؛ مانند: ابراء از هرگونه حق، اگر چه غیر مالی هم بوده باشد.
۲. ابراء خاص؛ مانند: ابراء از یک حق تعیین شده.

ابراء به اعتبار اشخاص و زمان

۱. ابراء در حقوق واقع شده وگذشته صورت می‌گیرد و آینده را شامل نمی‌شود. و در این مورد قاعدهٔ فقهی چنین می‌گوید: (**البراءة السابقة لا تعمل في الدين اللاحق**). یعنی: ابراء گذشته، قرض آینده را شامل نمی‌گردد.
۲. سرایت ابراء به کسی دیگر: مانند کم نمودن پول توسط بائع از بالای مشتری، که شفیع هم از آن استفاده کرده می‌تواند؛ در حالیکه کم نمودن پول برای وی صورت نگرفته؛ بلکه برای مشتری صورت گرفته است.

حکم ابراء: زمانیکه ابراء با شرایط صحیح آن اجرا شود، حق ابراء شده ساقط می‌گردد.

روش تدریس: تشریحی، سوال و جواب و تمثیل.

مواد ممد تدریس: تخته، تباشیر، کتاب وغیره..

جریان درس:

وقت	فعالیتهای معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه	- معلم بعد از تقدیم سلام و احوال پرسی، به مراقبت وتنظیم صنف می‌پردازد. - معلم محترم درس گذشته را به صورت مختصر ارزیابی می کند: – کفالت چه را می گویند؟ – کفالت چند رکن دارد؟ – کفالت با کدام آیت ثابت گردیده است؟ - معلم شاگردان را به درس جدید آماده می‌سازد: الف: سهیل! هرگاه کسی از یک شخص ضمانت کند، آیا برای همیش ضامن خواهد ماند؟ ب: در این درس، ما چگونگی ختم و پایان یافتن کفالت را می‌آموزیم.	شاگردان جواب سلام معلم را ادا نموده و به پرسشها پاسخ می‌دهند. شاگردان پاسخ می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از نوشتن عنوان درس جدید (ختم کفالت) بر روی تخته، شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس هدایت می‌دهد. - سپس معلم محترم عناوین جانبی موضوع درس را بر تخته می‌نویسد: - موارد ختم کفالت: - شروط مراجعهٔ کفیل به اصیل: - گرفتن اجرت از کفالت: - مهمترین انواع کفالت های تجارتی: - معلم یک یک فقرهٔ عبارت از متن درس را توسط چند تن از شاگردان با آواز بلند قرائت نموده، به سؤال ها و مشکلات	شاگردان طبق هدایت عمل نمایند.

	برخی شاگردان پاسخ می‌دهد. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح و توضیح می‌نماید. - معلم محترم به سوال های شاگردان پاسخ می‌گوید و در اخیر به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان گوش فرا می‌دهند و به پرسشها پاسخ می‌گویند.
۱۰ دقیقه	۱. کفالت در کدام حالات به پایان می‌رسد؟ ۲. آیا کفیل از اصیل در خواست کرده می‌تواند؟ ۳. انواع مهم کفالت در عصر حاضر کدام ها اند؟ ۴. ضمان الدرک چه را می گویند؟	شاگردان پاسخ می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس** • کفالت بالمال با دو طریقه صورت می گیرد: الف: دادن مال به تقاضا کنندۀ آن. ب: ابراء و یا صلح نمودن. • کفالت بالنفس با سه چیز به پایان می‌رسد: الف: تسلیم دادن شخص به تقاضا کننده. ب: ابراء. ج: وفات مکفول عنه. • گرفتن اجوره از کفالت جواز دارد. • کفالت های مهم تجارتی: الف: ضمانت درک. ب: ضمانت بازار. ج: ضمانت وزن و اندازه.	شاگردان با دقت می‌شنوند و نتیجه گیری می کنند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظۀ کتاب درسی به شاگردان کار خانه گی تعیین می‌نماید.	

درس سوم

عنوان: حواله

صفحات: ۲۵-۲۷

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف حواله، دلیل جواز، شروط، حکم و اصطلاحات مرتبط به حواله را بفهمند.
- حواله را عملاً تمثیل نمایند، و در موقع ضرورت از آن فایده بگیرند.

معلومات اضافی:

ارتباط دادن به درس گذشته: فقهای کرام حواله را پس از کفالت می‌آورند؛ زیرا که در هر دو (کفالت و حواله) ذمه واری از اصیل صورت می‌گیرد. با تفاوت اینکه در حواله اصیل به صورت کامل براءت پیدا می‌کند، اما در کفالت این براءت کامل نمی‌باشد و صاحب قرض می‌تواند حق خود را از اصیل و یا از کفیل مطالبه نماید.

اعیان: جمع عین به یک چیز مشخص ومعین اطلاق می‌گردد، مانند: خانه، اسب، چوکی و غیره.

انواع واقسام حواله: حواله به صورت عام به دو نوع است:

الف: حوالهٔ مقید: عبارت از آن است که به قرض، امانت و یا غصب مقید شده باشد.

ب: حوالهٔ مطلق: عبارت از آن است که به موارد فوق الذکر مقید نشده باشد.

انواع حوالهٔ مقید:

1. حواله را به قرضهٔ خاص مقید ساختن؛ مثلا: قرضهٔ من را به احمد بده.
2. حواله را به امانت عینی مقید کردن؛ مانند: همان امانت بنده را که نزدت هست به محمود بده.
3. حواله را به مضمون (چیز قابل تاوان) مقید ساختن؛ مانند: همان چیز غصب نمودهٔ مرا واپس بده.

انواع حواله های مطلق:

1. حوالهٔ نقدی، مانند: همین اکنون می‌توانید آن چیز را تسلیم شوید.
2. حوالهٔ نسیه، مانند: آن چیز را یک ماه بعد می‌توانید تسلیم شوید.

روش تدریس: سوال و جواب و مباحثه.

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با ادای سلام و احوالپرسی، صنف را مراقبت نموده، حاضری می گیرد و کارخانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم درس گذشته را مختصراً ارزیابی می کند: – کی می‌تواند عنوان درس گذشته را بگوید ؟ – کی گفته می‌تواند که کفالت با چی چیزها پایان می‌یابد؟ – کفالتهای تجارتی را نام بگیرید؟ - معلم محترم شاگردان را به درس جدید آماده می‌سازد: - احمد! کفالت چه بود؟ - ضمانت از جان و مال اصیل. -امروز می‌خوانیم که اصیل چگونه خود را از خواستن مال خلاص می کند؟ واین خلاص کردن گاهی به حواله به دست می‌آید. حالا بیایید ببینیم که حواله چیست؟	شاگردان جواب سلام می‌دهند، و به هدایات معلم عمل می کنند. شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان با دقت گوش می گیرند و معلم خود را همراهی می کنند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم با نوشتن عنوان درس جدید (حواله) بر تخته، شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می کند. - معلم راجع به حواله مختصراً معلومات ارایه می‌نماید. - معلم برخی عناوین جانبی را بر تخته می‌نویسد: - معنای حواله: - حکم حواله: - رکن حواله: - شروط حواله: - یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را توسط برخی شاگردان دیرآموز وکم جرأت با آواز بلند می‌خواند. - معلم محترم به سوال های شاگردان راجع به مشکل شان توضیحات می‌دهد. - معلم محترم درس را بصورت همه جانبه و آرام تشریح نموده سپس به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس می‌پردازند. شاگردان طبق هدایت معلم عمل می کنند. شاگردان با دقت گوش می‌دهند.

۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. حواله را لغتاً و اصطلاحاً تعریف نمایید ؟ ۲. دلایل جواز حواله کدام است؟ مختصراً توضیح دهید؟ ۳. رکن حواله کدام است؟ ٤. شرطهای حواله کننده را مختصراً بیان کنید؟ ۵. شرطهای حواله گیرنده کدام اند؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس** • تقاضای انتقال از عهدۀ مدیون به عهدۀ ذمه وار حواله گفته می‌شود. • حواله به حدیث و اجماع ثابت گردیده است. • حواله در قرضه ها جایز است؛ اما در اعیان جواز ندارد. • اصطلاحات مرتبط به حواله عبارت اند از: محیل، محال، محال علیه و محال به. • رکن حواله ایجاب و قبول است. • احکام حواله: الف: رهایی حواله کننده. ب: ثبوت تقاضای صاحب حق.	شاگردان با دقت و علاقه مندی گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم شاگردان را به انجام کارخانه گی کتاب درسی هدایت می‌دهد.	

درس چهارم

عنوان: حواله (۲)

صفحات: ۲۸-۳۰

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- حالت های ختم حواله، رجوع محال علیه به محیل و دیگر مسایل مربوط به حواله را بدانند
- حالات پایان یافتن حواله را عملاً تمثیل و تطبیق کرده بتوانند .

معلومات اضافی:

فسخ: در لغت نقض و جدا کردن را گویند، اما در اصطلاح فقهاء شکستاندن قرار داد و یا بر طرف نمودن حکم آن فسخ نامیده می‌شود.

معنای اصطلاحات مرتبط به فسخ:

انفساخ: شکستاندن و برطرف نمودن عقد، انفساخ شمرده می‌شود.

خلع: فسخ عقد نکاح به تقاضای زن در مقابل مالی که زن به شوهر می‌پردازد خلع گفته می‌شود.

طلاق: بر طرف نمودن عقد نکاح ثابت طلاق گفته می‌شود.

ابطال: برطرف شدن عقد نسبت اختلال رکن ویا محل، ابطال گفته می‌شود؛ مانند: بیع توسط دیوانه، فروختن خنزیر. زیرا که ایجاب و قبول دیوانه اعتبار ندارد، بناءً در رکن بیع خلل وارد گردیده، همچنان خنزیر مال شمرده نمی‌شود، بناءً در محل بیع خلل ایجاد گردیده است.

فساد: خلل ناشی از وصف عارضی در عقد، فساد خوانده می‌شود؛ مانند: گذاشتن شرطی که خلاف مقتضیات بیع باشد؛ مثلاً بگوید: خانهٔ خود را به تو فروختم؛ اما یک سال در آن زنده گی خواهم نمود، که این شرط عقد را فاسد می‌سازد.

افلاس: فلس نبود مال را گویند، و در عرف مفلس به کسی گفته می‌شود که مال و دارایی نداشته باشد؛ اما در اصطلاح فقهاء کسی مفلس شمرده می‌شود که دارایی اش برای ادای قرضه هایش کفایت نکند، یا اینکه قرضه هایش بیشتر از دارایی اش بوده باشد

روش تدریس: تشریح، سوال و جواب وتمثیل.

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کاغذ، قلم و غیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوالپرسی به تنظیم و مراقبت صنف می‌پردازد. - معلم درس گذشته را مختصراً ارزیابی می کند: الف: سفتجه چی را می گویند؟ ب: حواله به چه چیزها ختم می‌شود؟ - معلم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: در درس گذشته تعریف و اصطلاحات مربوط به حواله را فهمیدیم، در این درس حالات ختم حواله را می‌خوانیم. بیایید ببینیم این حالات چه چیز ها اند.	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان به سوال ها پاسخ داده و با دقت گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (ختم حواله و رجوع محال علیه به محیل) را بر تخته نوشته و در مورد آن روشنی کوتاه می‌اندازد. - شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس هدایت نموده، در این وقت عناوین جانبی را که حالات ختم حواله و برخی مسایل مهم راجع به حواله می‌باشد، بالای تخته می‌نویسد: - ختم حواله - رجوع محال علیه بر محیل: - شروط رجوع: - برخی مسایل در این باب: - سپس راجع به هر عنوان از شاگردان سوال می‌نماید. - معلم محترم به پرسشهای شاگردان جواب می‌دهد. - معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح نموده، در اخیر به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان گوش فرا می‌دهند و طبق رهنمایی معلم عمل می‌نمایند. شاگردان با توجه به سخنان استاد، پاسخ می‌دهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. حواله با کدام چیز ها به پایان می‌رسد؟ ۲. شرطهای رجوع محال علیه به محیل را بیان کنید؟	شاگردان جواب می‌دهند.

۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • حواله با هفت صورت پایان می‌یابد. • شرطهای رجوع برای محیل این است: الف: حواله به امر محیل انجام شده باشد. ب: مال به محال داده شده باشد. ج: محیل بالای محال علیه قرض همانند نداشته باشد. د: محیل همان چیزی را بخواهد که به گرفتن آن مامور شده باشد. • حواله با از بین رفتن محال علیه از بین می‌رود، و این امر از نظر امام صاحب با مرگ و یا انکار صورت می‌گیرد، اما صاحبین افلاس را نیز در این موضوع داخل می‌کنند.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم در ارتباط به محتوای کتاب درسی به شاگردان کار خانه گی تعیین نماید.	

درس پنجم

عنوان: وکالت

صفحات: ۳۱-۳۵

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف وکالت، دلیل مشروعیت، حکم، ارکان، شروط و احکام وکالت را بفهمند.
- جواز و عدم جواز صورتهای مختلف وکالت را شناسایی نمایند.
- شاگردان باید وکالت و احکام آنرا عملاً تمثیل کرده از آن استفاده نمایند و موارد ضرورت وکالت را پیدا کنند.

معلومات اضافی

وکالت به معنای حفاظت ونگهداری است؛ مانند: این قول خداوند متعال: (**حسبنا الله ونعم الوکیل**) {آل عمران **۱۷۳**}.

وکالت در خرید و فروش هم به دو قسم است:

الف: وکالت عام؛ مانند: موکل به وکیل خود بگوید: چیزی که می‌پسندی برای من بگیر.

ب: وکالت خاص؛ مانند: موکل به وکیل خود بگوید: یک دست لباس برای من بگیر.

چیز هایی که در آن وکالت می‌شود عبارت اند از:

اول: عقود؛ مانند: خرید و فروش.

دوم: عبادات مالی؛ مانند: زکات، صدقات، نذرها و کفارات.

سوم: طلاق، رجعت و خلع.

چیز هایی که به اتفاق علما وکالت در آن صحیح نمی‌باشد:

الف: شهادت وگواهی، یعنی یک شاهد به جای شاهد دیگر نمیتواند گواهی بدهد، بلکه هر یکی باید خود شاهدی بدهد.

ب: قسم ها، زیرا که این امر به حالت عین ارتباط دارد. به همین ترتیب وکالت در لعان، ایلاء ویا قسامت نیز واقع نمی‌شود.

ج: گناهان، یعنی در جنایات وجرایم نمیتواند یک شخص به جای دیگر وکالت نماید.

د: عبادات بدنی: مانند نماز، روزه، وضوء وغیره.

روش تدریس: سؤال و جواب، تشریح و مباحثه.

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم، کتابچه، کاغذ وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام وارد صنف گردیده حاضری، کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم درس گذشته را ارزیابی می‌نماید: - چه وقت به محیل رجوع می‌شود؟ - معلم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان! شما فهمیدید که در حواله یک شخص به جای شخص دیگر مبلغی را می‌پردازد؛ اما در درس امروزی ملاحظه خواهیم نمود که یک شخص به جای شخص دیگر کاری را انجام می‌دهد که آنرا وکالت می‌گوییم. بیایید ببینیم وکالت چه احکام دارد.	شاگردان جواب سلام را می‌دهند و به سخنان معلم گوش داده به پرسشها پاسخ می‌گویند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم با نوشتن عنوان درس جدید (وکالت) بالای تخته، شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می‌نماید. - عناوین جانبی درس را نیز بر تخته می‌نویسد: - تعریف وکالت: - دلیل مشروعیت وکالت: - حکم وکالت: - شروط وکالت: - احکام وکالت: - در مورد عناوین نوشته شده از شاگردان سوال می‌نماید، و سپس مفاهیم را خود تشریح می‌کند. - معلم محترم یک یک فقره عبارت متن درس جدید را توسط شاگردان کم جرأت با آواز بلند می‌خواند - معلم به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالها و مشکلات شان را راجع به درس ابراز نمایند. - در اخیر معلم محترم به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان طبق رهنمایی معلم عمل می‌کنند. شاگردان با معلم مشارکت نموده سؤالات و مشکلات خود را پیشکش می‌نمایند.

۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. وکالت را تعریف نمایید؟ ۲. منظور از وکیل، موکل ومحل عقد چیست؟ ۳. شرط های وکیل کدام اند؟ ۴. شرط های جای عقد را بیان نمایید؟ ۵. احکام مربوط به خصومت وکیل را توضیح بدهید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • در یک موضوع معلوم و مشروع کسی را به جای خود تعیین نمودن وکالت شمرده می‌شود. • وکالت به قرآن، حدیث واجماع ثابت است. • وکالت یک عمل مباح است. • رکن وکالت ایجاب و قبول است. • اصطلاحات مربوط به وکالت: وکیل، موکل وموکل به. • شروط وکیل چهار است. • موکل دو شرط دارد. • موکل به سه شرط دارد. • وکالت شروط خاص دارد که برخی آن به وکیل خصومت، برخی به وکیل خرید وفروش، برخی به وکیل خواستن قرض تعلق می گیرد.	شاگردان گوش فرا داده می‌شنوند.
	کار خانه گی: معلم بعد از مشاهدهٔ کتاب درسی به شاگردان کارخانه گی تعیین می‌نماید.	

درس ششم

عنوان: وکالت (۲)

صفحات: ۳۶-۳۸

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- احکام وکلای متعدد، صفت وکالت و مسایل دیگر متعلق به وکالت را بفهمند.
- وکالت را در جاهای مناسب آن عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی

اصطلاحات مرتبط به وکالت

نیابت: نیابت نزدیکی و قایم مقامی را گویند، که مترادف وکالت است.

ولایت: (به کسر واو) به معنای قدرت وکمک، و در اصطلاح قبولاندن نظر خود بالای شخص دیگر را ولایت گویند، اگر خواسته باشد و یا نخواسته باشد. ولایت و وکالت هر دو نیابت کردن است؛ وکالت نیابت اختیاری بوده؛ ولی ولایت یک نیابت شرعی و اجباری می‌باشد؛ مانند: نیابت پدر از پسر خورد سال خود.

قوامت: هر گاه به امر و حکم ذی صلاح، کسی برای سر پرستی و حمایت جان و مال کودکان خورد سال تعیین گردد، قوامت گفته می‌شود.

وصایت: مثلا پدر قبل از وفات کسی را برای سر پرستی اطفال و یا وارثان خود وصیت نماید.

روش تدریس: تشریح، سؤال و جواب و تمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کاغذ، قلم، جداول وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی صنف را تنظیم می‌نماید و همچنان حاضری می‌گیرد و کارخانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: الف: احمد! آیتی را تلاوت کن که وکالت به آن مشروع گردیده. ب: ارکان وکالت را کی می‌تواند ذکر نماید؟ ج: آیا یک شخص می‌تواند بیشتر از یک وکیل بگیرد یا خیر؟	شاگردان جواب می‌دهند و طبق رهنمایی عمل می‌کنند. شاگردان به پرسشهای معلم جواب می‌دهند.

	– معلم محترم از لا بلای جوابهای شاگردان، ذهن ایشان را به درس جدید نزدیک می‌سازد و به موضوع درس داخل می‌شود.	شاگردان با جدیت مشارکت می‌کنند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (تعدد وکلاء و چگونه گی ختم وکالت) را بر تخته می‌نویسد. - سپس شاگردان را به مطالعهٔ سریع و خاموشانهٔ موضوع درس رهنمایی می‌کند، و در این وقت عناوین فرعی را در مورد تعدد وکلاء، صفت عقد وکالت و روشهای ختم وکالت بالای تخته می‌نویسد. - معلم محترم از برخی شاگردان کم جرأت می‌خواهد تا با آواز بلند یک یک عبارت متن درس جدید را بخوانند. - آنگاه معلم به شرح موضوع اساسی و توضیح موضوعات فرعی درس می‌پردازد. - معلم محترم به شاگردان فرصت می‌دهد تا راجع به درس و فهم موضوعات آن سوال نمایند. - معلم محترم به سوال های شاگردان جواب می‌دهد، و در اخیر به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان مطابق رهنمایی معلم خود عمل نمایند. شاگردان با دقت و علاقه مندی گوش فرا داده و جواب می‌دهند
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. آیا یک شخص می‌تواند چند تن وکیل بگیرد؟ ۲. یک مثال برای وکالت با اجوره بگویید؟ ۳. موارد ختم وکالت را بیان نمایید؟	شاگردانجواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • یک شخص می‌تواند برای اجرای کارهایش وکیل بگیرد. • در صورتیکه یک شخص چندین وکیل گرفته باشد، وکلا باید کارهای خود را با مشورهٔ یکدیگر و به امر موکل شان انجام دهند. • وکالت مجانی جایز است؛ اما وکیل می‌تواند اجوره هم بگیرد. • وکالت با شش حالت پایان می‌یابد. • گرفتن وکالت به دو نوع است: خاص و عام.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند، و خلاصهٔ درس را می‌آموزند.
	کار خانه گی: معلم محترم در روشنایی درس خوانده شده کارخانه‌گی برای شاگردان تعیین نماید.	

درس هفتم

عنوان: مضاربت

صفحات: ۳۹-۴۱

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف مضاربت، دلیل مشروعیت، حکمت، رکن، اقسام و شروط مضاربت را بدانند.
- در وقت ضرورت در محیط خود به سوالهای مربوط به مضاربت جواب گفته بتوانند.

معلومات اضافی

تجارت: خرید و فروش و رد و بدل نمودن مال و سرمایه به منظور منفعت، تجارت شمرده می‌شود. تجارت یک عمل جایز است که مشروعیت آن در قرآن کریم و احادیث نبوی ثابت گردیده است.

فضیلت تجارت: تجارت یک پیشهٔ نیک و پسندیده است که در این باره احادیث زیادی وارد گردیده. از پیامبر خدا کسی پرسید کدام کسب بهتر است؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: (کاریکه یک شخص با دست خود انجام می‌دهد، و هر خرید و فروش خیر ونیک (یعنی تجارت).

چیز های نا روا در تجارت: در تجارت هر گونه فریب و نیرنگ نا جایز است؛ قسم دروغ برای فروش یک چیز حرام است، و همچنان چیز های دیگری در تجارت جواز ندارد، مانند:

الف: احتکار: نگهداری مواد خوراکی به قصد بلند رفتن نرخ و قیمت احتکار شمرده می‌شود؛ پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم از احتکار منع نموده می‌فرماید: **(المحتکر ملعون و الجالب مرزوق)**. یعنی: احتکار کننده مردود رحمت خداوند است، وعرضه کننده (اموال و مواد به بازار) روزی داده شده است.

ب: بالای بیع شخص دیگر بیع نمودن و به نفع خود بازار تیزی کردن نا روا است.

د: آداب تجارت:

- آسانی و برخورد خوب در معامله.
- به کار گیری اخلاق نیکو.
- دوری گزیدن از شبهات.
- صداقت و راستکاری.
- وقت به سر کار رفتن، یعنی همزمان با شروع روز برای کار و بار حرکت نمودن.

روش تدریس: توضیحی، سؤال و جواب وتمثیل

مواد ممد درسی: کتاب، تخته، قلم و غیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی وتنظیم صنف کارخانه‌گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم درس گذشته را ارزیابی می کند: – کی می‌تواند روشهای ختم وکالت را نام بگیرد؟ – انواع وکالت به خرید را نام بگیرید؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: در درس گذشته خواندیم که هرگاه یک شخص کار خود را توسط کسی دیگری انجام دهد، وکالت گفته می‌شود؛ اما اگر کسی پول خود را در مقابل فایده و خساره توسط شخص دیگری تجارت نماید، مضاربت گفته می‌شود. بیایید بخوانیم که مضاربت چگونه است.	شاگردان جواب می‌دهند و به سؤالات معلم پاسخ می گویند. شاگردان گوش فرا می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (مضاربت) را بر تخته می‌نویسد. - معلم محترم شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می کند و در این وقت عناوین جانبی مهم را بر تخته می‌نویسد. - تعریف مضاربت - مشروعیت مضاربت - حکمت مشروعیت مضاربت - انواع مضاربت - سپس از شاگردان مختلف می‌خواهد یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را با آواز بلند بخوانند. - معلم محترم خواندن عبارات شاگردان را تصحیح نموده و سوال هایی را به آنها متوجه می‌سازد. - سپس معلم محترم درس خود را مطابق برنامه به صورت همه جانبه تشریح می کند، و راجع به مشروعیت مضاربت، حکمت و فواید آن با شاگردان به طور زنده و با ارایه مثالهای عملی بحث و گفتگو می‌نماید.	شاگردان مطابق رهنمایی عمل نمایند. شاگردان به پرسشهای معلم خود جواب می‌دهند. شاگردان سوال می کنند، و با دقت گوش می‌دهند.

	- به سوالهای شاگردان جواب می‌دهد، و در اخیر برای ذهن نشین ساختن بیشتر موضاعا ت درس، به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** مضاربت را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟ ۱. فرق بین مضاربت مطلق ومقید چیست؟ ۲. حکم مضاربت را توضیح بدهید؟ ۳. شرطهای (سرمایه) در مضاربت کدام است؟ بیان کنید؟ ٤. شرطهای ربح (فایده) مضاربت را بیان نمایید؟ ٥. مضاربت مقید را توضیح بدهید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس** • مضاربت در لغت سفر و رفتن در زمین را گویند؛ اما در اصطلاح فقهاء مال خود را غرض بدست آوردن ربح به کسی دادن مضاربت شمرده می‌شود. • مضاربت در قرآن، سنت و اجماع ثابت است. • مضاربت به منظور کمک به دیگران و استفاده از تجارب و توانایی های تجارتی انسانها مشروعیت یافته است. • رکن مضاربت ایجاب وقبول است. • مضاربت به دو نوع است که یکی را مطلق و دیگری را مقید می گویند. • مضاربت یک عقد جایز غیر لازمی است. • مضاربت شرطهای خاص دارد که برخی به عاقدین، سرمایه وبرخی به ربح و فایده ارتباط دارد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی با ملاحظۀ کتاب درسی، معلم محترم برای شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس هشتم

عنوان: مضاربت (۲)

صفحات: ۴۲-۴۴

وقت: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

- احکام مضاربت صحیح، حالت های ختم مضاربت، و دیگر مسایل مربوط به مضاربت را خوب بفهمند.
- مسایل خوانده شده راجع به مضاربت را در جامعه عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی

وقتی صاحب مال سرمایهٔ خود را به مضارب می‌دهد، باید سه حالت زیر مدنظر گرفته شود:

الف: حالت امانت: وقتی که مال به وی داده شد امانت شمرده می‌شود.

ب: حالت وکالت: وقتیکه مال به مضارب تحویل داده شد وکالت می‌شود.

ج: حالت شرکت: وقتی که مال بعد از تسلیمی آن ربح نمود، مضارب شریک صاحب مال می‌گردد. (الجوهرهٔ النیرهٔ، ج ۲ ص ۱۳۰)

انواع مضاربت از لحاظ صحت و فساد: مضاربت از لحاظ صحت و فساد به دو نوع تقسیم می‌شود که یکی به نام مضاربت صحیح و دیگری به نام مضاربت فاسد یاد می‌گردد، که هر یکی دارای انواع می‌باشند.

اقسام مضاربت فاسد

اول: مضاربتی که به اساس شروط فاسد بنا یافته باشد. این نوع مضاربت نیز به چندین نوع تقسیم می‌شود:

الف: مضاربتی که برای خود ربح خاصی را تعیین نموده، سپس بقیهٔ ربح را تقسیم نماید؛ مثلا: شرط بگذارد که: نخست مبلغ بیست افغانی به من داده شود، سپس ربح باقی مانده را میان هم تقسیم خواهیم نمود.

ب: صاحب مال در مقابل مضاربت ،حضور یک چیز معین را برای خود شرط نماید.

ج: همراه با مضارب کار خود را شرط نماید.

د: قبل از به دست آمدن ربح مضارب را در خساره شریک گرداند.

دوم: در صورت مخالفت با مضارب، مضاربت حالات زیر را به خود می‌گیرد:

الف: صاحب سرمایه تجارت مشخصی را برای مضاربت شرط نماید؛ اما مضارب در کار دیگری تجارت کند.

ب: صاحب سرمایه جای خاصی را تعیین نماید؛ اما وی در جای دیگری به تجارت بپردازد.

ج: صاحب سرمایه به گرفتن نقد اجازه داده باشد؛ اما مضارب به نسیه معامله نماید.

این هفت حالت فوق صورتهای مضاربت فاسد می‌باشند.

روش تدریس: تشریحی، تمثیل و سؤال و جواب.

مواد ممد درسی: کتاب، قلم، تخته، تباشیر وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از سلام و احوالپرسی ، حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم درس گذشته را با ارایه چند سؤال به ترتیب زیر ارزیابی می‌کند: – رکن مضاربت کدام چیز است؟ – در مضاربت سرمایه چی می‌باشد؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید انگیزه می‌دهد: روز گذشته راجع به مضاربت معلومات حاصل نمودید، حالا بیایید ببینیم چه چیزهای دیگری در مورد مضاربت باید بیاموزیم.	شاگردان به سلام و به پرسشهای معلم جواب می‌دهند. شاگردان گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس (مضاربت) را بر تخته می‌نویسد، و شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن کتاب درسی رهنمایی می‌کند. - سپس معلم محترم عناوین جانبی راجع به درس (احکام مضاربت صحیح و ختم عقد مضاربت) را بر تخته می‌نویسد : - احکام و موارد مضاربت صحیح - ختم عقد مضاربت - برخی مسایل مربوط به این باب - معلم محترم یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را توسط شاگردان دیر آموز با آواز بلند می‌خواند و اشتباهات شاگردان را در خواندن عبارات تصحیح می‌کند. - سپس معلم محترم احکام مضاربت صحیح را تشریح می‌کند و با ارایه مثالهای عملی آنرا برای شاگردان توضیح می‌دهد. - معلم محترم حالات ختم عقد مضاربت را توضیح می‌دهد و با شاگردان سوال و جواب می‌نماید. - همچنان معلم برخی مسایل و موضوعات مهم مربوط به مضاربت را مطابق متن کتاب درسی به شاگردان تشریح و توضیح می‌نماید.	شاگردان مطابق رهنمایی معلم عمل می‌کنند. شاگردان عبارات کتاب را می‌خوانند. شاگردان سوال می‌کنند و به

	- در اخیر معلم محترم به سوالهای شاگردان پاسخ گفته شاگردان را ارزیابی می کند.	جوابهای معلم گوش می‌دهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. چه وقت بالای صاحب مال اجر مثل لازم می‌شود؟ ۲. برخی احکام مربوط به مضاربت صحیح را بیان نمایید؟ ۳. عقد مضاربت چه وقت از بین می‌رود؟ ۴. آیا مضارب می‌تواند مال مضاربت را به کسی دیگر بدهد؟ توضیح بدهید؟ ۵. مضارب مصارف مضاربت را از کدام وجوه پوره می کند؟	شاگردان گوش می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • مضارب بعضی وقت امین، بعضی وقت وکیل و گاهی شریک شمرده می‌شود. • مضاربت گاهی به اجاره و گاهی به غصب تبدیل می‌شود. • در صورت نبودن ربح، خساره بالای صاحب مال است. واگر ربح موجود باشد خساره از ربح اجرا می گردد. • مضاربت با شش چیز پایان می‌یابد. • به مضارب تا وقتی ربح داده نمی‌شود که مال را به نقد تبدیل نکند. • در صورت وقوع اختلاف، گاهی سخن مضارب و گاهی سخن صاحب مال اعتبار داده می‌شود.	شاگردان با دقت و علاقه مندی گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم با استفاده از کتاب درسی به شاگردان کارخانه گی تعیین می‌نماید.	

درس نهم

عنوان: هبه یا بخشش

صفحات: ۴۵-۴۷

وقت: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

- معنای هبه، دلیل مشروعیت، رکن، شروط ، حکم و فواید هبه را خوب بفهمند.
- انواع و اقسام هبه یا بخشش را در محیط خود عملاً تطبیق کنند.

معلومات اضافی :

اول: اصطلاحات مرتبط به هبه:

عطیه: اعطا کردن. این لفظ نسبت به هبه عامتر است؛ چه مهر هم در عطیه داخل می‌شود.

هدیه: چیزی را به خاطر اعزاز و اکرام به کسی بخشیدن هدیه گفته می‌شود.

صدقه: به قصد ثواب آخرت چیزی را به کسی دادن صدقه نامیده می‌شود.

ربح وفایده هم هبه گفته می‌شود؛ مثلاً در عاریت: سامان و یا لوازمی غرض استفاده از آن به کسی داده شود وشخص از آن بهره گیرد، این حالت هبه به منظور فایده است.

مزاح در هبه: هبه یا بخشش با مزاح باطل نمی‌شود.

دوم: شروط عام هبه

- هبه مال معلوم دار باشد.
- هبه مال ویا چیزی دست داشته باشد؛ پس آنچه در اختیار انسان نباشد هبه درست نیست.
- چیز هبه شده از اشیای هبه شدهٔ دیگر فارغ باشد.
- هبه با قبض و تصرف انجام می‌یابد؛ قبل از تصرف هبه تکمیل نمی‌شود.
- چیزهاییکه قبل از قبض وتصرف تکمیل نمی‌شوند عبارت اند از: هبه، صدقه، گروی وسرمایهٔ سلم.

روش تدریس: سوال وجواب و تمثیل.

مواد ممد درسی: کتاب، قلم، تخته، تباشیر، چارت و غیره.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی، صنف را مراقبت نموده حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - سپس معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می کند: – کی هبه را تعریف می کند؟ – حکم هبه چیست؟ و به کدام دلیل مشروعیت یافته است؟ – قبض چند نوع دارد؟ - شاگردان را به درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان عزیز! در درس گذشته خواندید که یک شخص سرمایهٔ خود را به کسی دیگری می‌داد تا در آن تجارت نماید؛ اما در این درس شما می خوانید که یک شخص مال و یا دارایی خود را به کسی می‌بخشد. بیایید ببینیم هبه و بخشش مال و دارایی چگونه صورت می گیرد؟	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان به سخنان استاد گوش می گیرند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس (هبه یا بخشش) را بالای تخته می‌نویسد. - شاگردان را هدایت می‌دهد تا متن درس جدید را خاموشانه مطالعه کنند و جاهای مشکل را نشانی کرده سوالات شان را یاد داشت نمایند. - در این وقت معلم محترم عناوین جانبی درس را بر تخته می‌نویسد: - معنا وتعریف هبه: - دلیل مشروعیت هبه - رکن هبه - شروط هبه - از شاگردان مختلف می‌خواهد تا یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را با صدای بلند بخوانند. - معلم محترم بعد از تصحیح قرائت شاگردان، مشکلات نشانی شده سوالهای شان را جواب می‌دهد. - معلم محترم درس را مطابق برنامه به صورت همه جانبه شرح می کند.	شاگردان جواب می‌دهند و مطابق رهنمایی معلم عمل می‌نمایند. شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند می‌خوانند.

	- به شاگردان فرصت می‌دهد سوالات شان را پیشکش نمایند، ومعلم محترم با علاقه مندی و اظهار محبت به سوالات شاگردان جواب می‌دهد. - در اخیر معلم محترم درس را ارزیابی نموده شاگردان با استعداد را تشویق می کند.	شاگردان سوال می کنند و در فعالیتهای درسی مشارکت می‌ورزند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. هبه را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید. ۲. شرطهای هبه را بیان کنید. ۳. قبض به چند طریقه انجام می گیرد؟ توضیح دهید. ۴. حکم هبه را بگویید.	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** • هبه در لغت، دادن و عطا کردن، و در اصطلاح فقها هبه عبارت از بخشیدن مال است به رضایت خود و بدون کدام قرار داد. • هبه به قرآن، سنت و اجماع ثابت است. • هبه شرطهای خاص دارد که دو شرط آن به هبه کننده و دیگران به هبه گیرنده ارتباط می گیرد. • قبض به دو قسم است: قبض به اصالت و قبض به نیابت. • در هبه ملکیت ثابت می‌شود؛ اما رجوع و فسخ نیز صورت می گیرد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی کارخانه گی برای شاگردان تعیین می‌نماید.	

درس دهم

عنوان: هبه (۲)

صفحات: ۴۸-۵۰

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- موانع رجوع از هبه را یاد بگیرند.
- حالات و فواید هبه و بخشش به فرزندان، والدین، برادران و خواهران وخویشاوندان را بفهمند.
- درس خوانده شده را در جامعه تطبیق کرده بتوانند.

معلومات اضافی

اصطلاحات هبه

واهب: کسی که مال خود را بخشش می کند. (مالک)

موهوب له: کسی که مال به وی بخشش شده.

موهوب: مالی که بخشش شده (مملوک فیه)

دلایل موانع رجوع در هبه

گرفتن عوض: پیامبر خدا صلی الله علیه وسلم فرموده است: (**الواهب أحق بهبته ما لم يثبت منها**) ترجمه: در صورتیکه هبه کننده عوض نگرفته باشد، حق رجوع به مال هبه شدهٔ خود را دارد. در صورتیکه عوض گرفته باشد، حق مراجعه به هبه را ندارد. برابر است که این عوض در عقد شرط شده باشد و یا اینکه بعد از عقد گرفته شده باشد که در هر دو صورت مانع رجوع می‌شود.

اقسام عوض: در یک تقسیم عمومی عوض به دو نوع تقسیم می‌شود که یکی را عوض مالی و دومی را عوض معنوی می گویند.

عوض معنوی دارای اقسام زیر است:

۱. پاداش وثواب، یعنی وقتی که شخصی چیزی را به یک فقیر می‌بخشد و فقیر آنرا قبض نماید، دو باره مالک نمی‌تواند به مال بخشش شده رجوع کند؛ زیرا این مال صدقه است.
۲. صلهٔ رحمی، هرگاه شخصی چیزی را به خاطر صلهٔ رحمی بخشش نماید، دو باره آنرا طلب کرده نمی‌تواند؛ زیرا صلهٔ رحمی یک عوض معنوی است.
۳. ایجاد زیادت در مال بخشش شده، در این صورت رجوع کرده نمی‌تواند؛ زیرا مال هبه شده با چیز دیگری یکجا گردیده است.

۴. خارج شدن هبه از ملکیت هبه گیرنده.
۵. وفات یکی از عاقدین، در این حالت رجوع کرده نمی‌تواند؛ زیرا ملکیت تبدیل گردیده و به وارثان انتقال یافته است.
۶. هلاکت و تلف شدن موهوب، در این صورت نیز رجوع نمی‌شود؛ زیرا مالك نسبت از بین رفتن مال به آن دست یافته نمی‌تواند.
۷. رابطهٔ همسری: هر گاه در میان زن وشوهر بخشش صورت گیرد، نمی‌توانند بر یکدیگر رجوع کنند؛ زیرا این هم یک عوض معنوی است.

حالات رجوع به هبه

۱. رجوع به اثر فیصلهٔ قاضی.
۲. رجوع در نتیجهٔ رضایت طرفین عقد.

روش تدریس: تشریح، سؤال و جواب و تمثیل.

مواد ممد درسی: تخته، قلم، تباشیر وغیره

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از ادای سلام واحوال پرسی با شاگردان ، تنظیم صنف وبررسی کار خانه گی، درس گذشته را ارزیابی می کند : - کی می تواند بگوید ارکان هبه کدام اند؟ - حکم هبه را کی می‌تواند بیان کند؟ - معلم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: در درس گذشته خواندید که هرگاه یک شخص به مریضی میوه، دانه ویا چیز دیگری می‌برد، هبه گفته می‌شود. آیا این هدایای داده شده را دو باره گرفته می‌تواند یا خیر؟ در درس امروز خواهید فهمید که این کار چه حکم دارد؟	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم تاریخ و عنوان درس جدید (هبه و یا بخشش) را بر تخته می‌نویسد. - راجع به عنوان درس، یعنی بخش دوم هبه که شامل رجوع به هبه وموانع رجوع می‌باشد مختصراً توضیحات می‌دهد، و آنگاه شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس رهنمایی می کند. - در این فرصت عناوین جانبی موضوع درس را بر تخته می‌نویسد: - موانع رجوع از هبه:	شاگردان به سخنان استاد گوش فرا داده مطابق رهنمایی عمل می کنند.

	- هبه و بخشش به خویشاوندان: - برخی مسایل پیرامون این باب: - از شاگردان مختلف می‌خواهد یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را با آواز بلند بخوانند. معلم محترم قرائت شاگردان را تصحیح می‌کند، و مشکلاتی که در فهم عبارات داشته باشند، آن را توضیح می‌دهد. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح می‌کند، و با شاگردان در مورد حالات مختلف هبه و بخشش بحث و گفتگو می‌کند تا موضوع بیشتر در ذهن شاگردان ترسیخ یابد. - در اخیر به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالات و استفسارات شان را مطرح نمایند و به آن جواب داده، به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان سؤال می‌کنند و در بحث شرکت می‌ورزند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. موانع رجوع به هبه را بیان نمایید؟ ۲. بخشش برای فرزندان چه حکم دارد؟ مختصراً توضیح بدهید؟ ۳. در بارهٔ بخشش به پدر و مادر توضیحات بدهید؟ ۴. به برادران و خواهران چگونه بخشش صورت می‌گیرد؟	شاگردان جواب می‌دهند.
	خلاصهٔ درس • رجوع به هبه جایز است؛ اما این کار شایسته نیست. • موانع رجوع به هبه هفت مورد است. • در بخشش به فرزندان مساوات مستحب است. این مساوات از نظر امام ابو یوسف برابری پسران با دختران است، و در نزد امام محمد بخشش به پسران دو برابر دختران مساوات قرآنی است. • در بخشش ترجیح دادن مادر بر پدر سنت است. • بخشش مساویانه به برادران و خواهران خوب است؛ اما بزرگتر را نسبت به کوچکتر به چیزی تخصیص دادن جایز است.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند، وخلاصهٔ درس را ذهن نشین می‌سازند.
	کار خانه گی با ملاحظهٔ کتاب درسی، معلم محترم به شاگردان کارخانه گی تعیین می‌کند.	

درس یازدهم

عنوان: ودیعت (امانت)

صفحات: ۵۱-۵۳

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای ودیعت، دلیل مشروعیت، حکم، روشهای نگهداری و ختم ودیعت را بفهمند.
- درس خوانده شده را بتوانند در جای خود عملی نمایند.

معلومات اضافی

فرق بین ودیعت و امانت

الف: از روی قصد مال خود را برای نگهداری نزد کسی گذاشتن ودیعت است؛ اما هرگاه بدون قصد مال یک شخص به دست شخص دیگری برسد؛ مثلاً: باد لباس کسی را به خانهٔ شخص دیگری بیاندازد امانت گفته می‌شود.

ب: فرق دیگر این است که در ودیعت در صورتیکه (مودَع) مطابق شروط صاحب مال عمل نماید ضمانت ندارد؛ اما در امانت به هیچ صورت از تاوان وضمان رهایی نمی‌یابد، تا وقتیکه امانت را به صاحب آن بگرداند.

ج: در ودیعت امین نمی‌تواند آنرا خیرات، و یا به کسی برای استعمال بدهد، و خودش هم نمی‌تواند آنرا استعمال کند.

د: در ودیعت در صورت تقاضای صاحب مال، نمی‌توان آنرا تأخیر کرد.

اصطلاحات مرتبط به ودیعت

امانت: به دست گرفتن مال به حالتی که به غیر از نگهداری و یا سپردن مال به صاحبش در آن تصرفی کرده نمی‌تواند، امانت شمرده می‌شود. برابر است که شخص این مال را به خاطر حفاظت ونگهداری به دست آورده باشد، و یا به اساس عقد دیگری. لفظ امانت نسبت به ودیعت عامتر است، پس ودیعت نوعی امانت است.

اعاره: (عاریت) استفاده گرفتن از یک چیز حلال با حفظ بقای آن اعاره گفته می‌شود.

لقطه: مال یافت شده که مالک آن معلوم نباشد.

خصوصیات ودیعت:

ودیعت دارای خصوصیات زیر می‌باشد:

۱. ودیعت عقد جایز غیر لازمی است، یعنی هر دو جانب هر وقت که خواسته باشند می‌توانند عقد را از بین ببرند.
۲. ودیعت یک عقد امانت است.
۳. ودیعت یکی از عقود رضا کارانه است که به خاطر کمک وهمدری صورت می‌گیرد.

روش تدریس: سؤال وجواب و تمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی صنف را تنظیم نموده حاضری و کارخانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می کند: – کی می‌تواند موانع رجوع از هبه را نام ببرد؟ – بخشش به برادران و خواهران چگونه صورت می گیرد؟ - معلم محترم شاگردان را به درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان عزیز! شما فهمیدید که یک شخص می‌تواند مال خود را به کسی ببخشد، اکنون می‌خوانید که چگونه یک شخص مال خود را نزد دیگران نگهداری می کند.	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان گوش می گیرند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم تاریخ و عنوان درس (ودیعت) را بر تخته می‌نویسد. - معلم در مورد عنوان درس و مفهوم عمومی ودیعت برای شاگردان مختصراً روشنی می‌اندازد. - شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می کند، و با استفاده از این فرصت عناوین فرعی و نقاط مهم درس را بر تخته می‌نویسد. - معلم محترم یک یک عبارت از متن درس را بالای شاگردان مختلف، مخصوصاً شاگردان کم جرأت قرائت می کند وخواندن شان را تصحیح می‌نماید. - معلم محترم درس خود را مطابق بر نامهٔ اصول تدریس به صورت همه جانبه تشریح می‌نماید. - به شاگردان فرصت می‌دهد تا راجع به درس سوال های خود را مطرح نمایند، و معلم محترم جواب می‌دهد و راجع به اهمیت و عملی ساختن ودیعت و امانت در زنده گی اجتماعی مردم با شاگردان گفتگو می کند.	شاگردان گوش می گیرند و مطابق رهنمایی استاد عمل می کنند. شاگردان با آواز بلند می‌خوانند. شاگردان سؤال می کنند و در مناقشه شریک می‌شوند.

۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. ودیعت را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟ ۲. امانت چگونه باید نگهداری شود؟ ۳. فرق بین ودیعت و امانت را توضیح دهید؟ ۴. نگهدارندهٔ امانت در کدام حالات ضامن شناخته می‌شود؟ ۵. در کدام حالات امانت پایان می‌یابد؟ ۶. در حالت اختلاف میان مودِع و مودَع سخن کدام یکی قابل قبول است؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • ودیعت به معنای گذاشتن، و در اصطلاح فقهاء نگهداری مال توسط شخص دیگر ودیعت شمرده می‌شود. • ودیعت میان دو شخص به میان می‌آید که عبارت از (مودِع) و (مودَع) می‌باشند. • ودیعت به قرآن وسنت ثابت است. • رکن امانت ایجاب وقبول است. • حکم امانت نگهداری مال برای صاحب آن است. • امانت توسط خود امانت گیرنده و یا توسط کسی نگهداری شود که در تحت سر پرستی وی باشد. • امانت در شش حالت قابل تاوان و ضمانت است. امانت با سه چیز پایان می‌یابد. **کار خانه گی** استاد محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی، کارخانه گی برای شاگردان تعیین نماید.	با دقت و توجه گوش می‌دهند.

درس دوازدهم

عنوان: غصب

صفحات:

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای غصب، دلایل حرمت غصب و مسایل مربوط به غصب را بفهمند.
- درس خوانده شده را عملاً در جای مناسب تطبیق کنند.

معلومات اضافی

اصطلاحات مرتبط به غصب

تجاوز: تجاوز (تعدی) نسبت به غصب عامتر است. گرفتن مال، تلف نمودن آن، تعدی بالای جسم و عزت انسان در واژۀ تجاوز وتعدی شامل می‌باشند.

اتلاف: چیزی را خراب نمودن و یا از بین بردن اتلاف خوانده می‌شود.

اختلاس: مال کسی را در نتیجۀ غفلت وی با نیرنگ و فریب گرفتن اختلاس گفته می‌شود. و در اصطلاح فقهاء تصاحب مال کسی به طور آشکار همراه با فرار و گریز اختلاس شمرده می‌شود.

دزدی (سرقت): مال کسی را از جای محفوظ طور پنهان گرفتن دزدی و سرقت خوانده می‌شود.

حرابت: با زور و اجبار مال کسی را غارت نمودن در حالیکه نجات و یا کمک خواستن نا ممکن باشد، حرابت شمرده می‌شود.

قیمت (ثمن، سعر): در زبان پشتو و دری ارزش یک چیز به نام قیمت آن خوانده می‌شود، برابر است که این ارزش در هنگام بیع گذاشته شده باشد و یا از طرف بازار و یا مسئوولین مربوطه. اما در اصطلاح فقهی تعیین ارزش برای مال در هنگام عقد بیع، قیمت شمرده می‌شود. چه این قیمت برابر با ارزش اصلی جنس باشد و یا کم و زیاد که در هر حالت اطلاق قیمت ویا ثمن بالای آن می‌گردد. همچنان تعیین ارزش برای چیزی توسط جانب سوم قیمت گفته می‌شود؛ مثلا: شخصی مال شخص دیگری را تلف نماید، و صاحب مال تاوان مطالبه کند، در این وقت توسط یک طرف سومی آگاه ارزش تقریبی برای آن چیز تعیین شود، قیمت گفته می‌شود.

هرگاه از جانب مسئوولین برخی چیزها قیمت گذاری شوند، این کار را نرخ گذاری و یا تسعیر می‌گویند. چونکه اصطلاحات ثمن، قیمت و سعر همه ارزش اشیا را تعیین می‌کند، بناًء گاه گاهی یکی به معنای دیگری نیز به کار گرفته می‌شود.

حالات وجوب قیمت

۱. در حالت بیع فاسد.

۲. در مال غصب شده که از بین رفته باشد، واز غیر مثلیات بوده باشد.

مثلیات: دو نوع اشیا؛ مانند: گندم، جواری. و یا یک نوع مصنوعات یک کارخانه؛ مانند: گیلاسهای ناشکن، بشقاب وغیره.

قیمیات: اشیای ناهمگون؛ مانند: خانه ها، حیوانات وغیره.

روش تدریس: سؤال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، قلم، کاغذ وغیره

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۱۰ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوالپرسی، حاضری وکار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می‌کند: – کی می‌تواند کفالت را تعریف نماید؟ – کی می‌تواند در مورد مضاربت معلومات بدهد؟ الف: ضمانت کردن از یک شخص کفالت گفته می‌شود، اما به هدایت شخص به جای وی دادن پول حواله خوانده می‌شود، در حالیکه اجرای کار شخصی دیگر وکالت است. ب: با تحمل فایده و زیان سرمایهٔ خود را به کسی دادن مضاربت، اعطای مال به رضایت و بدون عوض هبه، و نگهداری مال نزد دیگری امانت خوانده می‌شود. - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان عزیز! شما فهمیدید که نگهداری مال نزد دیگری امانت گفته شد؛ اما اگر شخص این مال را به زور بگیرد غصب شمرده می‌شود. بیایید ببینیم غصب چیست و چگونه صورت می گیرد؟	شاگردان جواب می‌دهند و مطابق تقاضای معلم عمل می کنند. شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
۲۰ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (غصب) را بر تخته می‌نویسد. - سپس راجع به مفهوم کلی غصب برای شاگردان مختصراً روشنی می‌اندازد. - معلم محترم شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می کند، و با استفاده از فرصت عناوین و موضوعات اساسی درس را به	شاگردان توجه نموده گوش می‌گیرند و به رهنمایی استاد عمل می‌نمایند.

	ترتیب زیر بر تخته می‌نویسد: • تعریف غصب • دلایل حرمت غصب • احکام غصب - معلم محترم متن درس جدید را بالای شاگردان مختلف با آواز بلند می‌خواند و قرائت شاگردان را تصحیح نموده به مشکلات شان پاسخ می‌دهد. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح می‌کند. - به سوالات شاگردان جواب می‌گوید، و در اخیر به ارزیابی درس جدید می‌پردازد و شاگردان ممتاز را تقدیر و تشویق می‌نماید.	شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند می‌خوانند، سوالات و مشکلات خود را مطرح می‌سازند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. غصب را لغتاً واصطلاحاً تعریف کنید؟ ۲. احکام مرتبط به غصب را بیان نمایید؟ ۳. حالاتی را بیان کنید که بالای مال غصب شده قیمت لازم میشود؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • معنای غصب گرفتن مال کسی به زور است ودر اصطلاح فقهاء اخذ مال با ارزش و دارای قیمت بدون اجازهٔ مالك آن غصب شمرده می‌شود. • حرمت و نا روا بودن غصب با قرآنکریم، سنت و اجماع ثابت است. • غصب سه حکم دارد که عبارت اند از: ارتکاب گناه، مسترد نمودن مال به صاحب آن، پرداخت قیمت در صورت عدم موجودیت مال غصب شده و یا پرداخت خساره در صورتیکه بمال غصب شده نقصان رسیده باشد. • هرگاه سامان و لوازم ساز و سرود (لهو ولعب) کسی غصب شود، در نزد امام صاحب تاوان و ضمانت لازم می‌شود. در سه حالت پرداخت قیمت مال غصب شده لازم می‌گردد. **کار خانه گی** استاد با ملاحظهٔ کتاب درسی برای شاگردان کار خانه گی تعیین می‌نماید.	شاگردان با دقت توجه نموده گوش می‌دهند.

درس سیزدهم

عنوان: لقطه (مال یافت شده)

صفحات: ۱۰۳-۱۰۶

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای لقطه، حکم، انواع و مسایل دیگر مربوط به لقطه (مال یافت شده) را بدانند .
- احکام و شرایط مال یافت شده را در محیط و زنده گی اجتماعی خود عملی نمایند.

معلومات اضافی

اصطلاحات مرتبط به لقطه

لقیط: طفلی که خانوادۀ وی او را به خاطر ترس از رزق و یا طعنۀ زنا انداخته باشند.

کنز: مال پنهان شده که پنهان کنندۀ آن معلوم نباشد.

- با مال یافت شده در جریان یک سال تجارت کردن جواز ندارد؛ زیرا که پیدا کننده مانند دست امین است، وتجارت ربح و زیان را همراه دارد. پس ممکن است که این مال یافت شده ضایع شود، در حالیکه ضایع کردن یافت شده جواز ندارد.
- بالای مال گم شده در همان مدتی که نزد صاحبش نبوده زکات نمی‌باشد.

روش تدریس: سؤال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، کتاب، قلم وغیره.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از داخل شدن به صنف سلام می‌دهد، و حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - درس گذشته را با طرح برخی سؤال های ضروری ارزیابی می‌نماید: - غصب را کی می‌تواند تعریف کند؟ - برای مال غصب شده چه وقت تاوان لازم می‌گردد؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید انگیزه می‌دهد و آماده می‌سازد: در درس گذشته فهمیدید که هرگاه کسی مال و یا چیز کسی را به زور و اجبار بگیرد گنهکار می‌شود؛ اما اگر کسی در مسیر راه، داخل موتر	شاگردان جواب سلام را می‌دهند و به هدایات معلم گوش می‌دهند. شاگردان به سوالات معلم جواب می‌گویند، و با وی همراهی می‌کنند.

	و یا جای دیگر چیزی را بیابد، چی می‌شود و چه باید کرد؟ بیایید ببینیم این مسأله از چه قرار است. به کتابهای خود متوجه شوید.	
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (لقطه) را بر تخته می‌نویسد، و در مورد مفهوم کلی آن به شاگردان توضیحات مختصر می‌دهد. - به شاگردان هدایت می‌دهد عبارات کتاب را طور خاموشانه مطالعه نمایند، و کلمات و جاهای مشکل را نشانی کنند. - در این فرصت معلم محترم برخی عناوین جانبی مهم موضوع درس را بر تخته می‌نویسد: معنای لقطه حکم لقطه انواع لقطه مدت اعلان اجورهٔ اعلان شرط سپردن به صاحبش حکم مالک شدن یابنده - سپس معلم محترم از شاگردان مختلف می‌خواهد تا یک یک فقرهٔ عبارت ازمتن درس جدید را با آواز بلند بخوانند، و در صورت اشتباهات، معلم محترم به تصحیح قرائت شاگردان می‌پردازد. - معلم محترم درس خود را به صورت همه جانبه و با طرح سؤال ها و مثال های زنده از محیط و جامعه، موضوعات درس را تشریح و توضیح می‌نماید. - معلم محترم به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالات ونظریات خود را مطرح سازند. - معلم محترم به سوالات شاگردان پاسخ می‌گوید، و شاگردان را در گفتگوی موضوعات درس شریک می‌سازد. - در اخیر معلم محترم به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان گوش می‌دهند و مطابق هدایات معلم خود عمل می‌کنند. شاگردان با آواز بلند عبارات کتاب را می‌خوانند، و راجع به مشکلات خود سؤال می‌کنند. شاگردان با خاموشی گوش می‌دهند، سؤال می‌کنند و در بحث و گفتگوی صنف شریک می‌شوند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. لقطه را لغتاً واصطلاحاً تعریف کنید؟	

	۲. حکم لقطه را بیان نمایید؟ ۳. همراه لقطه چگونه تعامل شود؟ توضیح بدهید؟ ۴. مال یافت شده در کدام جاها باید اعلان شود؟ ۵. از مال یافت شده تا کدام وقت باید اعلان صورت گیرد؟ ۶. احکام مالک شدن لقطه را بیان نمایید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس** • یافتن مال متعلق به غیر لقطه شمرده می‌شود. • نگهداری یافت شده گاهی مستحب، گاهی مکروه و گاهی هم حرام می‌باشد. • یافت شده و یا لقطه به دو نوع است. • یابندهٔ مال گم شده ، باید خود مسئولیت اعلان آن را به عهده بگیرد. • برخی چیز های یافت شده را می‌توان خورد، و برخی دیگر را باید اعلان نمود. • شخص غنی از مال یافت شده استفاده کرده نمی‌تواند؛ اما شخص فقیر می‌تواند از آن استفاده کند. • هرگاه مال یافت شده خیرات داده شود، در این حالت مالک اختیار قبول و رد آنرا دارد.	
	کار خانه گی معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی به شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس چهاردهم

عنوان: مزارعت (دهقانی)

صفحات: ۱۰۷-۱۱۰

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف مزارعت، حکم، شروط، احکام وختم مزارعت را بشناسند.
- درس خوانده شده را در محیط خود عملا تطبیق نمایند.

معلومات اضافی :

دلیل مشروعیت: مشروعیت مزارعت و یا دهقانی به حدیث و قیاس ثابت است. در یک حدیث شریف ابن عمر رضی الله عنهما روایت نموده که: پیامبر خدا صلی الله علیه وسلم زمین های خیبر را به باشنده گان خیبر در مقابل برخی حصۀ حاصلات آن به اجاره داد که این عمل دهقانی و یا مزارعت می‌باشد.

قیاس: فقهای کرام دهقانی را به مضاربت قیاس نموده اند، زیرا که در مضاربت کار از یکی و پول از دیگری میباشد، که مزارعت نیز به همین منوال است. علت مشترک در هر دو همان برآورده ساختن خواست و ضرورت مالک ومضارب یا کار کننده می‌باشد.

مزارعت و دهقانی در مرحلۀ اول شبیه اجاره و در خاتمه به شرکت تبدیل می‌شود.

زمین به اجاره گرفته شده را به دهقانی و یا مزارعت دادن جواز دارد. از این امر چنین معلوم می‌شود که در مزارعت ملکیت کامل زمین شرط نیست، اگر کسی حق فایده گرفتن را داشته باشد کافی است می‌تواند آن را به مزارعت بدهد.

کشت نمودن زمین عشری

هرگاه یک دهقان زمین عشری را کشت نماید، وتخم را دهقان بذر نموده باشد، نزد امام ابو حنیفه رحمه الله عشر بالای صاحب زمین است، مثلیکه در اجاره بالای مالک می‌باشد؛ اما در نزد امام ابو یوسف و امام محمد رحمهما الله عشر به اساس محصول مرتب می‌گردد. اگر تخم را مالک بذر نموده باشد در اینصورت به اتفاق همه عشر بالای مالک است.

روش تدریس: تشریح و سؤال وجواب

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب، قلم ...

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از داخل شدن به صنف به شاگردان سلام می‌دهد ، صنف را تنظیم نموده حاضری و کارخانه گی شاگردان را از نظر می گذراند. - معلم درس گذشته را ارزیابی می کند: - لقطه را کی تعریف می کند؟ - چی چیز است که تا مدت یک سال باید اعلان شود؟ - شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: وقتیکه یک شخص گمشده یی را می‌یابد، نباید چشم خود را ببندد، بلکه باید بکوشد تا صاحب آن را پیدا کند. اگر کسی در یک زمین که در آن دهقانی می کند کنز و یا معدن و ذخیره یی را پیدا نمود، آن کنز و معدن مربوط مالک و صاحب زمین می‌شود؛ اما باید حصهٔ دولت را بپردازد. بیایید ببینیم دهقانی چیست و چگونه صورت می گیرد.	شاگردان به حاضری و تقاضاهای معلم پاسخ می گویند و به سخنان او گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم درس خود را به نام خدا آغاز نموده، تاریخ و عنوان درس (مزارعت) را بر تخته می‌نویسد، و در مورد آن مختصراً به شاگردان توضیحات می‌دهد. - به شاگردان هدایت میدهد تا متن درس جدید را به صورت خاموشانه مطالعه نمایند و مشکلات شان را نشانی کنند. - معلم محترم با استفاده از فرصت عناوین جانبی و موضوعات اساسی درس مزارعت را بر تخته می‌نویسد: - تعریف مزارعت - رکن مزارعت - حکم مزارعت - صورتهای مزارعت - ختم مزارعت - سپس معلم محترم از شاگردان می‌خواهد یک یک عبارت متن درس	شاگردان طبق هدایت معلم به مطالعهٔ خاموشانهٔ عبارات کتاب می‌پردازند. شاگردان با آواز بلند عبارات کتاب را می‌خوانند، ومشکلات خود را از معلم

	جدید را با آواز بلند بخوانند. معلم خواندن شاگردان را تعقیب و تصحیح نموده به سوالات و مشکلات شان جواب می‌گوید. - معلم محترم درس خود را به صورت همه جانبه تشریح می‌کند، و راجع به موضوعات مختلف مزارعت با شاگردان گفتگو می‌نماید. - در اخیر شاگردان ممتاز را تقدیر نموده همه را برای یاد گیری بهتر تشویق می‌نماید. - معلم محترم در اخیر غرض اطمینان از تطبیق درس خود شاگردان را ارزیابی می‌کند.	می‌پرسند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. مزارعت را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟ ۲. صورتهای مزارعت را به طور کوتاه بیان نمایید؟ ۳. شروط مزارعت را به صورت فشرده توضیح دهید؟ ۴. راجع به احکام دهقانی معلومات خود را ارایه کنید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** • دادن زمین به کسی در مقابل حصۀ معلومی از حاصلات آن دهقانی یا مزارعت گفته می‌شود. • رکن دهقانی ایجاب و قبول است. • از نظر امام صاحب عقد دهقانی باطل است؛ اما صاحبین چهار صورت برای مزارعت ویا دهقانی قایل شده اند که سه صورت آن را جایز و یک صورت آنرا نا جایز می‌دانند. • دهقانی هشت شرط دارد که برخی به عاقدین و برخی به زمین بر می‌گردد. • مزارعت صحیح چهار حکم دارد که برخی به اساس عرف و عادت تعیین می‌شود. • دهقانی در سه حالت خاتمه می‌یابد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی معلم محترم با دیدن کتاب درسی برای شاگردان کار خانه گی تعیین نماید.	

درس پانزدهم

عنوان: مساقات (باغبانی)

صفحات: ۱۱۱-۱۱۳

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای مساقات، حکم، رکن، فرق بین باغبانی ودهقانی، شروط، حالات پایان یافتن باغبانی را بفهمند.
- درس خوانده شده را در جای خود عملی سازند.

معلومات اضافی

اصطلاحات مرتبط به مساقات

مناصبه: به نام مغارسه نیز خوانده می‌شود که یک شخص زمین خالی خود را برای مدت معین به خاطر غرس نهال در مقابل مشارکت در درخت و زمین به کسی بدهد.

فرق میان مساقات و مناصبه این است در مناصبه زمین خالی برای غرس نهال به اجاره داده می‌شود، اما در مساقات نهال های از قبل غرس شده به اجاره داده می‌شود.

اجاره: در لغت مزد و یا به مزدوری دادن و در اصطلاح فقهاء: عقد منفعت در مقابل عوض تعیین شده اجاره شمرده می‌شود.

حکمت مشروعیت مساقات

حکمت مشروعیت مساقات یا باغبانی تحقق مصلحت و رفع ضرورت است. به این ترتیب که یک شخص درخت دارد؛ اما از عهدهٔ تربیه واصلاح آن برامده نمی‌تواند، و شخص دیگری در تربیه و اصلاح درختان مهارت دارد؛ اما خودش درخت ندارد. در این حالت برای اینکه استفادهٔ مشترک میان هر دو جانب به میان آید، باغبانی ویا مساقات جایز گردیده تا اینکه مالک از باغبان، و باغبان از مالک استفاده به عمل آورند.

احکام باغبانی فاسد: وقتی که در شروط باغبانی کدام خلل و یا کمبود به وجود آید، اگر این خلل قبل از شروع کار باشد فسخ باغبانی واجب است، و در این صورت چیزی بر مالک و باغبان لازم نمی‌شود؛ زیرا که اثر وجوب در عقد صحیح ظاهر می‌شود که اصلاً به وجود نیامده؛ اما اگر این خلل پس از شروع کار ایجاد شود، در این صورت باغبان مستحق اجوره ومالک مستحق میوه می گردد.

روش تدریس: تشریح، سوال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم، کتاب وغیره..

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از تقدیم سلام و احوال پرسی، حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می کند. - معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می کند: – صورت عدم جواز مزارعت و یا دهقانی کدام است؟ – مزارعت و یا دهقانی جایز چند شرط دارد؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: در درس قبلی فهمیدید که یک شخص زمین خود را برای کشت به کسی دیگری میتواند بدهد؛ اما اگر کسی درختان خود را در مقابل مقداری میوه به کسی بدهد چه نامیده می‌شود؟ بیایید ببینیم این را چه می گویند و چگونه انجام می‌شود؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس (مساقات) را بر تخته می‌نویسد؛ و در بارهٔ مفاهیم کلی و اساسی کلمهٔ مساقات مختصراً به شاگردان توضیحات می‌دهد. - شاگردان را برای خواندن خاموشانهٔ متن درس جدید هدایت می‌دهد. - معلم محترم عناوین جانبی موضوع مساقات را بر تخته می‌نویسد: - معنای مساقات - حکم مساقات - در کدام نوع درختان مساقات جواز دارد؟ - فرق بین مزارعت ومساقات - شروط مساقات - احکام مساقات - معلم محترم از برخی شاگردان دیر آموز می‌خواهد با آواز بلند یک یک عبارت متن درس جدید را بخوانند.	شاگردان گوش می‌دهند، و مطابق هدایت استاد عمل می کنند. شاگردان با آواز بلند عبارات کتاب را مطالعه می‌نمایند و در

	- معلم محترم خواندن شاگردان را مراقبت و تصحیح نموده به سوالات شان جواب می‌دهد. - معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح می کند. شاگردان در گفتگوی درس مشارکت می‌نمایند و صورتهای عملی مساقات و یا باغداری را میان خود بحث می کنند. - در اخیر معلم محترم شاگردان را ارزیابی می‌نماید.	بـارۀ عبـارات وکلمـات مـشکل سوال می کنند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی** ۱. مساقات را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟ ۲. فرق های مزارعت و مساقات را توضیح بدهید؟ ۳. شروط باغبانی را بگویید؟ ۴. احکام باغبانی را مختصراً تشریح کنید؟ ۵. حالات ختم باغبانی را بیان نمایید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس** • دادن درختان میوه دار به باغبان در مقابل حصه یی از میوۀ درختان باغبانی گفته می‌شود. • امام ابوحنیفه رحمه الله باغبانی را باطل می‌داند؛ اما صاحبین آنرا جواز می‌دهند. • رکن باغبانی ایجاب و قبول است. • در درختان میوه دار باغبانی جواز دارد. • باغبانی با دهقانی چهار فرق دارد. • باغبانی احکام خاص دارد که برخی به باغبان و برخی به هر دو جانب یعنی مالک و باغبان بر می گردد. • باغبانی با انتهای مدت، مرگ یکی از عاقدین و دیگر عذر های موجه به پایان می‌رسد.	شاگردان گوش می‌دهند.
	کار خانه گی استاد محترم با ملاحظۀ کتاب درسی برای شاگردان کارخانه گی تعیین می‌نماید.	

درس شانزدهم

عنوان: وقف

صفحات: ۱۱۴-۱۱۶

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای وقف، دلیل مشروعیت، حکم، رکن، شروط، ناظر بر وقف و مسایل دیگر مربوط به وقف را خوب بفهمند.
- درس خوانده شده را عملاً در جای خود تطبیق نمایند.

معلومات اضافی

اصطلاحا ت مرتبط به وقف

تبرع: به خاطر صلهٔ رحمی و یا بخشش بدون عوض، برای کسی کار کردن و یا چیزی دادن تبرع شمرده می‌شود.

صدقه: به منظور تقرب به خداوند متعال جل جلاله مالی را به کسی دادن صدقه است.

وقف چه وقت لازم می‌گردد؟

وقتی که مطابق شروط از جانب کسی که اهلیت تصرف را داشته باشد وقف صادر گردد، وقف لازم می‌شود و از حق وقف کننده خارج می‌شود؛ اما نزد امام ابوحنیفه وقف یک تصرف جایز غیر لازمی است، به این معنا که وقف کننده دو باره می‌تواند به چیز خود رجوع کند؛ اما اگر حاکم به لزوم آن حکم نماید، در این صورت نزد امام صاحب نیز لازم می‌گردد. همچنان اگر وقف بعد از مرگ به زمان مضاف شود نیز لازم می‌گردد. و نزد صاحبین وقف یک تصرف لازمی است که به آن رجوع نمی‌شود.

رجوع به وقف: فقهای کرام به این نظر اند که وقتی وقف لازم گردید، دو باره به آن رجوع کردن جواز ندارد، به این معنی که نه دو باره خرید و فروش می‌شود، و نه به گروی داده می‌شود و نه به کسی بخشیده می‌شود و نه هم به میراث برده می‌شود.

زکات در مال عین وقفی: باید گفت که در مال وقف شده، مانند چهار پایان زکات نمی‌باشد.

روش تدریس: تشریح وسوال وجواب

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی، نظافت صنف، حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - درس گذشته را ارزیابی می‌نماید: - کدام نوع درختان به باغبان داده می‌شود؟ - باغبانی چه وقت ختم می‌شود؟ - یکی از احکام باغبانی را بیان نمایید؟ - شروط مالک برای باغبان کدام است؟ - شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان عزیز، شما خواندید که یک شخص می‌تواند باغ خود را در مقابل حصهٔ معینی از میوهٔ آن به باغبان بدهد. امروز می‌خوانیم که یک شخص میوهٔ باغ خود را برای خوردن مردمان می‌بخشد، ومی گوید که میوهٔ این باغ وقف است. بیایید ببینیم وقف چه را می‌گویند و چگونه انجام می‌یابد؟	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان با دقت گوش می گیرند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (وقف) را بر تخته می‌نویسد و راجع به مفهوم کلی وقف مختصراً به شاگردان توضیحات می‌دهد. - شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید هدایت می‌دهد، وبا استفاده از این فرصت عناوین جانبی وموضوعات اساسی مربوط به وقف را بر تخته می‌نویسد: - معنای وقف: - حکم وقف: - رکن وقف: - شروط وقف: - یک یک فقره عبارت متن درس جدید را بالای شاگردان مختلف با آواز بلند قرائت می کند، وخواندن شاگردان را مراقبت وتصحیح نموده به سؤالات ومشکلات شان پاسخ می‌دهد.	به مطالعهٔ خاموشانهٔ عبارات کتاب می‌پردازند. طبق هدایت معلم عبارات کتاب را با آواز بلند می‌خوانند وبه

	- معلم محترم از شاگردان می‌خواهد تا مفهوم گرفته شده از عبارات خوانده شدهٔ خود را توضیح بدهند. - سپس درس را مطابق برنامه بصورت همه جانبه تشریح می کند. - به شاگردان فرصت می‌دهد تا سؤالات شان را مطرح سازند وتحت رهنمایی معلم برای روشن شدن بیشتر مفاهیم مربوط به وقف گفتگو نمایند. - در اخیر شاگردان ممتاز را بیشتر تقدیر نموده و به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	سوالات معلم پاسخ می گویند. سوال می کنند و در بحث مشارکت می‌ورزند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. معنای لغوی و اصطلاحی وقف را بیان کنید. ۲. شروط مال وقف شده کدام است؟ توضیح دهید. ۳. حفاظت کنندهٔ مال وقف شده باید چه کسی باشد؟ ٤. مسئولیت ناظر ویا حفاظت کنندهٔ وقفی چیست؟ ٥.با زمین وقف شده برای مسجد چگونه عمل میشود؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** • وقف در لغت حفاظت کردن را گویند، و در اصطلاح فقها بخشیدن وخیرات نمودن مال تحت تصرف خود وقف شمرده می‌شود. • جواز وقف به حدیث ثابت است. • امام ابوحنیفه رحمه الله وقف را یک عقد جایز غیر لازمی می‌داند؛ مگر از نظر صاحبان وقف صحیح یک عقد لازمی است. • رکن وقف ایجاب و قبول است؛ مگر شرطهای وقف برخی به وقف کننده و برخی به مال وقف شده ارتباط می گیرد. • صرف به پسران بدون دختران وقف نمودن مکروه است. • زمین وقف شده برای مسجد در نزد شیخین برای ابد مسجد است. • مصارف مربوط به وقف از محصول و درآمد مال وقف شده میتواند صورت گیرد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی به شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس هفدهم

عنوان: صلح

صفحات: ۱۱۷-۱۱۹

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف صلح، حکم، دلیل مشروعیت، حکمت، حالات و احکام صلح را بشناسند.
- درس خوانده شده را در محیط خود عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی :

اصطلاحات مرتبط به صلح:

تحکیم: از نظر فقها سپردن حکم به یک شخص تا میان دو جناح متخاصم فیصله نماید، تحکیم شمرده می‌شود، به عبارت دیگر دادن اختیار فیصله به یک شخص تحکیم گفته می‌شود. البته این سپارش یا توسط قاضی صورت می‌گیرد، ویا توسط طرفین قضیهٔ مورد نزاع. در صورتیکه این سپردن حکم از جانب قاضی صورت گیرد، تحکیم گفته می‌شود؛ اما اگر توسط طرفین نزاع کسی تعیین شود تا در مورد نزاع فیصله کند، این امر صلح ویا مصالحه خوانده می‌شود.

فرق بین تحکیم و صلح:

تحکیم یک فیصلهٔ قضایی است، در حالیکه صلح عبارت از عقد ویا قرار دادی است که به رضایت طرفین منازعه صورت می‌گیرد. در صلح یک طرف از حق خود تنازل می‌کند، در حالیکه در تحکیم تنازل نمی‌باشد.

عفو: به معنای ترک وگذاشتن. عفو در جملهٔ (عفا الله عنک) به این معنی است که خداوند گناهان ترا پاک ومحو بگرداند. ویا اینکه: "من حق خود را عفو کردم" یعنی آنرا ساقط نمودم.

عفو از صلح به این ترتیب جدا می‌شود که عفو یک جانبه انجام می‌یابد، اما صلح دو جانبه صورت می‌گیرد. گاهی چنین هم می‌شود که صلح وعفو یکجا صورت می‌گیرد، مانند بخشیدن خونبها در بدل مال.

انواع صلح: صلح انواع زیاد دارد که برخی آن از این قرار است:

- صلح میان کافران و مسلمانان.
- صلح میان حکومت و باغیان.
- صلح میان زن و شوهر، در صورت موجودیت مشکلات میان شان.
- صلح میان طرفین منازعه در موضوعات غیر مالی.
- صلح میان طرفین منازعه در مورد مسایل مالی، که محل آن علم فقه است، وبحث ما نیز راجع به همین موضوع می‌باشد.

روش تدریس: تشریح، سؤال وجواب و تمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام و احوال پرسی داخل صنف گردیده، حاضری و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم درس گذشته را با طرح برخی سؤال های عمومی ارزیابی می کند: – در منطقه و محیط شما آیا جایی بنام وقفی شناخته می‌شود؟ – ناظر وقف چه مسئوولیت دارد؟ معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: گاهی چنین می‌شود که میان وقف کننده و مال وقفی آن مشکلی ایجاد می‌شود، راه حل این مشکل چه می‌باشد؟ صلح. بیایید ببینیم صلح چیست ودر کدام حالات به صلح ضرورت می‌شود و صلح چگونه صورت می گیرد؟	شاگردان به پرسشهای معلم جواب می‌دهند، وبه سخنان او گوش می گیرند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس (صلح) را بر تخته می‌نویسد، و راجع به مفهوم کلی صلح برای شاگردان مختصراً توضیحات می‌دهد. - از شاگردان می‌خواهد صفحهٔ درس را باز نموده و متن درس را به صورت خاموشانه مطالعه نمایند، وجاهای مشکل را نشانی کنند. - در این وقت معلم محترم عناوین جانبی موضوع صلح را بر تخته می‌نویسد: - تعریف صلح: - حکم صلح: - حکمت مشروعیت صلح: - حالات وانواع صلح: - سپس از شاگردان مختلف میخواهد تا یک یک فقره عبارت متن درس جدید را با آواز بلند قرائت نمایند. - معلم محترم خواندن عبارت شاگردان را ملاحظه و تصحیح	شاگردان صفحات کتاب درسی را باز نموده مطابق هدایت استاد عمل نمایند. شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند قرائت می‌نمایند.

	می‌نماید، واز برخی آنها می‌پرسد تا مفهوم عبارات خوانده شده را به زبان خود تعبیر نمایند. - سپس معلم محترم درس را بصورت همه جانبه تشریح می کند و با شاگردان سؤال و جواب و گفتگو انجام می‌دهد. - به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوال های خود را مطرح کنند و معلم محترم به پرسش های شان پاسخ می گوید. - در اخیر معلم محترم به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	شاگردان سوالات خود را مطرح می‌سازند و در گفتگوی درسی شریک می‌شوند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. صلح را تعریف کنید؟ ۲. دلیل مشروعیت صلح از قرآن و سنت را بگویید؟ ۳. صلح به چند قسم است؟ مختصراً بیان نمایید؟ ۴. یک مثال برای صلح ارایه کنید؟ ۵. حالات صلح به اعتبار مدعی علیه را بیان کنید؟ ۶. احکام مربوط به صلح را توضیح بدهید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** • صلح در لغت اصلاح کردن را گویند، و در اصطلاح فقها عقدی که بوسیلهٔ آن منازعه بر طرف می گردد صلح گفته می‌شود. • در میان مردم صلح نمودن کار نیک و شایسته است. • صلح با قرآن، سنت و اجماع ثابت گردیده است. • حکمت صلح ایجاد فضای دوستی و محبت می‌باشد. • در صورت انکار مدعی علیه صلح سه حالت دارد: الف: اقرار در دعوا. ب: انکار از دعوا. ج: سکوت در دعوا. • بعد از انجام صلح دعوا شنیده نمی‌شود؛ و همچنان با انجام صلح بر سر زمین، شفع ثابت می گردد.	شاگردان گوش می‌دهند.
	کار خانه گی: معلم محترم بعد از دیدن کتاب درسی برای شاگردان کارخانه گی تعیین می‌نماید.	

درس هجدهم

عنوان: شرکت

صفحات: ۱۲۱-۱۲۳

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف شرکت، دلیل مشروعیت، حکمت و اقسام شرکت را بدانند .
- درس خوانده شده را در جای خود عملی وتطبیق نمایند.

معلومات اضافی :

دلیل مشروعیت شرکت: قبل از بعثت پیامبر اسلامﷺ ، یکی از اعراب به نام السائب بن السائب با آنحضرت شریک بود. در روز فتح مکه وقتیکه به او رو برو شد، پیامبر خدا ﷺ به وی گفت: خوش آمدی برادر و شریک من!

در یک حدیث دیگر آمده که زید بن ارقم و براء بن عازب با یکدیگر شریک بودند، ایشان مقداری نقره را به نقد و نسیه گرفتند. وقتی که این خبر به پیامبرﷺ رسید، معاملهٔ نقدی را اجازه داد؛ ولی نسیه را رد کرد. در این حدیث به صورت آشکار اعتراف واجازهٔ پیامبر ﷺ به شرکت معلوم می‌شود.

انواع دیگر عقد های شرکت:

شرکت مطلق: شرکت مطلق ویا آزاد آن است که به کدام تجارت خاص ویا کدام شخص معین مقید نگردد.

شرکت مقید: آن است که به تجارت ویا بازار خاص مقید کرده شود.

روش تدریس: تشریح، سوال و جواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم، کتاب وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از ادای سلام ، احوال پرسی ، تنظیم صنف و بررسی کار خانه گی شاگردان ، درس گذشته را ارزیابی می کند : - از صلح چه نتیجه بدست می‌آید؟ - کدام حالت صلح حکم بیع را بخود می گیرد؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: شاگردان عزیز، در درس گذشته فهیمدید که صلح چیست و چگونه انجام می گیرد. یکی از مواردی که سبب منازعه می‌شود و به صلح ضرورت پیدا	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان پاسخ می‌دهند وگوش می گیرند.

	می‌شود اشتراک دو ویا چند نفر در معاملهٔ تجارت است که به نام شرکت یاد می‌شود. بیایید ببینیم شرکت چیست و چگونه تشکیل می‌شود.	
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (شرکت) را بر تخته می‌نویسد، و معلومات عمومی راجع به مفهوم کلمهٔ شرکت ارایه می کند. - معلم محترم به شاگردان هدایت می‌دهد متن درس جدید را به صورت خاموشانه مطالعه نمایند و جاهای مشکل را نشانی کنند. - با استفاده از فرصت عناوین جانبی و اساسی را بر تخته می‌نویسد: - تعریف شرکت: - دلیل مشروعیت شرکت: - حکمت مشروعیت شرکت: - انواع شرکت: - رکن شرکت عقود: - انواع شرکت عقود: - معلم محترم یک یک فقرهٔ عبارت متن درس جدید را توسط شاگردان با آواز بلند قرائت می‌نماید و مشکلات خواندن و فهم عبارات را برایشان حل می‌نماید. - معلم محترم درس را بصورت همه جانبه تشریح نموده شاگردان را در گفتگوی درس شریک می‌سازد. - معلم محترم به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالات خود را مطرح سازند، وبه پرسش هایشان پاسخ می‌دهد.	شاگردان طبق هدایت عمل می کنند. شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند می‌خوانند. شاگردان سؤال می کنند، گوش می گیرند و پاسخ می‌دهند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. شرکت را در لغت و در اصطلاح تعریف کنید؟ ۲. شرکت املاک به چند قسم است؟ نام بگیرید. ۳. شرکت عقود را تعریف کنید و انواع آن را بگویید. ۴. شرکت املاک را تعریف کنید. ۵. شرکت عقود را تعریف کنید. ۶. فرق میان شرکت عنان ومفاوضه چیست؟	شاگردان جواب می‌دهند.

۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** ● شرکت در لغت یکجا کردن را گویند؛ اما در اصطلاح فقهاء شریک شدن در فایده و زیان به اساس قرار داد، شرکت نامیده می‌شود. ● به صورت عموم شرکت به دو نوع است که یکی شرکت املاک و دومی شرکت عقود گفته می‌شود. ● در شرکت هر دو جانب شریک با مشورۀ یکدیگر کار می‌کنند. ● شرکت عقود به اساس یک عقد به میان می‌آید، و به سه قسم است که اولی به نام شرکت اموال، دومی به نام شرکت اعمال و سومی به نام شرکت وجوه یاد می‌شود.	شاگردان با دقت گوش فرا میدهند.
	کار خانه گی: معلم محترم با استفاده از کتاب درسی برای شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس نزدهم

عنوان: شرکت وجوه

صفحات: ۱۲۴-۱۲۶

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- تعریف شرکت وجوه، شرط های شرکت عقود و شرکت اموال و چیز های باطل کنندۀ شرکت را بیاموزند.
- درس خوانده شده را در جای خود عملی نمایند.

معلومات اضافی :

احکام عمومی متعلق به شرکت:

شراکت در سرمایه و فایده: حکم عقد شرکت این است که معقود علیه و آنچه از آن بدست می‌آید میان هر دو جانب مشترک باشد.

عدم لزوم عقد: به این معنا که هر یکی از شرکا میتواند عقد را فسخ نماید؛ به شرط اینکه طرف مقابل را خبر نماید؛ زیرا که در این امر فایدۀ هر دو طرف نهفته است.

شریک امین است: همه فقها در این امر اتفاق دارند که در مورد مال شرکت دست شریک دست امین است. از این موضوع چنین مرتب می گردد که هرگاه بدون کدام کوتاهی ویا قصدی از بین برود تاوان ندارد.

مستحق فایده شدن: یک شخص با سه طریقۀ زیر مستحق فایده شمرده می‌شود: با مال، کار وضمانت که در اینجا با مال مستحق می گردد.

شرکت فاسد: شرکت فاسد آن است که شروط صحت در آن ناقص باشد؛ مثلا نبودن اهلیت در عاقدین.

روش تدریس: تشریح، سؤال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با ادای سلام و احوال پرسی، صنف را ملاحظه می‌نماید، حاضری می‌گیرد و کارخانه گی شاگردان را بررسی می کند. - معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می‌نماید: ۱- کی می‌تواند بگوید که شرکت به صورت عموم به چند قسم	شاگردان جواب می‌دهند.

	است؟ ۲- کدام شرکتها در زیر عنوان شرکت عقود قرار می گیرند؟ ۳- شرکتهای اجباری و اختیاری از کدام نوع شرکت می‌باشند؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: - مردم توسط چی تجارت می کنند؟ - با پول. - بعضی مردم پول ندارند، ولی تجارت می کنند! - از مردم پول جمع می کنند. - نه خیر! برخی ها به واسطهٔ اعتبار و رسوخ خود از مردم مال می گیرند وتجارت می کنند. - بلی! بعضی ها به این ترتیب به واسطهٔ اعتبار واثر ورسوخ سودا می گیرند که این را شرکت وجوه می گوییم. بیایید ببینیم این نوع شرکت چگونه صورت می گیرد؟	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ می گویند و در بحث اشتراک می‌ورزند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (شرکت وجوه) را به روی تخته می‌نویسد. - سپس شاگردان را به مطالعهٔ خاموشانهٔ متن درس جدید رهنمایی می کند، و با استفاده از فرصت عناوین جانبی و اساسی موضوع شرکت وجوه را بر تخته می‌نویسد: - تعریف شرکت وجوه: - شرکت اعمال وابدان: - تعریف شرکت عقود: - مبطلات شرکت: - سپس از شاگردان مختلف می‌خواهد تا یک یک فقره عبارت متن درس جدید را با آواز بلند قرائت نمایند. - معلم محترم خواندن شاگردان را مراقبت ودر صورت ضرورت تصحیح می کند و از آنها میخواهد تا مفهومی را که از عبارات گرفته اند به زبان خود توضیح نمایند. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه شرح می‌نماید و	شاگردان طبق هدایت معلم عمل می کنند. شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند قرائت می‌نمایند، ومشکلات خود را از معلم می‌پرسند، ودر بحث شرکت می‌ورزند.

	شاگردان را در گفتگوی درس شریک می‌سازد. - به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالات خود را راجع به موضوع درس مطرح نمایند وبه پرسشهای آنها پاسخ می گوید. - در اخیر معلم محترم به ارزیابی شاگردان می‌پردازد.	
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. شرکت وجوه را تعریف نمایید؟ ۲. شرکت های ابدان واعمال را توضیح بدهید؟ ۳. برای شرکت اعمال وابدان مثال ارایه نمایید؟ ۴. شرط های شرکت عقود را بیان کنید؟ ۵. در کدام نوع شرکت کار کردن شرط پنداشته میشود؟ ۶. شرکت در کدام حالات باطل می‌شود؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصۀ درس:** • بدون سرمایۀ شخصی، با استفاده از اعتبار خود گرفتن اموال تجارتی، شرکت وجوه شمرده می‌شود. • مشارکت خیاط ها ، نجارها و دیگر پیشه وران بنام شرکت ابدان ویا اعمال نامیده می‌شود. • شرکت عقود دارای شرط های شرکت خاص است. • شروط شرکت اموال نسبت به شروط شرکت عقود فرق دارد. • در شرکت عنان هر شریک اختیار و صلاحیت خرید وفروش را دارد. • شرکت با سه چیز باطل می‌شود. • در چیز های مباح وقابل استفادۀ همگان شرکت صحیح نمی‌شود.	شاگردان گوش می گیرند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظۀ کتاب درسی برای شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس بیستم

عنوان: شفعه

صفحات: ۱۲۷-۱۳۰

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای شفعه، مشروعیت، حکم، سبب، ثبوت، شروط، حالات سقوط ومسایل دیگر مربوط به شفعه را بفهمند.
- احکام ومسایل شفعه را در محیط زنده گی تطبیق نموده بتوانند.

معلومات اضافی :

الفاظ مرتبط به شفعه:

بیع اجباری: در مقابل یک حق بالای کسی به زور واجبار چیزی را به فروش رسانیدن بیع جبری شمرده می‌شود. این کار به خاطر دفع ضرر ویا برای جلب منفعت عام صورت می گیرد.

شفعه به چی چیز ثابت می‌شود؟ در مذهب ما شفعه در اشیای زیر ثابت می‌شود:

اول: خانه ها.

دوم: زمین.

شفعه از مسلمان بالای ذمی، و از ذمی بالای مسلمان ثابت می‌شود. به دلیل اینکه قاضی شُرَیح این فیصله را در حضور صحابهٔ کرام نموده بود. زمانیکه در یک زمین شفعه ها زیاد باشند، وسبب شفعه بودن آنها یکی باشد، در این حالت برای آنها به اندازهٔ ملکیت سهم داده می‌شود؛ ولی اگر سبب شفعه آنها مختلف باشد، در این حالت ترتیب آنها دیده شده، قوی بر ضعیف مقدم می‌شود. یعنی همان کس مقدم می‌باشد که در نفس مبیعه شریک باشد، باز کسی که در حقوق مبیعه شریک باشد، وبه همین ترتیب دیگران نیز محاسبه می‌شوند.

راه های بدست آوردن زمین مشفوع:

۱- از طریق مشتری و به رضایت وی زمین مشفوع را به شفیع تسلیم کردن.

۲- به اساس فیصلهٔ قاضی زمین را به شفیع سپردن.

میراث بردن شفعه: وقتی که شفیع پس از فروش زمین شفعی وقبل از تسلیمی آن وفات نماید، وارثان حق تسلیم شدن شفعه را ندارند. به این معنا که شفعه به میراث گرفته نمی‌شود.

روش تدریس: تشریح، سؤال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، کتاب، قلم وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم بعد از ادای سلام واحوال پرسی با شاگردان ، تنظیم صنف وبررسی کار خانه گی ، درس گذشته را ارزیابی می کند : - شرکت وجوه کدام نوع شرکت را گویند؟ - شرکت با چه چیز ها باطل می‌شود؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: معلم: در درس گذشته فهمیدید که دو تن می‌توانند مشترکاً تجارت نمایند؛ ولی میدانید که فلانی شخص همراه فلان شخص یک خانهٔ مشترک خریده بودند، یک شخص دیگر پیدا شد و خانه را از نزد شان گرفت. یک شاگرد: آیا این شخص آنقدر زور مند بود؟ معلم: نه خیر، او زور مند نبود، بلکه حق او زور مند بود، آن شخص شفیع بود وبه حق شفعه خانه را مسترد نمود. حالا بیایید شفعه و شفیع را بشناسیم.	شاگردان جواب سلام، حاضری و پرسشهای استاد را پاسخ می‌دهند. شاگردان گوش می‌دهند ودر گفتگو شرکت می‌ورزند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس (شفعه) را بر تخته می‌نویسد. - به شاگردان هدایت می‌دهد تا متن درس شفعه را خاموشانه مطالعه کنند، وجاهای مشکل را نشانی نمایند. - معلم محترم با استفاده از فرصت عناوین جانبی و اساسی موضوع درس را بر تخته می‌نویسد: - تعریف شفعه: - حکمت مشروعیت شفعه: - حکم شفعه: - اصطلاحات شفعه: - سبب شفعه: - انواع مشارکت در شفعه: - ثبوت شفعه:	شاگردان مطابق هدایت استاد عمل می کنند.

	- چیزهایی که شفعه در آن ثابت نمی‌شود: - انواع طلب در شفعه: - سقوط شفعه: - سپس معلم محترم یک یک فقره عبارت متن درس جدید را بالای شاگردان مختلف با آواز بلند قرائت می‌نماید و در صورت ضرورت خواندن شاگردان را تصحیح نموده مشکلات شان را حل می‌نماید. - معلم محترم خلاصهٔ مفهوم عبارات خوانده شده را از شاگردان می‌پرسد. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح می کند. - برخی موضوعات را بالای شاگردان ممتاز تکرار می کند، وشاگردان ممتاز را تقدیر می‌نماید و دیگران را برای یاد گیری بهتر تشویق می کند. - در اخیر معلم محترم شاگردان را ارزیابی می‌نماید.	شاگردان عبارات کتاب را با آواز بلند می‌خوانند. شاگردان جواب مـی‌دهنـد و به درس گوش می گیرند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. شفعه را در لغت و در اصطلاح تعریف کنید. ۲. حکم شفعه را بگویید. ۳. حکمت جواز شفعه چیست؟ ٤. شفعه به چی ثابت می‌شود؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** • شفعه در لغت زیادت را گویند؛ اما در اصطلاح فقها بخاطر نجات از ضرر همسایگی حق تملک زمین را از مشتری جبراً اخذ نمودن شفعه گفته می‌شود. • شفعه به خاطر دفع ضرر همسایه، مشروع شده است. • خواستن شفعه یک حق مشروع است که به اساس شفیع، مشفوع، مشفوع به، ومشفوع علیه استوار است. • پیوست بودن با زمین خریداری شده، وهمچنان شراکت در حقوق، سبب شفعه می‌شود. • در زمین خریداری شدهٔ بلا عوض، زمین دولتی و زمینی که میان اقارب تقسیم می‌شود شفعه ثابت نمی‌شود. • طلبات شفعه سه است که عبارت اند از: مواثبت، اشهاد و طلب تملک. • در صورت گذاشتن طلب مواثبت شفعه ساقط می گردد.	شاگردان با دقت گوش می‌دهند تا خلاصهٔ درس را یاد بگیرند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی به شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس بیست و یکم

عنوان: دفاع از خود

صفحات: ۱۳۱-۱۳۳

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- دلیل مشروعیت دفاع نفس، حالات دفاع شرعی، شروط و حالت های دفاع از خود را بفهمند.
- درس را در زنده گی محیطی وماحول خود تطبیق نمایند.

معلومات اضافی :

تأدیب: مصدر کلمۀ (أدَّبَهُ) به معنای ادب دادن، و ملامت کردن در مقابل بدی را تأدیب گویند.

ولایت و مسئوولیت تأدیب را چه کسی دارد؟

در تأدیب عمومی قاضی و نائبان قاضی ولایت و مسئولیت دارند، پس اگر کسی کار نا روایی را انجام دهد که حد شرعی بالای وی لازم نگردد، در این صورت قاضی حق تأدیب را دارد.

در ولایت خاص ولی و سر پرست حق تأدیب را دارد. یعنی پدر، کاکا، سر پرست (که از طریق قاضی تعیین شده باشد).

معلم حق دارد شاگرد خود را تأدیب کند.

در حقوق زوجیت شوهر حق تأدیب همسر خود را دارد.

حالات حق تأدیب غیر حاکم:

شوهر همسر خود را وقتی میتواند تأدیب کند که از حقوق زوجیت سر پیچی نماید؛ مثلاً: بیرون شدن بدون اجازۀ شوهر و...

ولی وسرپرست طفل وقتی حق تأدیب طفل را دارد که از ادای نماز و دیگر عبادات خود داری ورزد، ویا به اعمال غیر شرعی رو آورد؛ مثلاً: نوشیدن شراب و امثال آن.

معلم و آموزگار حق تأدیب طفل ویا شاگرد را وقتی دارد که غرض تعلیم و تربیه به نزد او فرستاده شده باشد.

روش های تأدیب: تأدیب نظر به اشخاص و افراد روش ها وانواع جدا گانه دارد:

تأدیب از طرف امام وپیشوا: برای امام و رهبر مملکت تأدیب رعیت با رعایت اصول حق و عدالت و با حفظ منافع رعیت جواز دارد.

۱- روش ها و مراتب تأدیب زن ویا همسر: هرگاه شوهر مجبور به تأدیب همسر خود گردد، باید مراتب و مراحل ذیل را عملی نماید:

الف: پند و نصیحت.

ب: دوری از بستر خواب.

ج: زدن (که سبب جراحت و عیب نشود).

البته مراعات ترتیب فوق برای شوهر لازم است؛ زیرا این امر توسط قرآن حکم گردیده است.

روش های تأدیب طفل:

وقتی ولی ویا سر پرستی، طفل خود را تأدیب نماید، در ابتدا به او سخن بگوید، باز او را توبیخ و سرزنش کند، در مرحلهٔ سوم از فشار کار بگیرد، و در اخیر در صورتیکه طفل بجز زدن اصلاح نشود میتواند به زدن او اقدام کند. بازهم باید زدن موجب زخم و معیوبیت نگردد. البته زدن طفل پایین تر از سن ده سالگی جواز ندارد.

روش تدریس: تشریح، سوال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم، کتاب وغیره.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیتهای شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با ادای سلام و احوال پرسی داخل صنف گردیده، صنف را تنظیم می‌کند ، سپس حاضری می‌گیرد و کار خانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - معلم محترم درس گذشته را ارزیابی می‌نماید: * شفعه چه را می گویند و چه وقت ثابت می‌شود؟ * حق شفعه چه وقت ساقط می‌شود؟ - معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: ▪ گاهی چنین می‌شود که برای یک شخص در مورد شفعه مشکلات پیش می‌شود، و به جنگ وجنجال منجر می گردد، پس در این حالت انسان به دفاع از خود مجبور می‌شود. بیایید ببینیم انسان از خود چه وقت وچگونه میتواند دفاع نماید.	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان گوش می گیرند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (دفاع از نفس) را بر تخته می‌نویسد. - به شاگردان هدایت می‌دهد تا متن درس جدید را به صورت خاموشانه مطالعه نمایند، وبا استفاده از فرصت عناوین جانبی و اساسی درس را بر تخته می‌نویسد: - دلیل مشروعیت دفاع نفس: - حالات دفاع شرعی:	شاگردان مطابق هدایت معلم به مطالعهٔ خاموشانهٔ عبارات کتاب می‌پردازند.

	- شرط های دفاع شرعی: - سپس معلم محترم یک یک فقره عبارت متن درس جدید را بالای شاگردان مختلف با آواز بلند می‌خواند، ودر صورت ضرورت قرائت شاگردان را تصحیح نموده مشکلات شان را حل می‌نماید. - از شاگردان می‌خواهد تا مفهوم گرفته شده از عبارات خوانده شده را به زبان خود تعبیر نمایند. - سپس معلم محترم درس خود را به صورت همه جانبه تشریح می‌نماید. - به شاگردان فرصت می‌دهد تا سوالات شان را مطرح سازند و به پرسش هایشان پاسخ می‌دهد. - در اخیر معلم محترم شاگردان را ارزیابی می‌نماید.	شاگردان به آواز بلند می‌خوانند. شاگردان سؤال می‌کنند وگوش می‌گیرند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. دفاع از نفس به کدام دلیل مشروعیت پیدا نموده است؟ در روشنایی قرآن و سنت در این مورد معلومات بدهید. ۲. حالات دفاع کدام ها اند؟ توضیح بدارید. ۳. شروط دفاع شرعی را بصورت مختصر بیان نمایید؟	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** • دفاع از خود به قرآن و حدیث ثابت است. • وقتی کسی در جان، مال و عزت خود مورد تجاوز قرار گیرد، بر وی است تا مطابق توان خود طوریکه مناسب بداند از خود دفاع نماید. البته ابتدا از روشهای آسانتر کار بگیرد. • دفاع شرعی شرط هایی دارد که ذیلاً خلاصه می‌شود: - تجاوز در ذات خود یک جریمه باشد. پس تأدیب پدر تجاوز شمرده نمی‌شود. - تجاوز به صورت فعلی صورت گرفته باشد، تنها تهدید نباشد. - مقابله با تجاوز را به اندازهٔ مناسب انجام دهد.	شاگردان با دقت توجه می‌نمایند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی برای شاگردان کارخانه گی تعیین نماید.	

درس بیست و دوم

عنوان: وصیت

صفحات: ۱۳۴-۱۳۶

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنای وصیت، دلیل مشروعیت، حکم، رکن، شروط و باطل کننده های وصیت را بدانند .
- درس خوانده شده را در جای خود عملی نمایند.

معلومات اضافی :

ایصاء: مصدر اوصی، و در اصطلاح تعیین نمودن یک شخص به جای خود بعد از مرگ تا از مال و فرزندان صغیر وی سر پرستی نماید.

فرق وصیت با ایصاء این است که در وصیت، شخص وصیت شده بعد از مرگ وصیت کننده مالك مال وی می گردد، اما در ایصاء بعد از مرگ وی کارهای وصیت کننده را بعهده می گیرد.

حکمت مشروعیت وصیت: یاد خیر در دنیا و در آخرت اجر و ثواب کمایی کردن، و همچنان با اقارب و نزدیکانی که از جملهٔ وارثان شرعی نمیباشند، صلهٔ رحمی نمودن از حکمت های مشروعیت وصیت شمرده می‌شود.

وصیت برای استفاده گرفتن: کسی را برای استفاده گرفتن وصیت نمودن جایز است، واین استفاده به چهار نوع گرفته می‌شود: خدمت، بود وباش، تقسیم نمودن، گرفتن غله جات.

وصیت نمودن در اشیای عینی جواز دارد، و اعیان در سه چیز آمده میتواند: زمین، حیوان و سامان آلات.

در چیز های زیر وصیت جواز ندارد:

۱- در گناهان کسی را وصیت نمودن جواز ندارد؛ مثلا: کسی چنین وصیت نماید که بعد از مرگ من با سوم حصهٔ سرمایه ام کلیسا آباد شود.

۲- به افساد چیزی ویا به از بین بردن چیزی وصیت نمودن جواز ندارد؛ مثلا: وصیت برای ویران کردن خانهٔ کسی.

۳- به اسراف مال وصیت کردن جواز ندارد، مثلا: بدون حاجت کسی را به مصرف نمودن مال خود وصیت نمودن.

۴- به انتقال جسد خود برای دفن به شهر دیگری وصیت نمودن. البته این کار در صورتیکه به مصرف ضرورت داشته باشد جواز ندارد.

۵- به جای مقبره به دفن خود در خانه وصیت نمودن جواز ندارد.[1]

---

[1] النتف في الفتاوى، كتاب الوصاية ٢/ ٨١٤

روش تدریس: تشریحی، سؤال وجواب وتمثیل

مواد ممد درسی: تخته، تباشیر، قلم، کتاب و...

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- معلم محترم با تقدیم سلام داخل صنف گردیده، حاضری می‌گیرد و کارخانه گی شاگردان را ملاحظه می‌نماید. - درس گذشته را ارزیابی می‌کند: * دفاع شرعی از خود چه حکم دارد؟ * شروط دفاع شرعی چیست؟ * در کدام حالت انسان از خود دفاع می‌کند؟ – معلم محترم شاگردان را برای درس جدید آماده می‌سازد: شما فهمیدید که هیچ کس نمی‌تواند با زور و زبر دستی مال کسی را بگیرد، هرگاه کسی به چنین حالتی رو برو شود، پس دفاع از خود با شروطی که ما خواندیم جواز دارد؛ اما یک شخص می‌تواند با رضایت خود مال خود را در زنده گی ویا بعد از مرگش به کسی ببخشد. در حالت زنده گی در درس هبه این موضوع را بحث نمودیم، امروز در مورد بخششی بحث میکنیم که بعد از مرگ عملی می‌شود وآنرا وصیت می‌گویند. بیایید ببینیم وصیت چیست وچگونه عملی می‌شود.	شاگردان جواب می‌دهند. شاگردان به سخنان معلم گوش می‌دهند و به پرسشها پاسخ می‌گویند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم عنوان درس جدید (وصیت) را بر تخته می‌نویسد، و معلومات مختصر ی راجع به مفهوم وصیت به شاگردان می‌دهد . - به شاگردان هدایت می‌دهد تا متن درس جدید را در کتاب درسی خاموشانه مطالعه نمایند و جاهای مشکل را نشانی کنند. - معلم محترم عناوین جانبی و اساسی راجع به وصیت را به ترتیب زیر بر تخته می‌نویسد: - معنای وصیت: - انواع وصیت: - دلیل مشروعیت وصیت: - حکمت مشروعیت وصیت: - حکم وصیت: - وصیت برای چه کسانی می‌شود؟ - رکن وصیت:	شاگردان گوش می‌دهند و به سوالات معلم پاسخ می‌گویند.

	- شروط وصیت: - مبطلات وصیت: - سپس معلم محترم عبارات متن درس را بالای شاگردان با آواز بلند قرائت می‌نماید و از شاگردان می‌خواهد تا مفهوم گرفته شده از عبارات را توضیح بدهند. - سپس معلم محترم درس را به صورت همه جانبه تشریح می کند. - به شاگردان فرصت می‌دهد سوالات خود را مطرح سازند ومعلم محترم به سوالات شان جواب میگوید. - موضوعات اساسی درس را توسط شاگردان ممتاز تکرار می‌نماید، وبعد از تقدیر وتشویق شاگردان، به ارزیابی آنها می‌پردازد.	شاگردان با آواز بلند عبارات کتاب را می‌خوانند، و در بحث مشارکت می‌نمایند.
۱۰ دقیقه	**ارزیابی:** ۱. وصیت را در لغت واصطلاح تعریف نمایید. ۲. وصیت به چند نوع است؟ هر یک را تعریف کنید. ۳. حکم واندازهٔ وصیت را بیان نمایید. ٤. وصیت کننده چند شرط دارد؟ توضیح دهید. ٥. باطل کننده های وصیت چیست؟ توضیح دهید.	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	**خلاصهٔ درس:** ● وصیت در لغت وعده را گویند، و در اصطلاح فقهاء الزام نمودن کسی در جان ومال بعد از مرگ خود وصیت شمرده میشود. ● وصیت به دو نوع است که یکی مطلق و دیگری مقید گفته میشود. ● وصیت نمودن به قرآن، سنت، اجماع وعقل ثابت است. ● وصیت به خاطر خیر دنیا وآخرت مشروعیت یافته است. ● وصیت یک عمل نیک ومستحب است. ● وصیت برای اجنبی صحیح است. ● وصیت کننده عاقل وبالغ باشد، وآنقدر فقیر نباشد که همه مالش در وصیتش به مصرف برسد. ● از دست دادن اهلیت وصیت کننده، رجوع نمودن از وصیت، و یا معلق ساختن وصیت به شروطی که انجام نیابد از مبطلات وصیت شمرده می‌شود.	شاگردان با دقت توجه نموده گوش می گیرند.
	کار خانه گی: معلم محترم با ملاحظهٔ کتاب درسی برای شاگردان کارخانگی تعیین نماید.	